

**T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İNSAN DİNAMIĞI
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
İNCELENMESİNE YÖNELİK
ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem ŞİMŞEK

**Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ramazan ABACI

Eylül – 2006

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İNSAN DİNAMIĞI
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
İNCELENMESİNE YÖNELİK
ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem ŞİMŞEK

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik
Hizmetler

Bu tez ... / .../2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

.....

Jüri Başkanı

.....

Jüri Üyesi

.....

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

01.09.2006

Özlem ŞİMŞEK

ÖNSÖZ

İnsan ilişkilerinde karakterin oldukça büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Her bireyin düşünüş tarzı, ifade şekli ve hatta el ve göz hareketleri bile tek tek dikkate alınması gereken etkenlerdir. Bu farklılıkların bilincinde olunduğunda insanların daha iyi ilişkiler kurup, daha etkili çalışacakları ve daha başarılı olacakları düşünülerek, insan hakkında şimdiye kadar yapılmış birçok değişik yorumdan farklı olarak, insanın yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple, insana kendinin tanıtılması, kendinde var olan büyük potansiyelin ona anlatılması, birbirini anlamaya çalışan ve kişisel farklılıklara değer veren bir toplumun oluşması açısından çalışılmaya değer bulunmuştur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasına sebep olan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ramazan ABACI'ya, analiz çalışmalarında büyük özveriyle bize yardımcı olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇETİN'e ve her türlü destekleri için çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Her türlü destek ve yardımları ile hayatımı kolaylaştıran, haklarını asla ödeyemeyeceğim annem Fatma ERDOĞAN ve babam İsmail ERDOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim. Binlerce veriyi girmemi, gece vardiyalarını devralarak kolaylaştıran kardeşim Özgür ERDOĞAN'a; ve karşılaştığım her tür zorluğa rağmen, bana moral verip destek olan eşim Meftun ŞİMŞEK ve çocuklarım Ali Uğur ile Özüm Nur'a da sevgilerimi sunarım.

Bu çalışmaya katkısı olan herkese teşekkür ederim.

01.09.2006

Özlem ŞİMŞEK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	i
TABLOLAR LİSTESİ	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
1.1. İnsanın Kendini Tanıması	8
1.1.1. Kişiliğin Tanımı	8
1.1.2. Kişilik Kuramları	9
1.1.2.1. Atkinson ve McClelland'ın Kişilik Kuramı	9
1.1.2.2. Eric Fromm'un Kişilik Kuramı	9
1.1.2.3. Eysenck'in Kişilik Kuramı	10
1.1.2.4. Galton, Tyron, Gottesman, Newman, Freeman ve Holzinger'in kişilik kuramları	10
1.1.2.5. Freud'un Kişilik Kuramı	11
1.1.2.6. Carl Jung ve Alfred Adler'in Kişilik Kuramı	11
1.1.2.7. Diğer Çalışmalar	13
1.2. İnsan Dinamikleri	15
1.2.1. Zihinsel-Fiziksel Kişilik Dinamiği	19
1.2.1.1. Öğrenme Koşulları	24
1.2.1.2. İşler Yolunda Gitmediğinde.....	24
1.2.2. Duygusal-Objektif Kişilik Dinamiği	25
1.2.2.1. Öğrenme Koşulları	29
1.2.2.2. İşler Yolunda Gitmediğinde	29
1.2.3. Duygusal-Subjektif Kişilik Dinamiği	30
1.2.3.1. Öğrenme Koşulları	34
1.2.3.2. İşler Yolunda Gitmediğinde	35
1.2.4. Fiziksel-Duygusal Kişilik Dinamiği	35
1.2.4.1. Öğrenme Koşulları	38
1.2.4.2. İşler Yolunda Gitmediğinde	39
1.2.5. Fiziksel-Zihinsel Kişilik Dinamiği	39

1.2.5.1. Öğrenme Koşulları	42
1.2.5.2. İşler Yolunda Gitmediğinde	42
1.3. İnsan Dinamiklerinin Sosyal Boyutu	43
1.3.1. İletişim ve Ekip Çalışması	44
1.3.1.1. İletişimin Seyri	45
1.3.1.2. Aynı Dili Konuşabilme	46
1.3.1.3. Önyargılar	47
1.3.1.4. Bilinçli Ekip Oluşturma	47
1.3.2. Geliştirilmesi Gereken Yanlar	48
1.4. Diğer Uygulamalar	49
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ...	53
2.1. Araştırmanın Modeli	53
2.2. Evren ve Örneklem	53
2.3. Veri Toplama Aracı	55
2.3.1. Kişilik Yönelim Ölçeği	55
2.3.1.1. Kapsam Geçerliği	55
2.3.1.2. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	55
2.3.2. Beş Faktör Kişilik Envanteri	56
2.3.2.1. Beş Faktör Kişilik Envanterinin Geliştirilme Aşaması	60
BÖLÜM 3: BULGULAR ve YORUM	62
3.1. Geçerlik Çalışmaları	62
3.1.1. Yapı Geçerliği.....	62
3.1.2. Benzer Ölçek Geçerliği	68
3.2. Güvenirlik Çalışmaları	73
SONUÇ ve ÖNERİLER	75
KAYNAKLAR	78
EKLER	82
ÖZGEÇMİŞ	92

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
AFL	: Amerikan Futbol Ligi
SaÜ	: Sakarya Üniversitesi
DEÜ	: Dokuz Eylül Üniversitesi
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
MSGSÜ	: Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fak.
KYÖ	: Kişilik Yönelim Ölçeği
5FKE	: 5 Faktör Kişilik Envanteri
IPIP	: International Personality Item Pool (Uluslar arası Kişilik Madde Havuzu)
16PF	: 16 Personality Factor (16 Kişilik Faktörü)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 - Kuramcılar Tablosu	14
Tablo 2 – Örneklem Dağılımı	54
Tablo 3 – Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğinin faktör yükleri	64
Tablo 4 - Duygusal-subjektif kişilik dinamiğinin faktör yükleri	64
Tablo 5 - Duygusal-subjektif kişilik dinamiğinin faktör yükleri	65
Tablo 6 - Fiziksel-zihinsel kişilik dinamiğinin faktör yükleri	65
Tablo 7 - Fiziksel-duygusal kişilik dinamiğinin faktör yükleri	66
Tablo 8 – Örneklemin bölümlere göre dağılımı	66
Tablo 9 - Kişilik Yönelim Ölçeği ile 5FKE toplam puanları arasındaki korelasyonlar	71
Tablo 10: Genel ve Alt Ölçeklere İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlık (α) ve Yarıya Bölme (r) Güvenirlik Katsayıları	73

Tezin Başlığı: Kişilik özelliklerinin incelenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışması	
Tezin Yazarı: Özlem ŞİMŞEK	Danışman: Prof. Dr. Ramazan ABACI
Kabul Tarihi: 01 Eylül 2006	Sayfa Sayısı: XI(giriş)+81(ana bölüm)+11(ekler)
Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri	Bilim Dalı: Eğitimde Psikolojik Hizmetler
<p>İnsanın sahip olduğu zihinsel, fiziksel ve duygusal potansiyellerin birbiri içindeki etkileşimi sonucunda farklı kişilik motifleri ortaya çıkar. İnsan dinamikleri kavramı, bu üç temel prensibin incelenip, farklı kişilik özellikleri oluşturduğunun anlaşılmasına dayanır. Farklılıklarımızın farkında olmanın, öncelikle kendimizi daha iyi anlayıp geliştirebilmemize, başkalarını anlamamıza, sağlıklı bir iletişime ve daha bilinçli bir sosyal gelişime katkı sağlayacaktır. Bu özelliklerin tespit edilebilmesinin iş yaşamından eğitim ortamlarına kadar birçok alanda büyük kolaylık sağlayacağı düşünülerek bu konuda bir ölçek geliştirilebilmesine çalışılmıştır.</p> <p>Bu amaçla, kişilik dinamikleri incelenerek her bir dinamiğe ait özellikleri içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. Belirlenen 126 madde 5 noktalı derecelendirme ile Likert tipi ölçek haline getirilip öncelikle Sakarya’da seçkisiz yöntemle belirlenen 486 denek üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler rastlantısal bir biçimde ikiye ayrılmış ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu çalışmada da faktör yükleri 0.30 ve altında olan maddeler elenerek kalan 78 madde yeniden ölçek haline getirilmiştir.</p> <p>Sonraki aşamada her bir kişilik dinamiğine ait özellikler belli gruplarda aranmıştır. Örneğin, zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerinin felsefe ve matematik, duygusal-objektif özelliklerin kamu yönetimi, duygusal-subjektif özelliklerin sınıf öncesi öğretmenliği ve güzel sanatlar, fiziksel-zihinsel özelliklerin bilgisayar mühendisliği ve fiziksel-duygusal özelliklerin mimarlık ile uğraşanlarda rastlanması beklenen özellikler olduğu düşünülerek ikinci ölçek farklı illerdeki üniversitelerin bu bölümlerinde okuyan 219 son sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Daha sonra 348 kişilik bir örnekleme 5 Faktör Kişilik Envanteri kullanılarak benzer ölçek uygulaması yapılmıştır.</p> <p>Araştırmalar sonucunda, geçerlik çalışmaları anlamsız çıktığı için ölçeğin geliştirilme çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir. Ancak, bu bulgular da Türkiye genelinde meslek seçiminin kişilik özellikleri dikkate alınarak yapılmadığını göstermiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Kişilik Dinamikleri, Zihinsel-fiziksel, Duygusal-objektif, Duygusal-subjektif, Fiziksel-zihinsel, Fiziksel-Duygusal	

Title of the Thesis: A Scale Development Study of Personality Dynamics	
Author: Özlem ŞİMŞEK	Supervisor: Prof. Dr. Ramazan ABACI
Date: 01 September 2006	Number of pages: XI(pretext)+81(maintext)+11(app.)
Department: Educational Sciences	Subfield: Psychological Counselling and Guidance
<p>As a result of the interaction between the mental, physical and emotional potentials that exist in human beings, different personality motives occur. The term of human dynamics rely on the understanding of different personality features which are formed by those three principal potentials. To be aware of our differences will enable us to understand our own selves better and to improve ourselves, to understand the others, to achieve a healthier communication and to maintain a more conscious social improvement. Since it would be helpful in many circumstances from either professional duties or educational programmes, we aimed to develop a scale in order to make it easier to determine these qualities.</p> <p>For this purpose, examining the personality dynamics one by one, the items for the scale were produced. 126 items were determined and they were prepared as a five point, Likert type scale. The scale was administered to 486 subjects selected randomly throughout Sakarya. Data derived from this sample splitted two half by random. The data was used to do explanatory and confirmatory factor analysis and to compute Alpha reliabilities for subscales. In this stage, the items which have less than .30 points were eliminated and another scale consisting of 78 items was formed.</p> <p>In the next stage, the personality features were searched in specific groups. For example, mental-physical personality dynamics were expected to occur in the people who are engaged in philosophy and mathematics, emotional-objective personality dynamics in public administrators, emotional-subjective in primary school teachers and artists, physical-mental in computer engineers and physical-emotional in architects. Expecting that these people would fit into those groups the second scale was conducted to 219 students in different universities. Later, the Big Five Inventory was administered as a paralel scale to a 348-subject-sample.</p> <p>According to results of the research, since no meaningful relationship was found in the validity criteria, the studies on this scale will be carried on. However, these results show that there is no correlation between personaly and occupational decisions.</p>	
Key Words: Personality Dynamics, Mental-physical, Emotional-objective, Emotional-subjective, Physical-mental, Physical-emotional.	

GİRİŞ

İnsan ilişkilerinde kişilik başrolü oynar. Psikolojide kişilik kavramı incelendiğinde çok geniş kapsamlı tanımlarla karşılaşırız. Bu konuda pek çok şey söylenmiş olması kişiliğin bir iki cümleyle tanımlanamayacağını gösteriyor. Ancak şimdiye dek yapılan tanımları Yanbastı (1996) üç grupta toplayabileceğimizi söylüyor:

1. Kişilik sosyal becerilerin toplamıdır. Bir insanın kişiliği onun diğer insanlarla olan, çeşitli koşullarda çeşitli biçimler alan ilişkileri ve davranışlarının toplamıdır.
2. Kişilik, bir insanın diğer insanlarda oluşturduğu imajdır. Başkaları üzerinde bıraktığı etkidir.
3. Bir insanın kendinde olan özellikleri ile çevresi arasında geliştirdiği ilişkinin oluşturduğu davranış eğilimlerinin toplamıdır.

Tanımlardan anlaşıldığı üzere, kişiliğin toplumsal boyutu olduğu gibi özel boyutu da bulunmakta ve bu boyutlar kişilik kuramcıları tarafından da farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Kuramsal yaklaşımlar, kişiliği belli bir değişken grubunu baz alarak çözümlenmektedir (Aydın, 2004:71). Farklı kuramsal yaklaşımlar sentezlendiğinde, insan gerçeğinin bütünlüğünü daha iyi tanımlayacağı düşüncesinden yola çıkılarak Ericson, Eysenck, Freud, Adler ve Jung gibi önde gelen kuramcıların yaklaşımları incelenmiştir. Buna göre, kişiliğin dönem dönem beden yapısıyla, hormonlarla, genetik özelliklerle veya toplumsal değişkenlerle kategorize edildiği görülmektedir.

Son dönemlerde yapılan çalışmalardan biri olan İnsan Dinamikleri kavramı ise evrende zihinsel, duygusal ve fiziksel olmak üzere üç temel prensip olduğunu, her insanın bu üç kapasiteye sahip olduğunu iddia eder.

Zihinsel aktiviteleri içeren zihinsel prensip, mantıksal düşünce, tarafsız bakış, stratejik planlar yapma, ilke ve değerlere bağlılık gibi özellikleri içinde barındırır. Zihinsel prensibi gelişmiş insanlar olayları gayet net olarak görüp değerlendirebilirler. Geniş bir perspektifleri vardır ve uzun vadeli hedeflere odaklanırken ilkelerinden de taviz vermezler. Zihinsel prensibi gelişmemiş insanlar ise daha irrasyonel düşünürler. Düşüncelerinde bir yoğunluk ve netlik oluşturamazlar ve dar bir görüş açısına sahiptirler.

Duygusal prensipte, ilişkiler ön plandadır. Duygusal prensibi gelişmiş insanlar hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını anlayabilen ve o duygulara değer veren insanlardır. Bu yüzden, iletişim kurmak, işbirliği içinde olmak onlar için bir ihtiyaçtır. Yaratıcı hayal güçleri, zengin iç dünyalarının bir yansımasıdır. Duygusal prensibi gelişmiş insanlar empatiktirler, olumlu ilişkiler kurup bu ilişkileri sürdürmek istegindedirler. Duygusal prensibi gelişmemiş insanlar ise kendilerini ifade etmekte zorlanan, duygusal tepkilerini kontrol edemeyen ve başkalarıyla ilişkilerinde sıkıntı yaşayabilen insanlardır.

Fiziksel prensip ise düşüncelerin ve duyguların harekete dönüştüğü prensiptir. Fiziksel prensibi gelişmiş insanlar grup içinde uyumlu ve işbirliğine açık bir tutum sergilerler. Bir görevin ifa edilmesi konusunda hem güvenilir, hem de üretkendirler. Her şeyin sistematik bir oluşumun parçası olduğu düşüncesindedirler, kendilerinin bile. O yüzden dahil oldukları sistemin gelişimi için her şeyi yaparlar. Fiziksel prensibi gelişmemiş insanlar ise biraz tutarsız görünebilirler. Görevlerini yerine getirirken, pratiklikten yoksun oluşları, ayrıntılara dikkat etmeyişleri ve fikirleri davranışa dönüştürmekte sıkıntı yaşamaları dikkat çekicidir.

Her insanda bu üç özellik olmasına rağmen, bazılarında fiziksel özellikler ağırlıklıdır, bazılarında duygusal, bazılarında ise zihinsel. Kişilik dinamikleri, zihinsel, fiziksel ve duygusal odaklı bu üç temel enerji boyutunun birbiri içindeki etkileşimi sonucu ortaya çıkan zihinsel-fiziksel, zihinsel-duygusal, zihinsel-zihinsel; fiziksel-zihinsel, fiziksel-duygusal, fiziksel-fiziksel; duygusal-zihinsel, duygusal-fiziksel ve duygusal-duygusal gruplardır. Dr. Sandra Seagal ve arkadaşları (1997) yıllar süren araştırmalarının sonucunda en sık rastlanılan kişilik gruplarının Zihinsel-Fiziksel, Duygusal-Objektif, Duygusal-Subjektif, Fiziksel-Zihinsel ve Fiziksel-Duygusal kişilik dinamikleri olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Hızla bütünleşen dünyada insanların birbirini anlaması için artık sadece dil bilmenin yetmediği, iletişim kurabilmek için birbirimizi gerçekten anlayabilmek gerektiği düşünülerek kişilik dinamiklerinin çözümlenmesi amacıyla bu çalışma yapılmıştır. **İnsan dinamikleri**, birbirimizden niye farklı olduğumuzu, nasıl farklı olduğumuzu ve bu farklılıkları çözdüğümüzde neler kazanacağımızı görmemize yardımcı olacak ve

iletişimin olduğu her yerde karşımıza çıkacaktır. Gerek aile içinde, gerek okulda, gerekse işyerinde potansiyellerimizin farkına varmamızı sağlayacaktır.

Kendini tanıyan, birbirini tanıyan insanların daha rahat iletişim kurup, daha sinerjik ortamlar yaratabilecekleri açıktır. Bu sinerji, iş ortamından eğitim alanına, sağlık hizmetlerinden kişisel ilişkilere kadar farklı birçok alanda ihtiyaç duyduğumuz bir yetkinliktir. Birbirimizi anlayabilmemize yardımcı olacak kişilik dinamiklerinin nasıl ölçülebileceği ile ilgili bir çalışmanın daha önce ülkemizde gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bu yüzden bu konuyla ilgili bir ölçek geliştirme çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Problem Cümlesi

Bu araştırmanın amacı, kişilik dinamiklerinin belirlenmesine yönelik bir kişilik yönelim ölçeği geliştirmektir.

Alt Problemler

Geliştirilen ölçek,

- a) Zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerini
- b) Duygusal-objektif kişilik özelliklerini
- c) Duygusal-subjektif kişilik özelliklerini
- d) Fiziksel-zihinsel kişilik özelliklerini
- e) Fiziksel-duygusal kişilik özelliklerini ölçmekte midir?
- f) Felsefe ve matematik öğrencileri Zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerine sahip midir?
- g) Kamu yönetimi öğrencileri Duygusal-objektif kişilik özelliklerine sahip midir?
- h) Okul öncesi ve güzel sanatlar öğrencileri Duygusal-subjektif kişilik özelliklerine sahip midir?
- i) Mimarlık öğrencileri Fiziksel-duygusal kişilik özelliklerine sahip midir?

- j) Bilgisayar mühendisliği öğrencileri Fiziksel-zihinsel kişilik özelliklerine sahip midir?

Denenceler

Araştırmanın problem ve alt problemlerine göre aşağıdaki denenceler geliştirilmiştir.

1. Felsefe ve matematik ile uğraşanların Zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerinin baskın olması beklenmektedir.
2. Kamu yönetimi gibi idari işlerle uğraşanların Duygusal-objektif kişilik özelliklerinin baskın olması beklenmektedir.
3. Okul öncesi ve güzel sanatlar gibi iletişimde duygusal özellikleri ön planda tutanların Duygusal-subjektif kişilik özelliklerinin baskın olması beklenmektedir.
4. Mimarlık gibi işlerle uğraşanların Fiziksel-duygusal kişilik özelliklerinin baskın olması beklenmektedir.
5. Bilgisayar mühendisliği gibi sistematik işlerle uğraşanların Fiziksel-zihinsel kişilik özelliklerinin baskın olması beklenmektedir.

Araştırmanın Önemi

İnsanı tanıyabilme ve tanımlayabilme adına, kişiliğin günümüze dek yapılmış tanımları, üzerinde yapılan araştırmalar ve ortaya atılan kuramlar ile insan dinamiği kavramı karşılaştırılmış ve uygulanabileceği alanlar incelenmiştir.

İnsan dinamikleri kavramı, insanı bir sistem olarak değerlendiren ve bu sistemler arasındaki işleyiş farklılıklarını tanımlayan bir çalışmadır. Her insan kendini bir bütün olarak keşfetme arayışındadır, ancak her bireyin gelişimi, fiziksel, zihinsel ve duygusal yönlerini kullanma tarzı farklıdır.

Her bir kişilik dinamiği, zihinsel, duygusal ve fiziksel etkileşim sistemi içerir. Her bir dinamik eşit değerdedir, biri diğerinden daha üstün değildir. Herhangi bir kişilik

dinamiğine sahip olan kişi zekâ, yetenek ve beceri açısından az çok bir diğerine benzer, ama bu fonksiyonları nasıl kullandıkları konusunda farklılık gösterir. Bu sistemik farklılıkların farkında olunmadığında yanlış anlamalar, çelişkiler, ilişkilerde ve işbirliğinde başarısızlık olur. Farkında olduğunda ise birbirimizle daha iyi ilişkiler kurup daha etkili olur ve daha başarılı oluruz.

Dünyaya farklı açılardan bakabilen insanlar yeni fikirler üretip, yeni olasılıkları görebilen insanlardır. Hayatı mücadele etmeye değer kılan ve şaşırtıcı hale getiren şey de farklılıklardır. Çok değer verdiğimiz uyum ve güzellik gibi kavramlar da farklılıktan doğar – gökkuşağındaki renk cümbüşü tek bir renkten çok daha güzel değil midir? Ya da farklı seslerin harmanlandığı koronun uyumu etkileyici değil midir? Asıl sorun farklılığın bizi korkutup korkutmadığıdır. Zor olan şey, farklılığı anlayıp, onu üretken biçimde değerlendirebilmektir. Kişinin kapasitesi nedir, nasıl gelişir, insanlar arası ilişkilerin potansiyeli nedir? (Seagal & Horne, 1997) **İnsan Dinamiklerini** anlayabilmek, bu sorulara cevap verebilmeyi sağlayacaktır. Bu yüzden, bu dinamiklerin tespitini mümkün kılacak bir ölçek hazırlanması gerekli görülmüştür.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada incelenen kişilik özellikleri araştırmacı tarafından geliştirilen Kişilik Yönelim Ölçeği ve Türkçe'ye uyarlaması Prof. Dr. Oya Somer ve arkadaşları tarafından yapılmış 5 Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)'nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
2. Araştırma Sakarya ili genelindeki lise ve üniversite öğrencileri ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim, Ege Üniversitesi Kamu Yönetimi, Mimar Sinan Üniversitesi ve İTÜ Mimarlık bölümleri öğrencileri ile sınırlıdır.

Sayıtlar

Araştırma kapsamındaki üniversite öğrencilerinin kullanılan veri toplama araçlarını doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları kabul edilmektedir.

Tanımlar

Arketip: (Yunanca arkhetypos: "başlangıç modeli"), edebiyat eleştirisinde, edebiyatın her alanında yinelenen, evrensel bir kavram ve durum sayılabilecek ölçüde süreklilik taşıyan ilk imge, karakter ya da kalıp. Terim, edebiyat eleştirmenlerince, "kolektif bilinçdışı" kuramını ortaya koyan psikolog Cari Jung'un yapıtlarından alınmıştır. Jung'a göre, insanoğlunun geçirdiği çeşitli deneyimler genetik olarak kodlanarak sonraki kuşaklara aktarılır. Mantık öncesi düşünceden kaynaklanan bu ilk imge kalıpları ve durumları, şaşırtıcı bir biçimde hem okurda, hem de yazarda benzer duygular uyandırır.

Asimilasyon: Bireylerin somut ve soyut bütün "nesnelere" toplama ve kullanma biçimlerini kapsar.

Duyum: beş duyu kanalıyla çevremizdekilerin farkına vararak algılama işlemidir.

İçe çekilme ve yıkıcılık, toplumsal tutumların pasif ve aktif biçimleridir. İçe çekilmede birey kendi ortamını güvenli bir ortam haline getirmeye çalışır. Yıkıcılıkta ise, saldırganlıkla gücünü kanıtlamaya ve güven kazanmaya çaba gösterir.

Libido: Doğuştan olan ve biolojik olarak belirlenen cinsel zevk dürtüsü anlamında Freud'un ortaya çıkardığı bir terimdir. Freud, yetişkinlerin davranış motivasyonlarının birçoğunda libido'nun etken olduğunu ileri sürmüştür. Bebeklerde, libido enerjisi önce ağız çevresinde yoğunlaşır ve daha sonra giderek anüse ve dış genital organlara yönelir. Latans döneminde Oidipus çatışmalarının çözümü sonucunda libido bastırılır ve adolesans döneminde açık cinsel dürtü biçiminde yeniden ortaya çıkar. Jung, libido terimine "yaşam gücü" karşılığı olarak daha geniş bir felsefi anlam vermiştir.

Motiv: Organizmayı davranıma sevk eden bir sebep ya da sebepler vardır. Organizmayı çeşitli davranışlara motivler sevk eder. Motivler insanın içinden gelirler. Davranışlarımız her zaman motivlerin etkisiyle meydana gelir.

Nevrotik: Yaşamın karşıt eğilimlerini birleştirmek için çaba göstermiş, ancak bunu başaramamış kişidir. Bu tür insanlar, toplumun isteklerine boyun eğmezler ama kendi isteklerinde de ısrarcı değildirler.

Projektif testler: Açık seçik olmayan, belirsiz uyarıcılara karşı insanların gösterdiği kişisel ve öznel cevapların yorumlanmasına dayanan testler. Resimler, mürekkep

lekeleri, tamamlanmamış cümleler gibi uyarılar hayal gücünü kullanarak, kişilik özelliklerini cevap olarak yansıtmayı sağlar.

Psişe: Jung, ekolünde kişiliğin tümünü psişe olarak adlandırır. Psişe, bilinçli ya da bilinçdışı tüm duygu, düşünce ve davranışları içerir. İnsanın fiziki ve toplumsal çevresine uyum göstermesini sağlar.

Sembiyotik ilişkiler, bireyin toplumsal ilişkilerde başkalarına bağımlı olmasıdır. Birey yalnız olmak istemez bir başka kişiye zarar vererek veya bunun tam tersi kendine zarar vererek güvensizliğinden kurtulmaya çabalar.

Sezgi: Bilinçaltının dışarıdan algılananlara yüklediği anlam veya katkılarla oluşan algılama işlemidir.

Vizyon: Kişinin gelecekte varmayı hedeflediği noktadır.

BÖLÜM 1

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, insanı tanıyabilme ve tanımlayabilme adına, kişiliğin günümüze dek yapılmış tanımları, üzerinde yapılan araştırmalar ve ortaya atılan kuramlar ile insan dinamiği kavramı karşılaştırılmış ve uygulanabileceği alanlar incelenmiştir.

1.1. İnsanın Kendini Tanıması

İnsanın kendini tanıması kendisi ile uzlaşması için gereklidir. Ancak kendini tanıyabilme hiç de sanıldığı kadar kolay değildir. Yaşamakta olduğumuz dünya insanın kendisi ile yabancılaşmakta olduğu bir dünya. Günlük yaşamının üçte birini işinin başında, üçte birini uykuda geçiren insan kendine kalan boş zamanlarını yeteneklerini keşfedip geliştirmeye ya da duygusal yaşamını zenginleştirip, ruhsal problemlerini çözmeye ayırıyor mu? Hayır... Kalan boş zamanlarını da büyük ölçüde teknolojinin hizmetine sunuyor. Boş zamanı değerlendirme endüstrileri ürünleri, TV, bilgisayar, oyun makineleri gibi araçlar insanın kendine ayıracağı zamanı yutarak, onu makineleşmiş, tek boyutlu bir varlığa dönüştürüyor. Kendisi ile baş başa kalmaktan, kendini tanımaktan ve sosyal ilişkilerden uzaklaşan insan, kendisi ile yabancılaşırken, derin bir ruhsal yalnızlığa da itiliyor. Bu yüzden, insanın kendini tanıması, iç benliğini keşfetmesi, insan kimliğine sahip çıkması gerekmektedir. O halde insanın yeniden tanımlanmasına, insana kendisinin tanıtılmasına, kendinde var olan büyük potansiyelin ona anlatılmasına ihtiyaç vardır. (Serter, 1996; 183)

1. 1. 1. Kişiliğin Tanımı

Kişilik kavramı üzerine tarih boyunca yüzlerce tanım yapılmıştır. Sadece Allport (1968) elliden fazla kişilik tanımı toplamış, bu kavramın Latincedeki 'persona' kelimesinden geldiğini öne sürmüştür. Eski Roma tiyatrosunda oyuncular yüzlerine 'persona' denen maskeleri takarak oynadıkları kişilerin karakterlerini yansıtmaya çalışmışlardır.

Geçmişten günümüze gerek davranış bilimcileri, gerekse psikologlar kişiliği farklı farklı açılardan ele almışlar, ancak ortak bir kişilik tarifinde fikir birliğine varamamışlardır. Kişilik özelliklerinin ve bunlarla ilişkili olarak birbirinden farklı

tiplerin gruplanması ve tanımlanmasına ilişkin çalışma ve araştırmalar başlıca iki temel üzerinde sürdürülmüştür. Bunlardan birinde kişilikle beden yapısı arasında bağlantı aranmış, zayıflık, şişmanlık gibi bedensel özelliklere göre piknik tip, astenik tip gibi tanımlamalarla kişilik özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Diğerinde ise kişilik, beden yapısından ayrı olarak ruhsal ve toplumsal özellikleriyle tiplere ayrılmıştır. Örneğin, Alman ruhbilimci Spranger kişilik yapılarını, teorik, politik, estetik, ekonomik, sosyal ve dindar tip başlıklarıyla altıya ayırmıştır. Zamanla ikinci görüşü benimseyenlerden bir bölümü, kişilik yapılarını ruhsal çözümleme ve derinlik ruhbilimi açısından da tiplere ayırmaya çalışmışlardır (Atkinson,1987).

Kişiliği, bireyin kendisi ve başkaları açısından değerlendirip şöyle tanımlamak mümkündür. Kişilik, bireyin kendisi açısından, fizyolojik, zihinsel ve ruhsal özellikleri hakkındaki bilgisidir. İnsanın başkaları açısından kişiliği, onun toplum içinde belirli özelliklere ve rollere (göreve) sahip olmasıdır. Bireyi yerine getirdiği fonksiyonların, yaptığı işin bir dilimi olarak görmeli ve kişinin fonksiyonlarının kişiliğini ortaya çıkaran bir etken olduğu düşünölmelidir. (Ateş, 2006)

1. 1. 2. Kişilik Kuramları

Kişiliğin anlaşılmasına ve incelenmesine yönelik geliştirilen kişilik kuramları, karmaşık davranışların kısa ve açık ifadesini sağlamaları, bireyin yaşamında ve ruh sağlığında etkili olan faktörlerin belirlenmesi ve bunların ölçölüp değerlendirilmesi açılarından önemlidir. Bu kuramların başlıcaları şunlardır:

1. 1. 2. 1. Atkinson ve Mc. Clelland'ın kişilik kuramı:

İnsanın bazı doğal gereksinimlerinin (yemek, su, uyku gibi biyolojik ihtiyaçlar) yanında bireyden bireye farklılık gösteren psikolojik ihtiyaçları da vardır. Atkinson ve Mc. Clelland 1960'lı yıllarda bireylerin bazı motivlerini saptamak için yöntemler geliştirmişlerdir. Yapılan bu çalışmalarda bireyler arasında başarı arzusu, güç arzusu ve herhangi bir olguya bağlanma arzusu açısından farklılıklar olduğu görölmüştür (Ateş, 2006)

1. 1. 2. 2. Eric Fromm'un Kişilik Kuramı:

Fromm, kişiliği ekonomik ve kültürel kökenleriyle ele alan ilk kuramcıdır.⁽⁴⁾ İnsanın kişiliğinin onun sosyal sınıfı, eğitim durumu, dinî ve felsefi altyapısı, mesleği ve benzer

durumlarının bir yansıması olduğunu savunur (Boeree, 1997). Yani, kişilik sosyal etkiler sonucu yaşam tecrübeleriyle oluşur. Kalıcı olan kişilik, bireyin fiziksel yapısı ve mizacını oluşturan kalıtsal yönleri ile sosyal ve kültürel etkilerin tümünün ortak ürünüdür. Eric Fromm'a göre psikolojinin temel sorunu bireyin toplumla, dünya ile ve kendisiyle nasıl bir ilişki kurduğunun incelenmesidir. Bu ilişki biçimi, öğrenme ve toplumsallaşma süreçleri sonunda edinilir. Fromm'a göre bireyin çevre ilişkileri iki yöndedir. Birincisi sosyalleşme, ikincisi de asimilasyondur. Sosyalleşme, sembiyotik ilişkilere, içe çekilmeye ve yıkıcılığa dönüşebilir (Özkalp, 1991).

1. 1. 2. 3. Eysenck'in Kişilik Kuramı:

Eysenck faktör analizi yöntemi ile kişilik boyutlarını saptamıştır. Faktör adı verilen davranış değişkenleri büyük insan gruplarının çok yönlü ölçümü ve sayısal puanlanması sonucunda belirlenir. Faktör analizi de, çeşitli davranış değişkenleri arasındaki bağların ve bağımlılıkların ölçüldüğü istatistiksel bir yöntemdir. (Başaran, 1991)

Eysenck, kişilik kuramcıları içinde deneysel yöntemi en çok kullananların başında gelir. Eysenck, kişiliği üç boyutta incelemektedir. *Üç Büyükler (Big 3)* adını verdiği kişilik tipleri şunlardır: P: Psikotizm; E: Dışadönüklük (Extraversion); N: Nevrotizm. İnsanın ne tam olarak Psikotik ne de tam olarak Nevrotik veya Dışadönük sayılmayacağını ama tüm insanlarda bu özelliklerden bir miktar bulunduğunu iddia eder (Allen, 1997). Ancak bu sınıflama çoğu kuramcı tarafından yetersiz bulunmuştur (Cüceloğlu, 2000).

1. 1. 2. 4. Galton, Tyron, Gottesman, Newman, Freeman ve Holzinger'in kişilik kuramları :

Kişiliği biyolojik açıdan ele alan bu kuramcıların temel yaklaşımı bazı kişilik belirtilerinin kalıtsal özellikler taşıdığı görüşü üzerinedir. Örneğin, Galton, genlerle aileden kalma bazı özelliklerin zamanla aynı ailenin devamında görüldüğünü açıklamıştır. Tyron ise, kalıtımla zekâ arasında bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir.

Gottesman, ikizlerin davranışlarını inceleyerek benzer kişilik özelliklerinin genetik özelliklerden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Newman, Freeman ve Holzinger de ikizler arasında ağırlık, vücudun fizyolojik yapısı ve zekâ düzeyinde benzerlikler

olduğunu, bu benzerliklerin de benzer kişilik özellikleri oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir (Burgess & Bushell, 1969)

1. 1. 2. 5. Freud'un kişilik kuramı:

Modern psikolojinin kurucusu olarak kabul edilen Sigmund Freud, kişiliği duygusal açıdan incelemiştir; babasını kaybettikten sonra kendi kendini analiz ederek zihinsel yapının psikolojik bir olgu olarak dış dünyaya yansıdığını belirtmiştir. Freud'a göre kişiliğin güdüsü ve kişinin en büyük yoksunluğu "sevgi"dir. Freud, "bilinçaltı güdüleme", "ihtiyaçların engellenmesi", "davranışlarda duygu ve tavırların etkisi" gibi konuları ilkel benlik (id), benlik (ego), üst benlik (süper ego) olarak 3 dilimde incelemiştir. Freud'a göre insan eğilimleri ve sevgi güdülerinin toplandığı yer olan id, insanın ilkel zihinsel yapısıdır. İd, içgüdüsel ve bilinçsiz davranışların kaynağı durumundadır. Süper ego id'in karşıtıdır. İnsanı topluma uydurmaya ve faaliyetlerin toplumca kabul edilebilir biçimde ortaya çıkmasına yardım etmektedir. Ego ise, id ve süper ego'yu dengeleyici durumda olup, id'in taleplerini süper egoya uygun bir hale getirmeye çalışır. Ego başarılı olmazsa bireyde zihinsel gerginlik, tereddüt ve çekişme doğar. (Ateş, 2006)

1. 1. 2. 6. Carl Jung ve Alfred Adler'in Kişilik Kuramları :

Freud'un öğrencileri olan Jung ve Adler hocalarının seks ve sevgi güdüsünü fazla abarttığını ileri sürerek psikanaliz yerine analitik psikolojinin temellerini atmışlardır. Adler'e göre, kişilik, yaklaşık beş yaşlarında yapılır ve sonraki yaşamda belirgin bir değişiklik göstermez. Yaşantısının sonraki dönemlerinde olaylara ve durumlara karşı yeni anlatım yolları denemesine karşın, bunlar ilk yaşlarda oluşan kişiliğin uzantılarıdır (Altıntaş ve Gültekin, 2003).

Adler, kişiliği bir bütün olarak değerlendirir. Kişilik, bellek, duygular ve davranışlar gibi çeşitli yönleri bireyin tümü için çalışır. Kişilik genelde çevresel etkenlere dayalıdır, bu etkenler kişiliği şekillendirir (Altıntaş ve Gültekin, 2003).

Adler'e göre; bireyin temel amacı, kendini güçlü kılacak davranışları göstermektir. Kendini yeterince güçlü hissetmeyen kişinin grup ve toplum içinde aşağılık kompleksi içinde hareket edeceğini, kendini güçlü kılacak diğer alanlar arayışı içinde bulunarak kapıldığı bu kompleksi telafi edeceğini açıklamaktadır. (Ateş, 2006).

Jung, kişilik yapılarını; Psişe, Ego, Kişisel Bilinçaltı ve Kolektif Bilinçaltı olmak üzere dört bölümde inceler. Adasal (1977: 358) Kolektif Bilinçaltının beynin en eski (archaic) kaynaklarındaki düşüncelerden oluştuğunu, yani tarih öncesi insancıl-hayvani dürtülere kadar uzanan ilkel içgüdüleri içine aldığını belirtir. Bu ilkel hayallerin çeşitli şekillerine Jung, arketip (archetype) adını vermiştir.

Arketipler, Anima ve Animus, Gölge, Persona ve Self diye sınıflandırılırlar. Her insanda psikolojik ve fizik hatlarıyla belirli olan hem erkek hem kadın vasıfları vardır. Erkekte var olan kadın vasıflarına Anima, kadındaki erkek vasıflarına da Animus denir. Kişiliğimizin gelişmemiş şeklini temsil eden ve rüyalarda görülen gölgeler, benliğimizin olgunlaşmamış kısmını temsil eder. Eski Latince’de maske anlamına gelen Persona, başkalarına göstermek istemediğimiz yönlerimizi, gizlemek istediğimiz yüzümüzü temsil eder. Self ise, çağların akıl temsilcisi olan ideal insandır. Ne var ki, Adasal, aynı eserinde, arketiplerin mantık dilinde yeterli derecede ifade bulamadıkları için masallarda, efsanelerde, ultra modern sanatta yer aldığını da öne sürmektedir.

Jung ekolünün en fazla rağbet gören görüşlerinin başına “Psikolojik Karakter Tipleri”ni koymak gerekir. İnsanları tutumlarına göre temelde iki farklı gruba ayırır; *içedönük* ve *dışadönük*. Dışadönüklük, libidonun içsel deneyimlerden dışsal deneyimlere doğru yaptığı pozitif harekettir. İçedönüklük ise, psişik enerjinin içe yönelimidir, yani kişisel ilginin dış dünyadan iç dünyaya doğru negatif harekettir (Allen, 1997: 60)

Psişe, Ego, Kolektif Bilinçaltı ve Kişisel Bilinçaltı adı verilen kişilik yapıları, kendi aralarında etkileşim kurarlar. Bu etkileşimler sonucunda, bir özellik diğerinin zayıf yönünü destekleyebilir; bir başka özellik diğeriyle çatışabilir. Bazı özellikler birleşerek başka bir sentez oluşturabilir (Hall, 1973). Bu sentezleri farklı kaynaklar farklı şekillerde ifade etmektedir. Örneğin, Myers (1997), algılamanın iki yolu olan *sezgi* ve *duyumun*, yargılamanın iki yolu olan *düşünme* ve *duygu* ile birleşerek ilgi alanları, değerleri, istekleri ve düşünce tarzları gibi olgularda kendini gösteren farklı kişilikler oluşturduğunu ifade eder. Açıklamak gerekirse, bir insanda hem duyum, hem de sezgi sürekli rekabet halindedir ve birçok kişi bebeklik çağından başlayarak birini diğerine tercih eder. Tercih ettiği özelliğe göre insan ya gerçek olgularla ilgilenen ya da sezgileriyle hareket eden bir kişi olur. Buna duyum (D) - sezgi (S) ayrımı denir. Karar vermeyi sağlayan da iki farklı yol vardır. Biri düşünme yoluyla, yani mantık işlemiyle,

diğeri ise duygusal olarak yani kişisel ölçülerle karar verme yoludur. Bu seçime de HF seçimi adı verilir. (H) duygunun (His) , (F) düşünmenin (Fikir) simgesidir. Bu yöntemlerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu ortaya çıkan bileşimleri ise Altinköprü (2003) şöyle açıklar:

Belirli bir fonksiyonun baskın olması durumunda dört tip ayırt edilir; *Düşünür Tip*, *Duygusal Tip*, *Gözlemci Tip*, *Sezgisel Tip*. Bireyin deneyimleri yoluyla edindiği verileri işleyiş biçimini gösteren bu tipler, kişinin psikik enerjisinin yönelimini belirten *İçedönük* ve *dışadönük* tepki tarzıyla etkileşime girer. Böyle olunca, birbirinden ayrı sekiz psikik tip ayırt etme olasılığı doğar.

	Düşünür	
	Duygusal	
Dışadönük	Gözlemci	İçedönük
	Sezgici	

Dışadönük-Düşünür; Dışadönük-Duygusal; Dışadönük-Gözlemci; Dışadönük-Sezgici; İçedönük-Düşünür; İçedönük-Duygusal; İçedönük-Gözlemci ve İçedönük-Sezgici.

Şunu belirtmekte fayda var ki, Jung'un buradaki amacı insanları belirli kategorilere ayırarak sınıflandırmak değildi. Öncelikle, bireysel farklılıkların boyutlarını anlayabilmeyi, hastaların klinik açıdan değerlendirilmesine destek olabilmeyi ve daha sonraları yapılacak araştırmalara rehber olabilmeyi amaçlamıştı (Allen, 1997: 61)

1. 1. 2. 7. Diğer Çalışmalar

Geçmişten bu yana; soru (questionnaires), gözlem (rating by observes), izdüşüm testleri (the projective tests), davranış testleri (behavioural tests) gibi kişilik ölçüm yöntemleri uygulanarak sayısız kişilik araştırmaları yapılmış ve bunların sonucunda *Beş Büyükler* (*The Big Five*) adı verilen bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Digman'ın (1997), kişilik teorisyenlerin kişilik testleri ve araştırma raporlarından derlediği bu beş faktörü aşağıdaki tabloda görebiliriz:

**Kuramcılar
Tablosu** ⁽¹⁾

	Dışadönüklük	Uyumluluk	Öz-Denetim	Duygusal Tutarlılık	Gelişime Açıklık
	Extraversion/ Surgency	Agreeableness	Conscientiousness	Emotional Stability	Intellect/ Openness
Adler	Üstünlük arayışı	Sosyal İlgi			Üstünlük Arayışı
Cattell	Dışadönüklük / İçedönüklük	Pathemia (vs. Cortertia)	Superego Gücü	Düzen / Anksiyete	Bağımsızlık / Durgunluk
Comrey	Dışadönüklük Aktiflik	Feminite	Düzenlilik ve Sosyal Gelenekçilik	Duygusal Tutarlılık	Asilik
Costa and McCrae	Dışadönüklük	Uyumluluk	Vicdan	Nörotizm	Açıklık
Eysenck	Dışadönüklük	Psikotizm		Nörotizm	
Fiske	Kendine Güven	Sosyal Uyum	Gelenekçilik	Duygusal Kontrol	Araştırmacı Zeka
Freud		Psikoseksüel Gelişim			
Goldberg	Tepkisellik	Uyumluluk	Vicdan	Duygusal Tutarlılık	Zeka
Gough	Dışadönüklük	Yumuşak Başlılık	Kontrol		Esneklik
Guilford	Sosyal Aktiflik	Paranoid Mizaç	İçedönüklük	Duygusal Tutarlılık	
Hogan	Azim ve Sosyallik	Hoşlanılır Olma	Tedbirlilik	Uyum	Yetenek
Jackson	Dışadönük, Sosyal Liderlik	Kendini Koruma Tutumu	İşe Yönelme	Bağımlılık	Estetiklik / Zeka
Maslow	Kendini İfade Edebilme				Kendini İfade Edebilme
Myers-Briggs	Dışadönüklük / İçedönüklük	Hissetme / Düşünme	Yargılama / Algılama		Sezgi / Algı
Peabody	Güç	Aşk	İş	Etki	Zeka

Tablo 1: Kişilik kuramcılarının kişilikle ilgili tanımlarından derlenen ortak özellikler

Tabloda görüldüğü gibi, onlarca kuramcının kişilik üzerine yaptığı araştırmalar ve bulguları sonucunda yaygın olarak görülen beş temel özellikten bahsedilmektedir. Bunların; Dışadönüklük (Extraversion), Uyumluluk (Agreeableness), İşini doğru yapma (Conscientiousness), Duygusal Denge (Emotional Stability), Zekâ (Intellect) özellikleri olduğu görülmektedir.

Ancak, bir psikoloji profesörü olan Lea PULKKINEN'in de dediği gibi;

“Hâlâ bir şeyler eksik. İnsan kişiliğinin, tanımlanan kişilik özelliklerinden, üzerinde yürütülen fikirlerden ya da yaşam tarzlarından elde edilen sonuçlardan çok daha fazla olduğunu düşünüyorum. Gordon Allport kişiliğin ‘bireyin kendi içinde ve belirli bazı davranışlarında gizli olan şey’ olduğunu söyler. Demek ki, kişiliğin gizli olan kısımlarındaki değişimleri ortaya çıkaracak başka araştırmalara ve yeni kavramlara ihtiyacımız var.”

European Journal of Personality 6, 2 ⁽²⁾

1. 2. İnsan Dinamikleri

İnsan Dinamikleri kavramını açıklamaya başlamadan önce *dinamikler* terimiyle ne anlatılmak istendiğini incelemek gerekir. Dinamikler (*dynamics*) kelimesinin ne anlama geldiğini araştırdığımda birçok tanımla karşılaştım. Türkçe sözlüklerde *dinamikler* (*dynamics*) terimine rastlayamadığımı, ancak TDK Güncel Türkçe Sözlük'te dinamik kelimesinin bir fizik terimi olarak şu şekilde açıklandığını belirtmek isterim;

Dinamik: (*isim, fizik*) Mekaniğin kuvvet, hareket, enerji arasındaki ilişkilerini inceleyen dalı, devingen, devim bilimi.

Bu tanımda görülen *kuvvet, hareket ve enerji arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı* ifadesi İnsan Dinamikleri kavramındaki anlama biraz yakındır. Merriam-Webster Online Dictionary'de *dynamics* kelimesi isim olarak *değişimin veya gelişimin altında yatan etken* açıklamasıyla tanımlanmış, bir diğer tanımda da *insan toplulukları içinde etkileşimdeki güçler* olarak ifade edilmiştir. Cambridge Advanced Dictionary'de *dynamics* kelimesi *1. harekete sebep olan güçler, 2. bir grupta veya sistemde değişime sebep olan güçler veya oluşum, 3. hareket üreten güçleri inceleyen bilim dalı* olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan şu çıkarımı yapmak mümkündür; insan dinamikleri, insanda var olan güçler arasındaki etkileşimi inceleyen bir çalışmadır.

İnsan Dinamikleri ile ilgili çalışmaların başlaması Dr. Sandra Seagal'in 1979'da bir psikoterapist olarak çalışırken yaşadığı bir deneyime dayanmaktadır. Dr. Seagal bu deneyimi şöyle anlatır: “Okulda uyum sorunu yaşayan 9 yaşında bir hastamla konuşuyordum. Birden tuhaf bir şey oldu. Onun ne dediğini dinlemediğimi fark ettim yani söylediklerinden çok sesi dikkatimi çekiyordu. Sanki üç farklı ses duyuyordum.

Bu sesleri ayırştırmaya çalışırken bilimin insan bedeni ile ışık ve ses frekansları arasında bir bağlantı kurduğunu hatırladım. Bu frekansların veya titreşimlerin en güçlüsünün kafa ile en zayıfının da uzuvlarla ilgili olduğunu ve hassas bir dinleme süreci ile insanın bazı fonksiyonlarının teşhis edilebileceğini fark ettim. Ve bu buluşum üzerinde çalışmak üzere hemen bir ekip kurdum. Zamanla bu üç farklı sesin yüksek, orta ve düşük frekanslarda sesler olduğunu ve bu frekansların da konuşanın zihinsel, fiziksel ve duygusal fonksiyonlarıyla alakalı olduğunu anladık. Yüksek frekans zihinsel fonksiyonu, orta frekans duygusal fonksiyonu, düşük frekans da fiziksel fonksiyonu ifade ediyordu.”

İnsan Dinamikleri kavramı, Dr. Sandra Seagal ve ekibinin, 1979’dan bu yana yirmibeşten fazla kültür üzerinde 80.000’den fazla insanın katkısıyla sürdürdüğü araştırmalar sonucunda ortaya ıkımış bir sistemler bütünüdür. Bu araştırmalar kapsamında, İnsan Dinamikleri araştırma ekibi, bire bir mülakatlar yaparak, anketler uygulayarak, denekleri gözlemleyerek, projektif testler uygulayarak verileri toplamışlardır. Araştırmanın örneklemini iki haftalık bebeklerden 94 yaşındaki yetişkinlere kadar değişen bir grup oluşturmuştur. %12’sini ilkokul öğrencilerinin, %1’ini 5 yaş ve altı çocukların, % 85’ini yetişkinlerin oluşturduğu bu grubun %40’ını da kadınlar oluşturmuştur. Araştırmaların %75’i içinde farklı alt kültürler barındıran Amerika, Kanada ve İsveç’te yürütölmüştür. Sonuç olarak insanların, yaş, ırk, cinsiyet veya kültürlerine bağlı farklılıklardan daha başka, temelde bazı farklılıklara sahip oldukları görölmüştür. İncelemeler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda İnsan Dinamikleri kavramı geliştirilerek bu konuda eğitim seminerleri verilmeye başlanmıştır. Böylece hem bireysel boyutta hem de toplumlar boyutunda kayda değer bir bilinçlenme görölmeye başlanmıştır. Kişiler kendi kapasitelerinin ve güçlerinin farkına varmaya başlamış, böylece diğer insanların da farklılıklarını anlayabilme yetisini kazanmışlardır.

İnsan Dinamikleri, insanı bir sistem olarak değerlendiren ve bu sistemler arasındaki işleyiş farklılıklarını tanımlayan bir çalışmadır. Her insan kendini bir bütün olarak keşfetme arayışındadır, ancak her bireyin gelişimi, fiziksel, zihinsel ve duygusal yönlerini kullanma tarzı farklıdır. Psişedeki bir temel dürtü bizi belli bir konuda uzmanlaşmaya iter. Bazılarımız bilimsel konularda, bazılarımız teknolojide, bazılarımız ise sporda veya sanatta kendini en iyi şekilde ifade eder.

Her bir kişilik dinamiği, zihinsel, duygusal ve fiziksel etkileşim sistemi içerir. Her bir dinamik eşit değerdedir, biri diğerinden daha üstün değildir. Irk, kültür, cinsiyet veya yaş faktörlerine göre değişim göstermeksizin, herhangi bir kişilik dinamiğine sahip olan kişi zekâ, yetenek ve beceri açısından az çok bir diğerine benzer, ama bu fonksiyonları nasıl kullandıkları konusunda farklılık gösterir. Bu sistemik farklılıkların farkında olunmadığında yanlış anlamalar, çelişkiler, ilişkilerde ve işbirliğinde başarısızlık olur. Farkında olduğunda ise birbirimizle daha iyi ilişkiler kurup daha etkili olur ve daha başarılı oluruz. Örneğin IQ'ları 120'nin üzerinde olan bir grup yönetici nasıl olur da toplamda 63'lük bir IQ seviyesinde çalışabilirler? Cevap, muhtemelen ekipteki bireylerin birbirlerinin farklılıklarını anlayamamasında ve bu farklılıklara saygı gösterememesinde gizlidir. Karşınızdaki sizi anladığında kendinizi daha rahat hissetmez misiniz, daha verimli çalışıp içinde bulunduğunuz ekibe daha çok katkıda bulunmaz mısınız? Farklılıklara saygı gösterebilen bir öğretmen her bir öğrencinin ihtiyacını daha rahat görebilecek ve onların öğrenme işlemlerini kolaylaştırabilecektir. Bilinçli aileler, kendi içlerindeki farklılıkları rahatça görüp, enerjilerini uyumsuzluktan kaynaklanan sorunlarla uğraşmak yerine birbirleriyle uyum içinde ilişkilerini güçlendirmeye ayırabileceklerdir.

Dr. Seagal (1997), insan sisteminde temel ve evrensel prensipler olduğunu öne sürer. Bunlar; zihinsel, duygusal ve fiziksel kapasitelerdir. Kişilik dinamikleri diye adlandırılan bu yaradılış özellikleri, zihinsel, duygusal ve fiziksel kapasitenin farklı şekillerde birleşerek meydana getirdiği dokuz özelliştir. Ancak bu dokuz özellik içinde dördü o kadar nadirdir ki, diğer beşinin %99.9 oranında görüldüğü söylenebilir. Bu çalışmanın konusunu da bu beş kişilik dinamiği oluşturmaktadır. Bu çalışma, insanları gruplandırmak, kategorize etmek adına değil, kendi özelliklerimizi daha iyi anlayabilmek amacıyla yapılmıştır.

Hepimizin fiziksel, zihinsel ve duygusal yönü vardır ama öyle bir şekilde organize olmuşuzdur ki, bu üç prensipten biri baskın gelir. Bazı insanlar zihinsel merkezlidir (mantıklı), bazıları duygusal (ilişkisel) ve bazıları da fizikseldir (pratik). Zihinsel prensibi gelişmiş insanların tarafsız ve açık görüşlü davrandıkları, sahip oldukları ilkelere net bir şekilde bağlı oldukları görülmektedir. Duygusal prensibi gelişmiş olanlar, duygularının esiri olmaksızın onların farkındadır ve duygularını net olarak ifade edebilirler. İletişim becerileri gelişmiş ve empatiktirler, insanlarla olumlu ilişkiler

kurabilirler. Esnek, yaratıcı ve hayatın zorluklarıyla başa çıkabilen insanlardır. Fiziksel prensibi ağırlıklı insanlarda grup yaşantısı ve işbirlikçi çaba etkilidir. Bu tür insanlar güvenilir ve üretkendir, görevlerini ustaca tamamlarlar. Herhangi bir projede, asıl hedefin anlaşılabilmesi için sistemler oluşturarak fikirlerin harekete dönüştürülebilmesini sağlarlar. İçgüdüleri ve hislerine kulak verirler ama onların etkisi altında kalmazlar. Her şeyin bir bütün veya bütünün parçası olduğunu düşündükleri için içinde buldukları sistemin gelişimi için sorumluluk hissederler.

Bu üç prensip her insanda mevcuttur, ancak aktiflik dereceleri farklıdır. Üç prensibin de gelişmiş ve birleşmiş olduğu insanlar net düşünebilen, empatik davranabilen ve duygu ve düşüncelerini pratik hareketlerle ifade edebilen insanlardır. Prensipler arasındaki uyumsuzluk ise kişinin duygusal hatta fiziksel rahatsızlıklar yaşamasına sebep olabilir. Örneğin kişi oldukça zekidir, ama zihinsel prensibi yeterince bütünleşmemişse çevrenin sebep olduğu duygusal stresten, diğer insanların problemleri ve ihtiyaçlarından kendini kurtaramayıp rahatsız olabilir.

Bu üç kişilik dinamiği birbirleri arasında etkileşimde bulunarak zihinsel-zihinsel, zihinsel-duygusal, zihinsel-fiziksel, duygusal-zihinsel, duygusal-fiziksel, duygusal-duygusal, fiziksel-zihinsel, fiziksel-duygusal ve fiziksel-fiziksel kişilik dinamiklerini oluştururlar. Ancak bunlar arasında en çok karşılaşılanları şu beş kişilik dinamiğidir: *Zihinsel-fiziksel, duygusal-zihinsel, duygusal-fiziksel, fiziksel-zihinsel, ve fiziksel-duygusal*. Batı kültüründe %5 nüfusun zihinsel-fiziksel, %10'un fiziksel-zihinsel, % 5'in fiziksel-duygusal, %55'in duygusal-fiziksel, % 25'in de duygusal-zihinsel odaklı olduğu tahmin ediliyor. Dr. Seagal ve ekibi çalışmaları süresince çeşitli ülkelerde verdikleri seminerlerde ve yaptıkları araştırmalarda bu oranların doğrulandığını belirtmektedir. Her ne kadar Kağıtçıbaşı (1996:10), Herskovits'in "kültür, çevrenin insan yapımı parçasıdır" tanımından yola çıkarak, "yetiştirdiği kültürden izler taşımayan insan yok gibidir" dese de, Dr. Seagal, deneyimlerinde Batı toplumlarının genellikle duygusal odaklı, Uzak Doğu toplumlarının ise fiziksel odaklı olduğunu gördüklerini aktararak, Doğu ve Batı arasındaki farkın kültür farklılığından ziyade kişilik dinamiklerinin farklılığından kaynaklanabileceğini iddia ediyor.

Kişilik dinamiklerini tanımlamaya başlamadan önce, duygusal merkezli iki grup arasındaki farkı netleştirebilmek için duygusal-zihinsel grubun duygusal-objektif

olarak, duygusal-fiziksel grubun da duygusal-subjektif olarak adlandırıldığını belirtmek gerekir.

1. 2. 1. Zihinsel-Fiziksel Kişilik Dinamiği

Düşünce, kavramlar ve fikirler dünyasında yaşayan, yani zihinsel odaklı olan bu insanlar olayları sanki bir dağın tepesinden görüyormuşçasına tarafsız değerlendirebilme yeteneğine sahiptirler. Zihinsel-fiziksel insanların bütünü görebilme ve mantıksal, analitik ve uzun vadede düşünebilme yetenekleri onların oldukça iyi stratejik planlar yapabilmelerini sağlar. Vizyon belirleme konusundaki fikirlerde başkaları kadar yaratıcı olmasalar da hedefe varma konusunda son derece kararlılırlar. Bitiş noktası ne kadar uzakta olursa olsun, o noktaya kilitlemiş durumda oldukları gibi yaptıkları işin amacını da akıllarından çıkarmazlar.

Duygusal veya içgüdüsel davranmadıkları için, üstlendikleri görevin yapısına da katkıda bulunurlar. Amacına değer verdikleri sürece aşırı ayrıntı içeren, zorlayıcı işlere bile talip olabilirler, çünkü titiz, dikkatli ve kolay odaklanabilen insanlardır.

Diğer insanlarla ilişkilerinde, dâhil oldukları gruplarda ya da organizasyonlarda ilke ve değerler oluşturmak veya bu değerleri sürdürmeye yardımcı olmak onlar için önemlidir. Örneğin kendisini gönüllü olarak çocukların eğitimine adanmış bir zihinsel-fiziksel insan, bu işi insanlığın aydınlanmasına ve daha iyi bir dünya yaratmaya katkıda bulunmuş olmak için seçtiğini, bu geniş perspektifin de kendisi için son derece motive edici olduğunu belirtmektedir.

Olayları duygusal değil de zihinsel yolla algıladıkları için, olayları net olarak görüp tarafsız değerlendirmede iyidirler. Onların bu tarafsızlığı, duygusal veya kişisel yorum bekleyen insanları şaşırır ve çoğu zaman da soğuk, ilgisiz hatta duygusuz olarak

değerlendirilirler. Bu yanlış anlaşılma, duygularını doğallıkla ifade edemeyişlerinden kaynaklanır. Bu durumu, zihinsel-fiziksel biri şöyle açıklamaktadır:

“...insanlara karşı iyi niyet beslerim. Birisiyle ilgileniyorsam bu göstermelik veya geçici bir durum değildir, duygularım gelip geçici değildir. Çok kuvvetle hissettiğim bir şeyi söylerken bile bazen beni duymazlar, çünkü duygulara hitap edecek şekilde ifade edemem hislerimi...”

Zihinsel-fiziksel insanların duygusal hayatları da genellikle sabittir. Bunun sebebi, etraflarındaki duygusal havaya hemen uyum sağlayamamalarıdır. Bu durumu şöyle ifade ederler:

“dokunaklı, acıklı veya korkunç bir durum yaşadığımda bu duygu o kadar çabuk asimile olur ki, tepkim son derece objektiftir. Bazen kendim bile yaşadığım şeyin öznelliğini fark edemem.”

Zihinsel-fiziksel insanlar çok nadiren öfkelenediklerini söyler ve bu duyguyu nadiren ifade ederler. Olumlu duygularını bile ifade etmekte ketumdurlar. Sevgi ve ilgilerini doğrudan kelimelerle ifade etmektense, sessiz ve sakin davranışlarla gösterirler, karşısındakinin herhangi bir ihtiyacını karşılamak, onlara güven duygusunu hissettirmek veya sorunlarıyla gerçekten ilgilenmek gibi.

Duygusal insanların çoğunlukta olduğu bir dünyada bu insanlar azınlıkta oldukları için farklı olmanın rahatsızlığını yaşarlar. Genç bir öğrenci bu farklılığın sebebinin şöyle açıklamaktadır:

“Beni insanlardan ayıran şeyin ne olduğunu keşfettim: bir duyguya kapılmadan önce onu bir süzgeçten geçiririm. Bu süzgeç mantık süzgecidir. Bende duygusal tepkiye yol açan şeyler benim için gerçekten önemli olan şeylerdir, değerlerimi sarsan şeyler.”

Düşünce, görüş ve bakış açıları onlar için önemlidir. Değerler onlar için motive edici bir güçtür. Değer verdikleri şeyler çerçevesinde hayatlarını sürdürürler. Zihinsel-fiziksel bir şirket müdürü, şirketin yeniden yapılandırılması sırasında personeli işten çıkarmasını gerektirebilecek değişiklikler yapmaya zorlanır. Yeni değişikliklerden kendisi hiçbir şekilde etkilenmiyordur, buna rağmen maaşı artar. Maaş artışını kimseye duyurmadan geri çevirir, çünkü kendini ayrıcalıklı hissetmekten rahatsız olur. Bu örnekten de anlaşıldığı gibi, Zihinsel-fiziksel insanlar, değerlerine ters düşen bir

davranış gördüklerinde o davranışı yapan insandan uzaklaşır veya o ortamı değiştirmeye çalışırlar.

Hayatlarını şekillendirdikleri bir değerler sistemi vardır ve bu değerleri kolay kolay değiştirmezler. İnsanlar genelde teorik olarak bazı değerlere sahiptirler ama gerçek hayatta bu değerleri uygulamazlar. Zihinsel-fiziksel insanlar ise değerlerini hayata geçirir ve ilişkilerini de dikkatle seçerler. Başka insanlarla ilişkilerini de sahip oldukları değerler çerçevesinde tuttukları için arkadaşlık konusunda bile oldukça seçici davranırlar. Birçok insan tanısalar bile gerçek dostları çok azdır. Onları da çok dikkatle seçtikleri için ilişkileri uzun zaman sürer. Ancak, duygularıyla değil, mantıklarıyla hareket ettikleri için, değerlerine ters düşen bir hareket gördüklerinde derin ilişkileri bile kolayca silebilirler. Biten ilişkilere yaklaşımları “Yaşandı, bitti. Tartışılacak bir şey yok” tarzındadır. Bu insanlar ancak yaşlandıkça değerleri affediciliğe mahal verir. Biraz daha esnek ve empatik olmayı başardıklarında peşin hükümlerle hareket etmeyen, son derece sabırlı ve objektif insanlar oldukları görülür.

Araştırmalar sürdürülürken yapılan gözlemlerden biri, Zihinsel-fiziksel insanların bir başka özelliğini daha ortaya koymaktadır:

Her biri dokuzar yaşında üç çocuktan oluşmuş beş ayrı grup oyun ortamında gözlemlendi. Her grup farklı kişilik dinamiklerini temsil ediyordu. Çocuklara çeşitli malzemeler verildi ve bunlarla hayallerindeki parkı oluşturmaları söylendi. Yalnız veya işbirliği içinde çalışıp çalışmayacaklarına dair bir şey söylenmedi. Ancak, her grubun farklı tarzda çalıştıkları görüldü. Zihinsel-fiziksel grup çocukları sessiz ve titiz çalışmayı tercih ettiler. Üç çocuğun her biri masanın üçte birini kullanmış ve diğerlerinin alanını zapt etmemeye dikkat etmişti. Video görüntülerinin bir bölümünde, çocuklardan birinin inşa ettiği bahçe duvarını dik tutabilmek için oldukça fazla çabaladığı görülüyordu. Duvar sürekli yıkılıyordu. Çocuk her seferinde yıkılan duvarı dikkatle ve sabırla yerleştiriyordu. Yeniden yıkıldığında çocuklardan biri sessizce gelip, duvarı sabitledi ve yine konuşmadan kendi işine döndü. Birbirlerinin farkında olarak ve birbirlerine dikkat ederek ama bağımsız çalışıyorlardı.

Bu görüntüler, zihinsel-fiziksel insanların hem ekip çalışmasındaki rollerini, hem de yalnız çalışma eğilimlerini açıklamaktadır.

Duygusal prensibin iletişim kurma prensibi, fiziksel prensibin sistematik ilişkiler prensibi, zihinsel prensibin de tek olma prensibi olduğu söylenebilir. Çoğu Zihinsel-fiziksel insanın yalnız olduklarında kendilerini çok rahat hissettiklerini söyledikleri belirtilmektedir. Tek başlarında olduklarında yalnız veya dışlanmış hissetmekten çok kendilerini dinlemek, buldukları ortamın bir parçası olduklarını hissetmek eğilimleri vardır.

Hafızalarında olayları bütünüyle ve ayrıntılı şekilde yaşatamazlar; sadece çok gerekli olan şeyleri ve genel izlenimlerini saklayabilirler. Çünkü yaşadıkları olayları kendilerince birer ders veya prensip şekline dönüştürüp yaşanan olayın ayrıntısı yerine bunları saklamayı tercih ederler. Çoğu Zihinsel-fiziksel insan, eğer kendilerini bu konuda eğitmemişlerse, tanıştıkları insanların isimlerini, tiplerini hatırlamakta güçlük çeker, ama özelliklerini unutmaz. Zaten net olarak hatırladıkları olaylar önemsiz ayrıntılar değil de, kendi değerleriyle kesişen olaylardır. Kişisel değerlerin ifade edildiği, suiistimal edildiği, değiştirildiği veya oluşturulduğu olaylar onlarda iz bırakır, ancak olayın ayrıntısı değil de olayla ilgili duygularını hatırlarlar. Çoğu zihinsel-fiziksel insan hafızasına destek mahiyetinde notlar alır, yazmak bile başlı başına hafızaya yardımcı bir eylemdir. Fiziksel prensiple bağlantılı olduğu için belki de yön ve yer hafızaları güçlüdür. Yer konusunda da akıllarında kalan sadece genel ortamdır.

Sabit değerleri olduğu ve geleceğe yönelik çalıştıkları için genellikle fazla değişim yapmazlar. Değerleriyle örtüştüğü sürece aynı meslekte yıllarca kalabilirler. Günlük olaylarda da aynı durum söz konusudur. Kendilerine yakıştığını gördükleri kıyafetleri uzun süre kullanabilirler veya aynı tür yemeği her gün yeseler bıkmazlar. Bu örnekler değişime kapalı olduklarını göstermez. Ancak, uzun vadeli düşündükleri için yapılacak değişimin yarar getirip getirmeyeceğini değerlendirdikten sonra değişim yapmak isterler.

Kalite herkes için önemlidir ama Zihinsel-fiziksel insanlar her şeyi kalite boyutuyla değerlendirirler. Herhangi bir şey satın almadan önce, alabileceklerinin en iyisini almak istedikleri için, uzun süre araştırma yapabilirler.

Zihinsel prensibin kalite eğilimi ile fiziksel prensibin ayrıntılara önem verme özelliğinin birleşimi Zihinsel-fiziksel insanlardaki kusursuz iş yapma eğilimini açıklamaktadır. Yaptıkları, söyledikleri, yazdıkları her şeyin mantıksal bağlantısı

olmalı, her ayrıntı amaca yönelik olmalıdır. Yazdıkları her şeyi veya yaptıkları işi mükemmel olduğunu düşündükleri ana kadar tekrar tekrar yapabilirler. Bu özellikleri yüzünden çoğu zaman takıntılı, aşırı derecede ince eleyip sık dokuyan ve yavaş çalışan insanlar olarak değerlendirilirler. Onlara bir görev verildiğinde bitirme sürelerinin de net olarak belirtilmesi bu sorunu ortadan kaldırabilir.

Vücutlarına karşı hassastırlar; ne zaman aç, ne zaman yorgun, ne zaman sıkıntılı olduklarını iyi bilirler. Ama bu hassaslığı açıkça ifade etmedikleri için nasıl hissettiklerini başkaları anlamaz. Diğer konulardaki istikrarları fiziksel aktivitelerde de geçerlidir.

İletişim kurarken genelde bir amaca yönelik, tarafsız, düşünceli ve mantıklıdır. Kelime seçiminde özellikle titizdirler, çünkü açıklık ve dürüstlük onlar için önemlidir. İletişimde açık, kapsamlı, tarafsız ve mantık çerçevesinde olmayı tercih ederler. Konuştukları kişiyle aynı şeyleri ifade ettikleri konusunda emin olmak isterler. Zihinsel-fiziksel insanlar konuşurken kelimeleri çok dikkatle seçerler. Konuşmaların gayet net, objektif ve mantıksal bağlantı içinde olmasını isterler. Aksi halde sık sık “bununla ne kastediyorsun, ne demek istedin?” gibi sorularla konuyu kendilerine netleştirmeye çalışırlar. Zihinsel-fiziksel insanlarla bağlantı kurabilmenin en güzel yolu iletişimi değerler üzerine kurmaktır. Konuyu ne kadar objektif ele alırsanız, Zihinsel-fiziksel insanların size karşılık verme ihtimali o kadar yüksektir. Konuştukları zamansa, söyledikleri şeyler genelde iç dünyalarını yansıtmaktan çok gerçekleri, fikirleri yansıtan, bilgi içeren türdedir. Saygı, beğeni gibi olumlu duygularını bile açıkça ifade edemeyip, davranışlarıyla göstermeye çalışırlar. Bu da onları anlaşılması zor insanlar yapar. Onları anlayabilmenin en kolay yolu ne düşündüklerini veya ne hissettiklerini açıkça sormaktır. Genellikle kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini düşündükleri iletişim şekli yazmaktır.

Uzun vadeli planlar yapma, ayrıntılı gözlem ve tarafsız değerlendirme kapasiteleri ile içinde buldukları gruplara katkıda bulunurlar. Grup içinde genelde sessizdirler. Çünkü seslerini duyurabilme derdinde değil, toplantının amacına hizmet etme derdindedirler. Söylenmesi gerekenler söylenmişse sessiz kalmayı tercih ederler. Sessiz kalmalarının bir sebebi de tartışılan konuyu enine boyuna düşünüp, yerinde müdahale etme istekleridir. Bu yüzden, tartışma ortamında söze katılmaları zor olabilir. Bu tip insanlar kişisel duygularını ifade etmek yerine sessiz kalmayı tercih ederler, bu yüzden

ilgisiz olarak nitelendirilebilirler. Grup elemanları bilmelidirler ki, Fiziksel-zihinsel insanlar sessiz kaldıklarında grupta zihinsel bağ kurmaktadırlar, elemanlarıyla hemfikirdirler.

Basit, amaçsız sosyal ortamlarda çok rahat olamazlar. Kalabalık gruplarda tanımadığı insanlarla havadan sudan sohbet etmek yerine aynı ilgileri paylaştığı bir iki kişi bulup onlarla derin sohbetlere dalmayı tercih ederler. Öylesine bir araya gelmiş sohbet gruplarındansa, belli bir amaç için bir araya gelmiş gruplarda daha rahattırlar. Daha çok, önem verdikleri amaçlar için toplanılan ortamlarda rahattırlar. Buldukları ortamda söylenmesi gereken şeyleri başkaları söylüyorsa, konuşma ihtiyacı duymazlar. Konuşmaya katılmak istediklerinde ise zorluk yaşayabilirler çünkü onlar söylemek istedikleri şeyleri titizlikle planlarken konu değişmiş olabilir. Zihinsel-fiziksel insanların geliştirmeleri gereken bir yönleri de budur; spontan ortamlara kolayca iştirak edebilme. Kişisel düşüncelerini ve duygularını genellikle ifade etmedikleri ve sessiz kaldıkları için ilgisiz ve dikkatsiz oldukları düşünülür. Bu önyargıyı ortadan kaldıracılmaları için Zihinsel-fiziksel insanların fikirlerini ve duygularını ifade etmeye biraz daha çaba göstermeleri gerekir. Aynı şekilde, karşısındaki insanların da ona konuşmaya katkıda bulunabileceği fırsatlar yaratması faydalı olacaktır.

1. 2. 1. 1. Öğrenme Koşulları

Zihinsel-fiziksel insanlar şu şartlarda iyi öğrenirler:

- net ve mantıklı bir sunuş varsa,
- önce genelin sonra parçaların sunulmasında,
- öğrenme amacı netse,
- görsel öğeler ağırlıklıysa,
- Tek başına çalışma imkanı varsa,
- Görevini tatmin olacağı şekilde tamamlamasına yetecek zaman varsa

1. 2. 1. 2. İşler Yolunda Gitmediğinde

Toplantı beklendiği gibi gitmediğinde, konuşmaları yanlış anlaşıldığında veya proje başarısızlığa uğradığında veya kimseye haber vermeden planlarda değişiklik yapıldığında... Zihinsel-fiziksel insanlar bu gibi yolunda gitmeyen işlerde ne yapar?

1. Aşama: İşler yolunda gitmediğinde Zihinsel-fiziksel insanlar önce geri adım atıp gerçekleri görmeye çalışırlar. Farklı elementlerin etkileşimini, planlama adımların ve kötü sonuca sebep olan aşamaları görmeye çalışırlar.
2. Aşama: Daha sonra kendi rollerini değerlendirmeye çalışırlar. Mükemmeli arayan kişiler olarak daha iyi bir sonuç için kendilerinin ne yapabileceğini düşünürler. Ve olaydan ders almak isterler.
3. Aşama: gelecekte aynı durum söz konusu olduğunda daha iyi bir sonuç için ne yapılabileceğini değerlendirirler.
4. Aşama: Durumu bütün olarak görmeye ve bu durumla başa çıkabilmek için ne gibi adımlar atılması gerektiğine karar vermeye çalışırlar.

1. 2. 2. Duygusal-Objektif Kişilik Dinamiği

Duygusal-objektif insanları karakterize eden hareketin ardında hayatı gelişim için bir yol olarak değerlendirip, her şeyi tecrübe etme istekleri yatar. Duygusal-objektif insanlar iş bitirici insanlardır, çünkü hayatı sürekli kendilerine yeni hedefler koyup farklı deneyimler yaşayacakları kısa bir zaman dilim olarak görürler. Bu yüzden onlar için yapılacak çok iş vardır. Yeni olayları başlatan konumundadırlar. Bunu da, insanları bir araya getirip fikir alışverişinde bulunmalarını sağlayarak ya da birbirleriyle iletişim kuracakları ortamlar yaratarak yaparlar. Olayı başlatmaya odaklandıkları için, bitişler onları çok ilgilendirmez. Birçok Duygusal-objektif insanın, yeni projeler başlatıp da, projenin bitmesini beklemeden başka yeni girişimlerde bulunmak istedikleri görülmüştür. Çünkü proje başlatılmıştır, bir şekilde sürecektir, onları asıl heveslendiren şey başlatmaktır. Yenilikler, bilindik şeylere oranla daha ilginçtir. Mücadele ve risk onları heyecanlandırır. Kişisel riski, diğerlerine oranla daha az hissederler. Bilinmeyeni keşfetmek, becerilerini artırmak için başkalarıyla yarışmak gibi yollarla mücadele ihtiyaçlarını karşılarlar.

Bu insanların bir aktivite içinde olmamaları az görülen bir durumdur. Çabuk düşünüp, çabuk harekete geçerler. Elde edecekleri fırsatlara ve onları elde etmek için harekete geçmeye o kadar odaklanmışlardır ki, olası sorunları görmek istemezler. Bir anlamda “ışık gözlerini kör etmiştir”. Engelleri bile görmek istemezler, çünkü o zaman hareket özgürlükleri kalmaz.

Duygusal-objektif insanlar zamanın bir daha geri dönmeyeceğini iyi bilirler. Bu yüzden hayatlarının sınırlı olduğu bilinciyle yapılacak çok iş olduğunu düşünürler. Bu da bazen sağlıklarını, başkalarına karşı sabırlarını ve rahatlayabilme becerilerini olumsuz etkiler. İçlerindeki saat onlara sürekli yarının yeni işler getireceğini söylediği için o günkü işlerini mutlaka bitirmeleri gerektiğini düşünürler ki, yarına bir önceki günün işi sarkmasın. “Bugünün işini yarına bırakma” sözü tam onlara göredir. Önce iş, sonra eğlence derler. Toplantılarda “bu işi 45 dakika içinde bitirmelisiniz. Bu süre içinde ara verebilirsiniz” dendiğinde grubun yarısı hemen dışarıya çıkar, yarısı ise hiçbir yere kıpırdamaz. İşte bu grup, Duygusal-objektif insanların olduğu gruptur.

Genelde değişimi başlatan insanlardır. Aynı şeyleri yapmak onları sıkar. Yenilik uğruna geleneksel yöntemleri bir kenara atabilir veya eski şeyleri yapmanın yeni yollarını bulurlar. Duygusal-subjektif veya Zihinsel-fiziksel insanların aksine değişikliğe karşı acelecidirler. Bu özellikleri, birlikte çalıştıkları farklı yapıdaki insanları rahatsız edebilir, çünkü değişime karşı genellikle oldukça temkinli yaklaşırlar. Örneğin Duygusal-subjektif insanlar değişim yapma gereği hissettiklerinde belirsizlikten korktukları için fiziksel gerginlik yaşarlar, yeni durumu değerlendirmek, bu durumla ilgili duygularını tartmak için zamana ihtiyaç duyarlar. Diğer yandan Zihinsel-fiziksel insanlar değişimi enine boyuna tartıp, uzun vadede faydalarının kendi ilkeleriyle örtüştüğüne ikna olduklarında değişime sıcak bakarlar. Diğer iki fiziksel odaklı grup ise değişimi sistematik olarak planlayabildiklerinde, herkese faydalı olacağını düşündüklerinde kabul ederler. Diğer grupların aksine Duygusal-objektif insanlar değişimi hemen başlatıp, sonuçlarını gördükten sonra gerekli düzenlemeleri yapmayı tercih ederler. Yeni bir şeyi denemek uğruna kendileri için güvenli olan bir durumdan vazgeçebilirler, çünkü rutin işler onları sıkar.

Duygusal-objektif bir lider olan Clinton, başkanlığının ilk aylarını şöyle anlatıyor:

“ İşe başladığım ilk zamanlar yaptığım hataların çoğu aslında meşruydu, ama bunlar ürün hatasından çok üretim hatalarıydı. Yani eğer böylesine büyük bir girişimde bulunmuşsanız ve ürününüzü alele acele pazara çıkarmaya çalışmışsanız, üretim aşamasının üzerinde fazla durmamışsınız demektir.

Herhalde biraz daha yavaş başlamalıydım ve insanlarla ilişkilerime daha çok zaman ayırmalıydım. Oysa ben bir an önce işe başlama telaşındaydım...”

Aktif fikir paylaşımı ortamlarında bulunmayı severler. Bir fikir başka bir fikre ışık tuttuğu için, yeni şeyler öğrenebilme adına bu tür ortamlarda bulunmayı isterler. Öğrenmek, kendilerini geliştirmek ve ruhlarını canlı tutabilmek için sürekli farklı olayları tecrübe etmeyi severler. Diğer kişilik dinamikleri ne yapılması gerektiğini tam olarak anladıktan sonra harekete geçerken, Duygusal-objektif insanlar gereken şeyi anlamak için önce harekete geçmeyi tercih ederler. Deneyimlerini bir grup içinde yaşamayı tercih ederler, çünkü yaptıkları şeylerin etkili olabilmesi için işbirliği olması gerektiğini düşünürler. Grup, onlar için planlarının ve fikirlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtan bir ayna gibidir. Duygusal-objektif insanlar içinde buldukları an'ı yaşamayı ve akıllarına estiği gibi hareket etmeyi sevdikleri için, bağımsız çalışmayı tercih ederler. Ancak olgunlaştıkça ekip çalışmasının önemini anlamaya başlarlar, çünkü artık grup işbirliğinin çalışma ile birleştiğinde daha iyi sonuçlar verdiğini görmekteyiz. Duygusal-objektif insanlar içinde buldukları gruplara özgür düşünce, problem çözme, risk alma ve iş bitiricilik gibi özellikleriyle katkıda bulunurlar. Grubun içinde bir rol almaktansa gruba ilham vermeyi tercih ederler.

“Balığa çıkarım ama çoğunlukla balık tutmam. Vaktimin çoğunu oradaki insanlara ellerindeki malzemelerle nasıl balık tutacaklarını göstermekle ve oltalarını ayarlamakla geçiririm. Bu yaptıklarım çok önemli işler değil bana göre... Asıl önemli olan, benim oradaki insanların balık tutmak istediklerine mi, yoksa dağlarda ayı avına çıkmak istediklerine mi karar vermelerine yardımcı olmuş olmam.”

Ancak ekip içinde çalışabilmeleri için kendilerini eğitmeleri gerekir, ekip çalışmasında sadece fikirlerin değil duyguların da önemli olduğunu, ekipteki diğer insanları anlamaya çalışmanın da gerektiğini öğrenmeleri gerekir. Olgunlaştıkça diğer insanları dinlemeyi, onların ne demek istediklerini anlamayı öğrenirler. Böylece kendilerini dinlemeyi de öğrenebilirler. Gençliğinde telefonla yardım hatlarından birinde çalışan bir Duygusal-objektif insan iletişim hataları konusunda yaşadığı bir olayın ona nasıl bir ders verdiğini şöyle anlatır:

“...televizyondaki kişi intihar edeceğini söyledi. Sorununu nasıl çözebileceği konusunda konuşmaya başladım. Konuşmamı bitirdiğimde karşı taraftan ses gelmediğini fark ettiğimde çok korktum. Yoksa intihar mı etmişti. Bir süre sonra yavaşça “beni hiç dinlemedin değil mi? Ne demek istediğimi aslında duymadın

bile!” dedi. İşte o zaman fark ettim ki karşımdaki benden sorununu çözmemi değil sadece onu dinlememi ve onunla iletişim kurabilmemi beklemişti.”

Konuşurken karşısındakinin tepkisini anında görmek istediklerinden yüz yüze iletişim kurmayı yazmaya tercih ederler. İletişimde fikirden fikre atlarken, kişilerle yüz yüze kurduğu iletişim ifadelerindeki anlaşılabilirliği gidermeye yardımcı olur. Bu yüzden sunum veya konferans tarzı konuşmalardan tartışmaları tercih ederler. Tıpkı tenis oynar gibi hareketli, interaktif fikir alışverişlerini severler. Emir vermekten ve almaktan rahatsızlık duymazlar. Konuşurken tüm enerjilerini birkaç noktada yoğunlaştırdıkları için fikirlerini büyük bir şevkle sunarlar. Konuşmalarındaki bu yoğunluk, Duygusal-objektif insanların sadece kendi fikirlerinin doğruluğuna inandıkları izlenimi yaratabilir. Aslında onlar fikirlerini tartışma yaratmak için ortaya atıyorlardır. Karşılarındaki insanın söylediklerinde samimi olduğunu hissederse, onunla tartışmaktan daha çok zevk alırlar.

Duyguları doğrudan fikirlerine bağlı gibidir. Akıllarına gelen fikri anında gerçeğe dönüştürmek, kendilerini de tamamen yaptıkları işe adanmış gibi bir özellikleri vardır. İlla işlerine veya bireylere değil, aynı zamanda değerlere, ilkelere, projelere veya gruplara da adayabilirler kendilerini. Orta yolu bulmak gibi bir becerileri yoktur. Yoğunlaştıkları işlerinden kafalarını kaldırıp yakınlarındaki insanlarla ilgilenmeyi ihmal ettiklerinde sorunlar yaşarlar. Hatta kendi sağlıklarını bile göz ardı edip, yorgunluklarını veya açlıklarını bile fark etmezler. Ağrı eşikleri yüksek insanlardır, ufak tefek ağrıları ciddiye almazlar. Fiziksel ihtiyaçlarını çok önemsemedikleri için yemek yeme, dinlenme, vs. ihtiyacı duymadan uzun saatler boyunca başkalarını kışkıracak tempoda çalışabilirler. Zaten enerjilerinin tamamını yaptıkları işe adanıyorlarsa yeterince iyi çalışmadıklarını düşünüp tatminsizlik yaşarlar. Bu durum zaman içinde kendilerine aşırı bir yük getirdiği için, evlerine, işlerine, arkadaşlarına, kendilerine, vs. ayırmaları gereken zamanı dengelemeyi öğrenmelidirler.

Duygusal-objektif insanlar geçmişlerini çok az hatırlarlar. Bu yüzden her gün yeni doğmuş gibi hissederek ve geçmişin engellerine takılmadan yeni projelere adım atarlar. Geleceğe yönelik çalışmalarındaki aşamaları akıllarında tutmakta ise oldukça iyidirler. Örneğin bir işi yürütmek için gereken organizasyonsal detayları hatırlarında tutmak onlar için zor değildir, ancak bu detaylara ihtiyaç kalmadığında hemen unutmaya

hazırdırlar. Yani geçmişin gardiyani değil de, geleceğin şekillendiricisi olmak onlara göredir.

Duygusal-objektif insanların daha uyumlu ve daha adaletli davranabilmeleri için yollarını çizen bazı kuralların olması gerekir. Kurallar olmadan başıboş ve dağınık hareket ederler. Hayatlarını basit bazı kurallar çerçevesinde sürdürmek isterler. Örneğin evde her eşyanın yeri bellidir; kullanıldıktan sonra aynı yere konur. Evlerindeki düzen sayesinde dışarıdaki hareketli yaşamlarının yükünü azaltmaya çalışırlar.

Sadeliğe önem verirler ve etraflarını alabildiğince sadeleştirmeye çalışırlar. Duygusal-objektif insanlar için bir evin mimari yapısı, içindeki eşyaların çeşitliliğinden daha önemlidir. Oda, hem yer, hem ışık açısından kullanışlı olmalı, dekorasyonda abartıya kaçılmamalıdır. Yiyecek ve giyecek konusunda da çeşitlilik aramazlar. Hayatlarındaki sadelik kendilerini işlerine vermelerini kolaylaştırır. Bunun yanında, artık güncelliğini yitirmiş kuralları da rahatça kaldırabilirler.

1. 2. 2. 1. Öğrenme Koşulları

Onlar için en iyi öğrenme koşulları aşağıdaki gibidir:

- sunum açık ve netse, fazla ayrıntıya girilmeden şevkli bir anlatım varsa;
- öğrenmenin amacı açık olduğunda;
- tartışma ortamlarında;
- kişisel veya grup çalışmalarında;
- deneyerek uygulandığında;
- ders verenle fikir alışverişinde bulunulduğunda.

1. 2. 2. 2. İşler Yolunda Gitmediğinde

1. Aşama: Öncelikle, sorun nereden kaynaklanıyor, bunu anlamaya çalışırlar.
2. Aşama: Diğer katılımcıların olaydaki rollerini değerlendirirler. “Çok konuştu / Planlamaları çok kötüydü / Kendini iyi hissetmiyordu” gibi yorumlar yaparlar.
3. Aşama: Duruma kendilerinin ne gibi katkıları olduğunu değerlendirirler. Örneğin kendilerine “durumu iyi anlatabildim mi? İyi bir planlama yapabildim mi? Zamanı iyi kullanabildim mi?” gibi sorular sorarlar.

4. Aşama: Diğer aşamalarda yaptıklarını değerlendirerek parçaları yerine oturtmaya çalışırlar.

1. 2. 3. Duygusal-Subjektif Kişilik Dinamiği

Duygusal-subjektif kişilik dinamiğine sahip insanların en önemli özellikleri diğer insanlarla kurdukları uyumlu ilişkilerdir. Başkalarına karşı duyarlı oluşları, onların karşısındaki insanın ihtiyacını anlamalarını, neşe ve üzüntüsünü hissedebilmelerini sağlar. Bir başka deyişle, Duygusal-subjektif insanlar empatiyi yoğun bir şekilde yaşarlar. İnsanlarla, fikirlerle, olaylarla, kısacası etraflarındaki her şeyle bağlantı kurma onlar için bir ihtiyaçtır. Duygulara ve çevreye karşı olan hassasiyetleri sayesinde herkesin ihtiyacına cevap verebilecek yapıdadırlar. Duygusal dünyanın sıra dışı zenginliğini, karmaşıklığını ve değerlerini bize öğreten kaşiflerdir. Büyük bir piyanonun yapısını düşünürsek, Duygusal-subjektif insanlar klavyenin bir bölümü ile sınırlı kalan diğer kişilik gruplarının aksine, tüm tuşları bütün özellikleriyle kullanabilen insanlardır.

Duygusal-subjektif birine yeni bir görev verildiğini düşünelim. İşe, yeni görevle ilgili duygularını ölçmekle başlayacaktır. “görevi veren kişiyle iletişimim nasıl? Kendimi nasıl hissediyorum? Beni sayıyorlar mı, güveniyorlar mı? Ben nasıl hissediyorum? Gergin miyim, rahatsız mıyım, hevesli miyim, duygularım neler? Ancak duygularını netleştirdikten sonra kendini işine verebilir. İster kadın, ister erkek, genç veya yaşlı fark etmez, tüm Duygusal-subjektif insanlar yaşadıkları olaylardan derledikleri çok zengin bir iç dünyaya sahiptirler. Duygusal-subjektif bebeklerin, etraflarında olup bitenleri nasıl sürekli ve dikkatlice izlediklerini görmek ilginçtir. Etraflarındaki insanlarla iletişim ve empati kurmak en büyük özellikleridir. Zengin iç dünyaları yaratıcı hayal gücüyle birleştğinde sanatsal bir ifade kazanabilir.

Duygusal-subjektif insanlar olağanüstü bir his gücüne sahiptirler, hatta bazı hisleri fiziksel olarak da algılayabilirler. İçgüdüsel olarak hissettikleri şeyleri mantıksal dayanaklarla açıklayamadıkları için harekete geçerken mantık veya sağduyu ile hareket etmeyi seçerler. Ama sonrasında olayların içgüdülerinin kendilerini haklı çıkaracak şekilde geliştiğini görünce, içlerinden gelen sese kulak vermediklerine pişman olurlar.

Hisleri iki şekilde sınıflandırılabilir: birincisi, insanlarla ilişkilerinde yaşadıklarıdır. Karşılıklı konuşma esnasında söylenmeyen ama sözcüklerin veya hareketlerin altında yatan anlamları hemen sezerler. Diğer içgüdüsel becerileri de geleceği hissedebilme, yani ileriye görebilme becerileridir. Sırf kötü bir şeyler olacağını hissettikleri için seyahat planların erteleyen insanları duyarız. İstisnaî durumlardır ama gerçekleştiği olur böyle olayların.

Sezgileri son derece güçlü olan Alex, bir duygusal-subjektiftir ve katıldığı bir iş toplantısındaki anısını şöyle anlatır:

“Grup şefimiz yeni bir reklam kampanyası için yapılacak yatırım konusunda bizi ikna etmeye çalışıyordu. Toplantı ilerledikçe, gruptaki arkadaşların bu fikri kabul edecekleri belli olmuştu. Oysa benim içimde, bu yatırımın bir hata olduğu, kampanyanın tutmayacağı gibi bir his vardı. Tabii ki bunu mantıksal çerçevelerde kimseye açıklayamadığım için, söylediklerimi pek ciddiye almadılar. Birkaç ay sonra kampanya fiyaskoyla sonuçlanmıştı.”

Felsefe, psikoloji, bilim gibi alanlarda isim yapmış büyük adamların bazen sadece sezgisel bir anlayışla yeni bir şeyler keşfettiğini göz önünde bulundurursak, bu tür insanların sezgisel sinyallerini göz ardı etmemek gerektiği sonucuna varabiliriz.

Duygusal-subjektif insanlar çeşitliliği severler; deneyimlerinin, insanların, şekillerin, ilgilerinin, aktivitelerinin farklı farklı olmasını isterler. Aynı anda birçok şeyi yapabilirler; örneğin, evde müzik dinlerken yemek yapıp, aynı anda telefonda konuşup çocukları arasındaki kavgaya müdahale edebilirler. Lokantada yemek yerken aynı anda arkadaşıyla sohbet edip etrafta konuşulanları da dinleyebilirler. İşyerlerinde Duygusal-subjektif insanlar genellikle değişikliklere en kolay adapte olabilen farklı rolleri en rahat oynayabilen insanlardır, birçok projede etkin olarak görev alabilir, en karışık durumları bile ustaca idare edebilirler. Onlar için birçok şeye odaklanabilir olmak hiçbir şeye yoğunlaşmamak anlamına gelmez. Ama bazen aşırı yüklenmeyi önlemek için zaman zaman kendileri için sessiz ortamlar oluşturup stres durumlarını değerlendirmeli ve kendilerini rahatlatmayı öğrenmelidirler.

Okullarda dikkat eksikliği tanısıyla ayrılan çocuklar vardır, bunlar aslında genellikle Duygusal-subjektif çocuklardır. Duygusal-subjektif insanlar, travma sonrası duygusal karışıklıklar yaşıyorlarsa, buldukları ortamdaki insanların yanında kendilerini rahat

hissetmiyorlarsa veya ortalık dağınık ve rahatsız edici ise, odaklanamama sorunu yaşayabilirler. Bu çocuklara hemen dikkat eksikliği tanısını koymadan önce onların birer Duygusal-subjektif insan olduğu varsayılarak şu şekilde yardımcı olunabilir; onlara fiziksel aktivite imkanı veren, hareketli olabilecekleri görevler verilebilir; diğerleriyle sık sık konuşabilmeleri için uygun ortamlar yaratılabilir; duygularını dışa vurabilecekleri sanatsal aktiviteler gibi aktivitelere dahil edilebilir; bazen fazla dış uyarana maruz kalmayacakları kısa süreli sessizlik ortamları oluşturulabilir; veya onaylama ifadeleriyle onlara beğenildikleri hissettirilebilir. Aslında bu maddeler, her yaştaki Duygusal-subjektif insana uygulanabilecek bir reçete mahiyetindedir.

Herkes beğenilmeyi, onaylanmayı ister ama Duygusal-subjektif insanlar için, yaşları ve cinsiyetleri ne olursa olsun, onaylamak ve onaylanmak bir ihtiyaçtır. Bu durum onların ben-merkezci veya zayıf insanlar olduğu anlamına gelmez; aksine mekanik dünyada insanoğlunun olumlu ilişkiler kurma ihtiyacının farkında olduklarını gösterir. Son derece hassas ve kırılğan olan bu insanların kötü giden her şeyden kendilerini sorumlu tutma gibi bir özellikleri de olduğu için etraflarındaki insanlardan “sende bir hata yok, sen doğrusun” türünde mesajlar almaları önemlidir. Duygusal-subjektif insanları motive edip harekete geçirebilmek için özellikle yöneticilerin, öğretmenlerin ve anne babaların bu türde onay ve beğeni ifadelerini sıklıkla kullanmalarında fayda vardır. Onaylanma ihtiyacı, dünyada karanlık olduğu gibi aydınlığın da olduğunu, kötü olduğu gibi iyinin de olduğunu hissetmek içindir. Acının yanında neşe de vardır, insanlar hâlâ birbirlerini önemsemektedirler. İletişim kurmak da bu yüzden onlar için temel bir gereksinimdir. Duygusal-subjektif insanlar için iletişim, sadece bilgi alışverişi anlamına gelmez. Asıl görevi, kişisel bağ kurmaktır. Kelimelerle, dokunarak, not ve mektuplarla, hediyelerle, göz kontağı, mimikler ve yüz ifadeleriyle, kısacası herhangi bir yolla iletişim kurabilirler. Onlar için iletişim, bir yaşam belirtisidir, temel bir ihtiyaç ve en önemlisi büyük bir zevktir.

Cemiyetlerde en çok konuşanlar genellikle Duygusal-subjektif insanlardır. Aslında bu davranış biraz da insanların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak, sinir bozan sessizliklerin olmasını önlemek amacıyla. Bir fikri ya da duygusunu tam olarak ifade edememişse dinleyicinin sabırlı, anlayışlı olmasını ve açıklayıcı yorumlar sunmasını beklerler. Karşısındaki insanı dinlerken sadece dinlemekle kalmaz, düşünür, hisseder ve planlarlar. Yorum yapmak için doğru zaman ve yer olup olmadığını tartar, konuştuğu

insanın gereksinim duyduğu türde konuşmaya dikkat ederler. Karşısındakinin de onu gerçekten dinlediğini hissetmek, onların gerek kafa işaretleriyle veya mimiklerle, gerekse sözel olarak tepki göstermesini beklerler. Bir Duygusal-subjektif bunu şöyle ifade eder: “Sohbet benim için bir danstır. Ben de benimle dans edecek kişiler isterim.”

Bu insanlar bireysel kararları çabuk verirler ama grup içinde olayları yavaşlatabilirler, çünkü daha önce göz önünde bulundurulmayan noktaları tartışmaya açarlar. Grup, içgüdüsel hislere saygı duyarsa, sonuç, daha iyi kararların alınması olacaktır.

Hayatın görüntü, ses ve duygu yönlerine karşı çok hassastırlar ve bunlara tüm duygularıyla cevap verirler. Renkler, kokular, dokular ve tatlar hemen dikkatlerini çeker ve onları çok etkiler. Giyecekleri şeyleri bile içinde buldukları ruh haline göre veya yansıtmak istedikleri duygulara göre seçerler. Mutlu veya mutsuz hissettiklerinde giydikleri de buna göre değişecektir. Yaşadıkları ortamları estetik açıdan kendilerini mutlu eden ortamlara dönüştürmeyi severler. Belirli bir sebep olmadan da sırf zevk için mobilyalarını veya çalıştıkları yerleri yeniden dekore edebilirler. Hem değişik materyalleri karıştırıp yeni malzemeler üretmekten, hem de onları başkalarına sunmaktan zevk aldıkları için mutfakta oldukça yaratıcıdırlar. “Nasıl” diye başlayan sorulara cevap bulmakta üstlerine yoktur. Bu yaratıcılıklarını, işyerlerinde çarpıcı reklam fikirleri ile, elemanları daha verimli kullanmanın değişik yollarını bularak, veya farklı eğitim programları düzenleyerek gösterebilirler. Ancak bu yaratıcılıklarını en iyi kendilerini rahat ve güvende hissettikleri ortamlarda kullanabilirler. Yaratıcılıklarının yanı sıra sanatsal ifade güçleri de kayda değer niteliktedir. Duygusal-subjektif bir şair, yazar, ressam veya müzisyen, insanın iç dünyasını daha iyi ifade edebilir.

Duygusal-subjektif insanların değer verdiği bir ifade şekli de oyundur. Oyun ve eğlence herkes için caziptir ama bu grup insanların duygusal-subjektif yapısının dış dünyada yaşadıkları yıpratıcı olayların kötü etkilerini telafi etmeleri açısından daha önemlidir. Espriden çok hoşlanırlar ve fıkra anlatmaya karşı özel bir yetenekleri vardır. Rol yapma, dinleyiciyle duygusal anlamda bağlantı kurma becerilerini gergin ortamları yumuşatma, iletişim ortamı kurma ve hoş ortamlar yaratma gibi durumlarda kullanabilirler. Ancak yaratıcı kapasitelerini kullanabilme ve kendileri gibi davranabilmeleri için Duygusal-subjektif insanların kendilerini güvende hissetmeleri gerekir. Kısıtlanmış ortamlarda eğlence, oyun, espri yeteneklerini gösteremezler.

İsveç ordusundaki askerlere İnsan Dinamikleri konusunda verilen bir eğitim verilir. Eğitimin ilerleyen günlerinde askerler kendilerini daha rahat hissetmeye başlarlar ve resmî görevdeymiş gibi davranmayı bırakırlar. Dördüncü gün her bir kişilik dinamiğini yansıtan gruba bir görev verilir. Çevre konusunda on dakikalık bir gösteri hazırlayacaklardır ve her tür malzemeyi kullanabilirler. Duygusal-subjektif grup en farklı malzemeleri kullanmayı tercih eden grup olarak dikkat çeker. Hazırladıkları gösteri de sanatsal ifade güçlerini yansıtır. Gösteri başlamadan önce bütün ışıklar kapatılmıştır, herkes yerine oturunca birden bir flaş patlar. Yüksek rütbeli subaylardan biri fare kostümü giymiş, kafasının üzerinde ters tuttuğu sandalyenin altında diz çökmüş halde bir BBC muhabirini canlandırmaktadır. Diğer subaylar da fare kılığında ve hepsi bir şeylerden korunmak ister gibi sandalyelerin altında diz çökmüş vaziyettedirler. BBC muhabirinin röportajlarından anlaşılır ki, bunlar Stockholm kanalizasyonlarında yaşayan farelerdir ve üstlerindeki şehirdeki kirlilik o kadar artmıştır ki, farelerin bile orada yaşaması imkansız hale gelmektedir.

Eğitimin ilk günlerinde o ciddi subayların bu performansı göstereceğini kimse tahmin edemezken, yaratıcılıklarını sergileyebilecekleri ortamlar oluşturulduğunda, kendilerini rahat hissedip kısıtlanmadıklarında neler yapabildiklerini görmek ilginç bir deneyim olmuştu. Duygusal-subjektif kişiliklere hak ettikleri değeri göstermediğimizde yaratıcılığı öldürülmüş, duyguları bastırılmış olur. Bu da, ifade edilemeyen duyguların sebep olduğu bir gerginlik oluşmasına, olduklarından farklı davranmaya çalışan insanların stres içinde, enerjisiz ve hatta hasta yaşamalarına sebep olabilir. İçinde buldukları ortam stresli bir ortamsa Duygusal-subjektif insanlar fiziksel olarak rahatsızlık hissederler. En hassas oldukları bölgeleri de karın bölgesidir. Üzüldüklerinde, gerginlik yaşanan bir ortamda bulduklarında veya öfkelendiklerinde genellikle karın ağrısı yaşarlar.

1. 2. 3. 1. Öğrenme Koşulları

Duygusal-subjektif insanlar için şu koşullarda en iyi öğrenme gerçekleşir:

- öğrenme ortamında kendini rahat hissediyorsa,
- sözel ağırlıklı bir sunum varsa,
- ders veren kişiye kendini yakın hissetmişse,
- hayal gücü zengin, etkili örnekler verilebiliyorsa,

- iletişim fırsatı, hareket imkanı ve yaratıcılığı gösterme şansı verilebiliyorsa Duygusal-subjektif insanlar için öğrenme olayı daha kolay gerçekleşecektir.

1. 2. 3. 2. İşler Yolunda Gitmediğinde

1. Aşama: Duygusal-subjektif insanlar işler yolunda gitmediğinde ilk önce “aynaya bakıp” kendilerini suçlarlar. “ben böyle yapmasaydım, bunlar olmazdı” gibi yargılarla kötü giden işlerden kendilerini sorumlu tutarlar.
2. Aşama: Daha sonra başka insanların da etkili olabileceğini düşünmeye başlarlar. “Ama bana doğru tavsiyelerde bulunulmadı” veya “sözlerini tutmadılar” gibi ...
3. Aşama: Sonraki aşamada olayı çevresel etkenlere göre değerlendirmeye başlarlar. “Soğuk hava enerjimi kötü etkiledi” vs...
4. Aşama: Son olarak ise tüm önceki adımları gözden geçirerek durumu incelerler. Böylece tüm hikâyeyi anlayıp öğrenme gerçekleşir. Artık durumu net olarak görebildikleri için suçlama olayı biter.

1. 2. 4. Fiziksel-Duygusal Kişilik Dinamiği

Fiziksel-duygusal insanların doğuştan gelen bir yetenekleri vardır: sistematik düşünce. Her şeyi birbiriyle bağlantılı olarak algırlar, zamanı, görevleri, olayları, insanları... Genelde ayrıntılara takılmazlar, asıl ilgilendikleri şey olayın genel akışıdır. Kendilerini sistemin bir parçası olarak görürler; ailelerinin, işlerinin, arkadaşlarının, kültürlerinin veya insanlığın... Bireysel öncelikleri grup önceliğinin arkasındadır, “ben” değil de, “biz” demeyi tercih ederler.

Diğer kişilik dinamiklerine oranla oldukça fazla veri alabilirler. Yeni bir şey öğrendiklerinde veya bir görev üstlendiklerinde işi tüm ayrıntısıyla bilmek isterler; geçmişini, şu anki durumunu ve gelecek durumunu... Tüm bilgileri bütünüyle alıp kendi halinde işlemeye başlarlar. Sonuçta tamamen sistematik, uygulanabilir bir plan çıkar ortaya.

Fiziksel-duygusal bir insan olan Joe yaşadığı bir olayı şöyle anlatıyor:

1973’de inşaat halinde bir ev satın almıştık. Evin sadece alt katı bitmişti. O zaman tek çocuğumuz vardı, tek kat bize yetiyordu. İkinci çocuğumuz olduğunda evin üst katını tamamlamaya karar verdik. 1976’da eşimin de ısrarlarına dayanamayarak üst katı yapmaya başlamaya karar verdim ve kendi başıma yapabileceğimi düşünerek harekete geçmeyi planladım. Yukarıya çıktım, bir kenara oturdum ve düşünmeye başladım. 6 saat geçmişti ve ben hâlâ oturuyordum. Eşim sürekli gelip gidip “hiçbir şey yapmayacak mısın” diye soruyordu. Oysa ben o süre içinde neyi nasıl yapacağımı planlamış, çakacağım en ufak çivinin yerini bile düşünmüştüm. Her şey kafamda hazır, yapacağım tek şey dükkana gidip gereken malzemeleri almaktı. Bir işe gözü kapalı dalamam. Yapılacak her şeyin kafamda bir bir netleşmesini isterim. Her şeyi gözden geçirmeden bir işe başlamak zordur benim için. Uygulama planını oluşturur, sonra sistematik bir şekilde çalışırım.”

Fiziksel-duygusal insanlar gerekli bilgileri toplamak ve anlamak için yeterince zaman bulamazlarsa, öğrenme süreci uzar. Ancak bu özellikleri bilinerek gerekli süre tanınırsa daha çabuk, daha sistematik hareket ederler.

Fiziksel-duygusal insanlar zamanı ve olayları akıcı ve kesintisiz bir şekilde algırlarlar. Dün, bugün ve yarın kesintisiz bir şekilde akıp gider. Kendileri de akıp giden zaman bir parçasıdırlar, kendilerini doğadan ayrı veya içinde buldukları zamandan bağımsız birer varlık olarak görmezler. Geçmişe özel bir ilgi duyarlar. Araştırmalara katılan çoğu tarihçinin Fiziksel-duygusal olduklarının ortaya çıkması ilginçtir. Örneğin bir tarihçi olarak Nobel Ödülü almış olan Winston Churchill’in de Fiziksel-duygusal olduğu belirtilmektedir.

Tarihin tekerrürden ibaret olduğu düşüncesi ağır basan Fiziksel-duygusal insanlarda soy ağaçlarını takip etmek, kökenlerini araştırmak isteği görülür. Kendilerinin de bu uzun silsilenin bir parçası olduklarını hissetmek isterler.

Amerika Yerlileri Seven Nations Konfederasyonu başkanı LeRoy Littlebar, Ocak 1992’de Ottawa’da yaptığı bir konuşmasında fiziksel-duygusal perspektifi çok güzel anlatır:

Sorun, hepimizin birbirimizden farklı olduğunu ya da ne tür farklılıklarımızın olduğunu anlayamamanızdan kaynaklanır. Size göre zaman düzlemseldir. Hiçbir zaman, hiçbir şey için yeterince vaktiniz yoktur. Oysa bize göre öyle değildir. Sizin düzlemsel düşüncenizde tek olma mefhumu vardır; ama biz daha bütünsel

düşünüyoruz. Biz çevremizdeki her şeyin bir parçası gibiyiz. Bizim için her şey canlıdır. Üzerinde yaşadığımız topraklar canlıdır, aynı zamanda bizim bir parçamızdır. Ondan kopamayız. Bu toprakları bizden satın aldığımızı söylüyorsunuz. İnsan kendinden bir parçayı nasıl satabilir?

Fiziksel odaklı insanlarda görülen sistematik deneyim yatkınlığı Fiziksel-duygusal insanlarda doğayla bütünleşmişlik olarak kendini gösterir. Sanki nehirleri tanyor, kayalıkları duyuyor, tüm canlılarla ortak bir yaşam paylaşıyor gibidirler. Yangın, deprem, sel gibi doğal afetler bile onları diğerleri kadar üzmez, çünkü bu olayın doğal olduğunu, doğanın kendini yenileme yolu olduğunu bilirler. Doğayla olduğu gibi insanlarla da bütünleşmek isterler. “Aile” ve “toplum” onların sözlüklerinde en başta gelir. Gelişen toplumlarda bu tür insanlar o kadar azdır ki, kendilerini “kendi vatanında sürgün” olarak nitelerler.

Fiziksel-duygusal insanlar doğa gibidir. Doğa, yani hava, su ve toprak nasıl kendi içinde yer ve zaman açısından birbirinden ayrılmaz şekilde bağlıysa, Fiziksel-duygusal insanlar da kendilerini bu bölünmez sistemin bir parçası olarak hissederler. Doğa gibi onlar da son derece uyumludurlar. Buldukları ortamda aykırı bir izlenim yaratmazlar. Olayları, insanları, her şeyi olduğu gibi kabul etmekte zorlanmazlar. Bu özellik güzel bir meziyet olduğu gibi, büyük bir yük de olabilir. Kendini bir bütünün parçası olarak görmek, bazen kendi adına konuşmayı ve gerektiğinde sınır koymayı zorlaştırır. Normalde bir insanın üstlenebileceğinden fazla yük üstlenirler ve aynı fikri paylaşmasalar da başkalarına karşı gelmezler, çünkü “hayır” demek onlara tuhaf gelir.

Üç boyutluluk, yani bir şeyin arka yüzünü de görebilme, hayal edebilme yeteneği Fiziksel-duygusal insanlarda oldukça fazladır. Teknik çizim gibi konularda zorlanmadan, hayal güçlerinin yardımıyla, çizdikleri nesneyi her açıdan görebilirler. Mekânsal hafızaları da kuvvetlidir, örneğin sınıfta öğrencileri ismen değil, oturdukları yere göre hatırlayabilirler.

Vücutları dış etkenlerden kaynaklanan her sorunu sünger gibi emer. Hisleri de algılar ama Duygusal-subjektif insanların aksine bunun farkında değildirler. Her şeyden etkilendikleri için arada kendilerine zaman ayırmazlarsa çok yorulabilirler.

Hafızalarının ayrıntıları ne kadar iyi sakladığını, iletişim kurarken de gösterirler. Konuşmalarını hikayelerle, anılarıyla ve örneklerle süslemeyi tercih ettikleri için kısa

konuşmalar onlara göre değildir. Ağır ağır konuşurlar, bu yüzden genelde söyleyecekleri bitti sanılıp sözleri kesilir. Oysa, yavaş konuşmalarının sebebi, geniş bilgi bankalarından kelime seçerken dikkatli davranmak istemeleridir. Batı kültürlerinde çok ve hızlı konuşan insanların daha zeki ve daha yetenekli olduğuna dair yanlış bir inanç vardır. Bu yüzden çoğu öğrenci sınıflarında “yavaş öğrenenler” grubuna dâhil edilmiş, çoğu organizasyonda gerçek yetenekler keşfedilememiş ve çoğu Fiziksel-duygusal insan aşağılık kompleksini yaşamıştır. Bunun sebebi Fiziksel-duygusal insanların düşünürken ve iletişim kurarken sadece ince eleyip sık dokuyor olmasıdır. Fiziksel-duygusal insanlar, sistematik düşünce, pratik beceriler ve bilgi kaynağı konularında sıra dışı örneklerdir.

Ekip çalışmasına karşı doğal bir eğilimleri vardır. Aynı amacı paylaşan insanlarla işbirliği içinde çalışmayı severler. Çalıştıkları ortama pratiklik, sabır, ayrıntılı plan yapma gibi özellikleri de taşırlar. Fazla konuşkan değildirler. Dinlerken söylenen her kelimeyi özümserler, bu yüzden toplantıları özetlemek konusunda oldukça güvenilirlerdir. Toplantı öncesinde gerekli bilgiyi edinebilirlerse, çok iyi şekilde katılımda bulunabilirler. Kendi fikirlerini dile getirmek konusunda biraz çekingen oldukları için ekip arkadaşlarının ona soru yönelmeleri faydalı olacaktır. Tabii bu durumda da hemen cevap vermesi için baskı yapılmamalı, isterse sonra cevaplayabileceği belirtilmelidir.

Değişim gerektiren konuyu iyice irdelemeden harekete geçmezler. Bu konuda geçmişte alınan dersleri ve bunların geleceğe etkilerini enine boyuna düşünürler. Başka hiçbir kişilik dinamiği verilen kararların etkilerini kısa ve uzun vadede bu kadar net göremez. Değişimi hemen gerçekleştirme konusunda aceleci değildirler. Bunun bir sebebi de düşünme tarzlarıdır: yavaş ve sistematik. Bu tarzları yüzünden çoğu zaman inatçı, tutucu, burnunun dikine giden, değişime kapalı kişiler olarak değerlendirilirler. Oysa bu insanları doğru anlayabilmek için yapılacak şey basittir: değişimi değerlendirip, uyum sağlama planlarını yapabilmesi için onlara gereken zamanı tanımak.

1. 2. 4. 1. Öğrenme Koşulları

Fiziksel-duygusal insanlar için en sağlıklı öğrenme koşulları aşağıdaki gibidir:

- Öğrenme sebebi açıksa

- Ayrıntılı, anlaşılır ve somut bir sunum yapılırsa,
- deneyerek, yaparak öğrenme şansı verilirse,
- bilgileri özümseyecek, görevleri tamamlayacak yeterli zaman verilirse,
- kısa sürede birçok konuyla değil de, bir konu üzerinde yeterli sürede çalışılırsa,
- rahat bir ortam oluşturulursa onlar için en iyi öğrenme şartları hazır demektir.

1. 2. 4. 2. İşler Yolunda Gitmediğinde

1. Aşama: Öncelikle neyin yanlış olduğunu görebilecekleri somut bilgilere ulaşmaya çalışırlar.
2. Aşama: Kendilerinin de bu soruna katkılarının olup olmadığını sorgularlar. Neyin yanlış olduğunu bulurlar ve genellikle kendilerini suçlarlar.
3. Aşama: Daha sonra diğer insanların yaptıklarını değerlendirirler. Genellikle analiz bundan sonra devam etmez.

1. 2. 5. Fiziksel-Zihinsel Kişilik Dinamiği

Sistem oluşturma Fiziksel-duygusal grup insanları için neyse, “biçim bütünlüğü” de Fiziksel-zihinsel grup için aynı şeydir. Biçimleri görme, algılama konusunda kendilerine has bir yetenekleri vardır. Bilgisayar programları, makineler, evren, bahçe, resim, müzik eserleri, bilimsel girişimler, tarihi olaylar, şehir altyapıları, organizasyonların hareketleri gibi konularda geniş görüş açısına sahiptirler. Bir saatin veya arabanın nasıl işlediğini, bir oyunda oyuncular ve oyun kurallarının etkileşimini, bunların ardında neler olduğunu çok iyi görürler.

Fiziksel-zihinsel insanlar tüm doğal olayların belirli bazı kuralların yönetimi altında olan güçler ve enerjinin etkileşimi olduğunu ve giderek karmaşıklaşan bir şekilde birleştiklerini bilirler. Doğal olarak bu yapının daha büyük bir sisteme bağlı alt sistemleri olduğunu düşünürler. Bu yüzden dünyayı ve işleyişini anlamak için biçimlerden faydalanırlar. Sadece anlamak ve düşünmek için değil, iletişim kurmak için de biçimlerden faydalanırlar; grafikler çizer, şemalar, haritalar modeller kullanırlar. Yeni veriler aldıklarında daha iyi anlamak için modeller, şemalar oluşturmaya

çalışırlar. Başaramazlarsa sistemde bir çelişki veya bozukluk olduğunu düşünürler ve içgüdüsel olarak düzeltmeye çalışırlar. Uzamsal zekâları üç boyutlu düşünebilme, zamanın geçmişten geleceğe akışını anlayabilmelerini sağlar.

“Araba kullanırken etrafımda olup biten olayların karmaşık yapısının farkındayım; etraftaki arabaları takip ederim, trafiğe dikkat ederim; trafiğin akışında veya hızındaki değişiklikleri hemen fark ederim ve çabuk uyum sağlarım, çünkü ben de o bütünüün parçasıyım. Aynı zamanda arabanın işlevsel parçalarını da hissederim, onlarla da etkileşim içindeyim. Arabanın sesindeki veya sürüşteki değişimleri de hemen algılarıım.”

Fiziksel-zihinsel insanların bir özelliği de stratejik ve taktik planlamacılar olmalarıdır. Amaca ulaşmak için yapılması gereken hareketleri uzun vadede görebilirler ve aynı zamanda da atılması gereken adımları sistematik olarak planlayabilirler. İleride karşılarına çıkabilecek beklenmedik durumları da hesap ederek alternatif senaryolar geliştirirler. Kafalarında sürekli, hedefi, mevcut durumu, geçmişten gelen etkileri, mevcut durumdan hedefe varmak için gereken hareketleri sistematik olarak gösteren şemalar vardır. Her şeyi planlamışlardır ama insan faktörünü bazen doğru değerlendiremeyebilirler. İnsanları, duyguları, tepkileri, ihtiyaçları olan etten kemikten yaratıklar olarak değil de, planlarındaki işlevlerine göre, yani oynadıkları rollere göre değerlendirirler.

Ortağı olduğu şirketin hedeflerinin planlamasından sorumlu olan bir fiziksel-zihinsel yönetici şunları söylemektedir:

“ Yemek yerken bile takip ettiğim bir strateji çizdiğimi fark ettim. Önüme konan yemeği yemeden önce en sona hangi bölümünü bırakacağımı, farklı yemekler varsa onları belirli bir sıraya göre eşleştirip yiyeceğimi planlıyorum. “Tabağımda ne varsa öylesine yiyeyim işte” diyemiyorum. Bir keresinde birisi mısırı nasıl yediğimi sormuştu, ben de ona tane tane yediğimi ve niye böyle bir strateji belirlediğimi anlatmıştım. İster mısır yerken olsun, ister bir iş yürütürken, her zaman metodolojik bir stratejim vardır.”

Fiziksel-zihinsel insanların tipik bir özelliği etraflarındaki şeylerin işleyiş sistemleri ile yakından ilgili olmalarıdır, bu ister toplumlar olsun, ister makineler, ister doğa. Kafalarında hep şu yaklaşım vardır: “Bunun işleyiş prensibi nedir?” Çocukluklarından

beri bu sorunun cevabını bulmak için içlerinde hep o şeyi parçalarına ayırma isteği vardır. Bir sonraki soruları “Bunu nasıl daha iyi işler hale getirebilirim?”dir. Bu ilginç bir sonucu olarak Fiziksel-zihinsel insanların problem çözmeye karşı bir eğilimleri vardır. Bu dürtüleri bazen o kadar güçlüdür ki, üzerlerine vazife olmayan sorunları bile çözmeye isteği duyarlar. Örneğin, hizmet bekleyen bir müşteri ile kimsenin ilgilenmemesi, bir grup insanın bir faaliyeti organize edememesi, birinin bir görevi başaramaması, bu tür işleri niye yapamadıkları ve ne zaman yapabilecekleri, onlar için bir sorundur. Diğer grup insanları bu tür sorunlara sadece çözüm önerileri ile yaklaşırken, Fiziksel-zihinsel insanlar çözümleri kendileri bulup uygulamak isterler. Dünyayı hep, atılacak adımlar ya da çözülecek problemler açısından görürler.

Bazı durumlarda bu davranış takdir edilebilir ama bazen de yardım edilen insan kendini tamamen olayın dışında kalmış hissedebilir. Ama sonuç olarak onları ilgilendiren şey, bir sorunun kime ait olduğu değil, sorunun kendisidir.

Fiziksel-zihinsel insanlar çalışmak, hatırlamak ve hatta iletişim kurmak için haritalar, şemalar, diyagramlar ve modeller kullanırlar. Örneğin, bir bina projesi gibi bir şeyi anlayabilmek için üç boyutlu maketler veya daha soyut şeyleri anlamak için yeni bir bilgisayar programının bilgi işlem şeması gibi şeylerden faydalanırlar. Eğer sorun maketlerle anlayamayacakları kadar karmaşıksa kendileri bir model oluşturabilirler. Haritalarla, şemalarla ilgilenmekten büyük zevk alan Fiziksel-zihinsel bir insanın şu sözleri dikkat çekicidir: “ *Bir seferinde Alaska’ya gidecektim ve oraya ait 20 tane harita almıştım. Bütün yollarını, caddelerini ve hatta sokaklarını bile iyice inceleyip öğrenmiştim. Herhalde Alaska ile ilgili, orada yaşayan bir insandan daha fazla bilgi sahibi olmuşum.*”

Fiziksel-zihinsel insanlar da fiziksel-duygusal insanlarda olduğu gibi çok geniş bir hafızaya sahiptirler. Geçmiş olayları tüm ayrıntılarıyla hatırlama konusunda Fiziksel-duygusal grup insanlarından sonra ikincidirler. Aralarındaki fark Fiziksel-zihinsel insanların neleri hatırlayacakları konusunda biraz daha seçici davranmalarındadır. Hafızaları aynen kütüphane rafları gibi sistematik olarak düzenlenmiş; diyagramlar, şemalar şeklinde ayarlanmıştır, bu yüzden fiziksel-duygusal insanlarla kıyaslandığında, hafızalarındaki bir dosyaya ulaşmaları daha kolaydır. Her ayrıntıyı değil de sadece hatırlanması gerekenleri, ama en kapsamlı haliyle saklarlar bu raflarda. Çocukluklarına

ait hatıralar, işyerinde yaşadıkları ve bunun gibi anılar renk, şekil, ses gibi özelliklerine göre bile ayrı ayrı depolanmıştır.

Fiziksel-zihinsel insanlar kurdukları iletişimin somut, sağlam ve gerçekçi olmasını tercih ederler. Hangi adımı atmaları gerektiğini sürekli düşündükleri için, iletişimin amacını en başında belirlemek isterler. Kendilerine bir yandan “Benden nasıl bir davranış bekliyorlar?” diye sorarken, karşısındakinin adına “Ne yapmamız gerekli? Nasıl davranmalıyız?” diye de düşünürler. Genellikle acele etmeden ve sakin bir tavırla konuşurlar ve karşılıklarından da bu tavır beklerler. Bu rahat iletişim akışının, söylenmesi gereken her şeyin söylenmesi için imkan yaratacağını düşünürler. Söyleyecekleri şeyin gerçekten işe yarar bir şey olduğunu düşünüyorlarsa konuşurlar, ancak bu faydalı olma istekleri, söyleyecekleri şeylerde aşırı ayrıntıya kaçma riskini de doğurur.

Etraflarındaki duygusal verileri aynen fiziksel-duygusal insanlar gibi ancak onlardan biraz daha düşük seviyede, tüm ayrıntılarıyla absorbe ederler. Etraflarında konuşulanları bile kaydedip veri bankalarına yerleştirirler. Tabii bu durum onların duygusal açıdan aşırı yüklenmelerine sebep olur. Artık öyle bir zaman gelir ki, yüklendiklerini boşaltmaları gerekir çünkü sağlıkları etkilenmektedir. Bunu yapmanın bir yolu etraflarındaki insanlarla iletişim kurma, bilgi alış verişinde bulunmadır.

Bazı verilere göre Fiziksel-zihinsel insanların tansiyonları diğer insanlara göre daha düşük, kalp atışları ve metabolizmaları daha yavaştır. Acıya karşı olan yüksek toleransları tüm bedenleri yenik düşene kadar devam eder.

1. 2. 5. 1. Öğrenme Koşulları

- Öğrenme amacı onlar için yeterince açıksa,
- sistematik bir şekilde ve somut verilerle sunum yapılıyorsa,
- yaparak öğrenme şansı verilirse,
- örnekler şemalar ve şekillerle verilirse
- ve ayrıntıları kavrayıp örnekler oluşturduktan sonra diğerleriyle çalışma imkanı verilmişse Fiziksel-zihinsel insanların öğrenmede daha başarılı oldukları görülmüştür.

1. 2. 5. 2. İşler Yolunda Gitmediğinde

1. Aşama: Önce duruma yoğunlaşıp her açıdan değerlendirmeye giderler.

2. Aşama: Eğer onlar için önemli bir durumsa, hemen bu durumu düzeltmek için sorumluluk hissedip bakış açılarını genişletmeye başlarlar. Oyun sahası genişledikçe insanı bütün bir sistem olarak ele alırlar. Kişisel olgunlukları, duygusal farklılıkları, davranışları bile değerlendirirler.
3. Aşama: Öncekinden daha geniş bir bakış açısı kazanırlar, öğrenme gerçekleşir ve analiz genellikle burada biter.

1. 3. İnsan Dinamiklerinin Sosyal Boyutu:

İnsanlar arası farklılıklar sürtüşmenin ana kaynağıdır. Çocuğun okulda, eşlerin birbirleri arasında, iş arkadaşlarının çalıştıkları ortamlarda yaşadıkları sorunlar genellikle birbirlerini yanlış anlamaktan veya anlayamamaktan kaynaklandığı bir gerçek. Hayatımızın her alanında bu sürtüşmeleri en aza indirmenin yolu da birbirimizi anlayabilmekten geçiyor. Çünkü, mutlu bir hayat yaşayabilmenin büyük ölçüde başkalarıyla iyi ilişkiler içinde olmaya bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

B. Jennings'in şu sözleri insanların birbirini anlamasının ve işbirliği içinde yaşamayı öğrenmesinin önemini çok güzel ifade etmektedir: "İnsanın en büyük buluşu ateş, tekerlek ya da motor; atomik enerji veya maddi dünya ile ilgili herhangi bir şey değildir. İnsanın en büyük buluşu, anlaşarak ekip halinde çalışmayı öğrenmektir." (Osman, 2005)

"Bir sistemi anlamak, o sistemi oluşturan insanları anlamaktır. Ancak, o insanların hepsi birbirinden farklıdır" diyor John Bemis. Globalleşmeye çalışan oluşumlar, globalizmin aslında kültürel bağlarla sağlandığının farkındalar. Ancak, farklılıklar sadece kültürel, etnik veya ırksal farklılıklarla sınırlı kalmıyor. Farklı alt kültürler arasında anlayış, empati ve işbirliğini artırmak amacıyla, geleneksel bağları yaşatan "ekipler" yaratılıp, insanların birbirlerine yakınlaşmaları hedefleniyor. Ancak, gerçek bir ekip, insanlar birbirini anlamaya başlayıp, birlikte nasıl üretken bir şekilde çalışabileceklerini öğrendiklerinde oluşabiliyor. Eskiden olduğu gibi, "işini yap, patronunu sevindir" anlayışı, yerini tecrübeleri, eğitimleri, cinsiyetleri ve mesleki eğilimleri farklı olan insanların bir arada çalışabilmesi anlayışına bırakıyor. Farklılık, yeniliğin de kaynağıdır. Dünyaya farklı açılardan bakabilen insanlar yeni fikirler üretip, yeni olasılıkları görebilen insanlardır. Hayatı mücadele etmeye değer kılan ve şaşırtıcı

hale getiren şey de farklılıklardır. Çok değer verdiğimiz uyum ve güzellik gibi kavramlar da farklılıktan doğar – gökkuşağındaki renk cümbüşü tek bir renkten çok daha güzel değil midir? Ya da farklı seslerin harmanlandığı koronun uyumu etkileyici değil midir? Asıl sorun farklılığın bizi korkutup korkutmadığıdır. Zor olan şey, farklılığı anlayıp, onu üretken biçimde değerlendirebilmektir. Kişinin kapasitesi nedir, nasıl gelişir, insanlar arası ilişkilerin potansiyeli nedir? (Seagal & Horne, 1997) **İnsan Dinamiklerini** anlayabilmek, bu sorulara cevap verebilmeyi sağlayacaktır.

Cüceloğlu (2002), *İletişim Donanımları* kitabında, insanın potansiyel olduğunun farkında olan ve olmayan ortamları kıyaslayarak, ana-baba çocuk ilişkisi, öğretmen-öğrenci, yöneten-yönetilen ve devlet-vatandaş ilişkileri boyutunda değerlendirir. Çocuğun bir potansiyel olduğunun bilincinde olan ana baba onu yeteneklerini geliştirmesi için destekler ve onun kendine güvenen, güçlü ve mutlu bir birey olmasına yardımcı olur. Öğrencisinin potansiyelinin farkında olan öğretmen, onları katılımcı olmaya, soru sormaya teşvik ederek, öğrendikleri üzerinde düşünen, sorgulayan, girişimci insanlar yetişmesine katkıda bulunur. İnsanın bir potansiyel olduğunun farkında olan yönetici kişilerin gelişimine önem verir çünkü işteki gerçek verimliliğin insanların potansiyelinin üretime dönüşmesinden geçeceğini bilir. Kısacası, potansiyelinin farkında olunan insanlar, gelişime her zaman açık oldukları için eninde sonunda diğerlerinden daha üstün olurlar.

Potansiyelin limitleri, zihnimizde mümkün olarak gördüğümüz yere kadardır. Bu yüzden; birbirimizle ilişkilerimizi, kendi kendimize koyduğumuz engelleri, insanların neler yapabileceği ile ilgili düşüncelerimizi yeniden gözden geçirmeliyiz.

1. 3. 1. İletişim ve Ekip Çalışması

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, bir organizasyon içindeki iletişimin kesintisiz ve düzgün olması iyi bir performans ve hatta ayakta kalabilmek için gereklidir. Uyum içinde ve becerikli bir işbirliğinin gerekliliği de kesindir. Ama çoğu ekibin dağılma noktasına gelmeleri veya işlerinde verimli olamamalarının sebebi de birbirlerinin mesajlarını yanlış değerlendirmeleridir. Ekip elemanlarının farklılığı, birbirlerini tamamlayacak ve karşılıklı gelişmelerini sağlayacak bir özellik olması gerekirken uyumsuzluk sebebi olur. Yanlış anlamalar sonucu yaşadığımız bu uyumsuzluk, her tür ilişkide karşımıza çıkabilir (Seagal & Horne)

1. 3. 1. 1. İletişimin Seyri

Araştırmacılar, beş gruba, çalıştıkları kurumda yeni eğitim stratejileri belirlenmesi görevi verildiğinde konuya nasıl yaklaştıklarını gözlemleyerek, iletişim konusunda beş kişilik dinamiğini de ayrı ayrı değerlendirmişlerdir.

Zihinsel-fiziksel grup elemanları konuyu soyut olarak ele alırlar. Her seferinde bir kişi, kısa ve öz konuşarak mantıksal bir açıklama getirir. Konuşulanları kendi içlerinde değerlendirebilmek için kısa süreli sessizlikler yaşanır. Her noktayı gözden geçirdikten sonra, eğitim stratejisinin ilkelerini oluşturur ve uzun vadeli net bir plan sunarlar.

Duygusal-objektif grup elemanları konuyu değerlendirirken interaktif bir ortam oluşur. Her biri konuyla ilgili bir fikir ortaya atar ve bu sırasıyla böyle devam eder. Konunun amaçları doğrultusunda ilerlediğini gördükleri sürece fikirlerine olumlu veya olumsuz müdahaleler onları rahatsız etmez. Bu interaktif işlem, grup elemanları hemen başlaması gereken işlerle ilgili planlar sunana kadar devam eder.

Duygusal-subjektif grup elemanları olaya tamamen kişisel yaklaşır. İçlerinden biri bu konuyla ilgili daha önce yaşadığı bir olayı anlatır, diğerleri onu empatik bir şekilde dinler. Tüm grup üyeleri aynı şekilde kişisel tepkilerle tartışmayı sürdürürler. En sonunda önerdikleri çözüm, eğitim programına katılacak insanların kişisel ihtiyaçlarını dikkate alan yaratıcı bir çözümdür.

Fiziksel-duygusal grup, tartışmaya içlerinden birinin geçmişten bir örnek vermesiyle başlar. Her biri sırasıyla ayrıntılı bilgiler verir, diğerleri de örneklerle katkıda bulunur. Grup üyeleri bilgilerini gözden geçirmek için zaman zaman sessiz kalabilirler. Ağır tempolu bir tartışma olacaktır ama yeterince zaman verilirse gayet kapsamlı ve uygulanabilir bir plan ortaya çıkacaktır.

Fiziksel-zihinsel grubun çalışma tarzı, zihinsel-fiziksel ve fiziksel-duygusal grubun bir birleşimi gibidir. Bir seferde bir kişi konuşup konuyla ilgili tüm bilgisini sunar. Konuşmalar mantıksal bir bütünlük içindedir. Diğerleri de tartışmaya katılır ama fiziksel-duygusal grupta olduğu kadar ayrıntılı konuşulmaz. Bu yüzden sonuca daha çabuk varırlar. Daha uzun vadeli olması için planlarını şemalar ve tablolarla açıklarlar.

1. 3. 1. 2. Aynı Dili Konuşabilme

Farklı kişilik dinamiklerine sahip insanlarla iletişim kurarken neleri göz önünde bulundurmak gerektiğine şu şekilde dikkat çekilmektedir:

Zihinsel-fiziksel insanlarla iletişim kurarken kişisel yorumlar yerine objektif yorumları açık bir şekilde ifade etmek karşısındakini daha iyi dinleyip anlamasını sağlar. Söylenenleri değerlendirmesi için ona zaman tanımayı öğrenmek gerekir. Duygularını sözlerle ifade edemedikleri için zaman zaman ne hissettikleri, ne düşündükleri sorulursa kendilerini ifade etme şansı verilmiş olur.

Duygusal-objektif insanlarla iletişim kurarken onların peş peşe sıraladığı fikirlere takılıp kalmamak gerekir. Söyledikleri şeylerle karşısındakini harekete geçirecek bir tartışma ortamı başlatmak istiyorlardır. Duygusal-objektif insanlar karşısındaki insanın ne yapmak istediğini, bunu niye istediğini ve hedefe varmak için ne yapacağını bilmek isterler. Sanki karşısındakini sorguya çekiyormuş gibi ardı ardına sorular sormayı severler. Amaçları yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamaktır.

Duygusal-subjektif insanlarla iletişim kurmak duygularınıza hitap etmesine izin verdiğiniz takdirde çok kolay ve eğlenceli olacaktır. İsteddiği şey, onun kelimelerini değil de duygularını anlamaya çalışmanızdır. Kişisel bir sorunundan bahsediyorsa, sizden beklediği şey ona çözüm önerileri sunmanız değildir, sadece empatik olmanızdır. Öneri istedikleri zaman bunu açıkça söylerler. Buldukları ortamda uyumlu bir iletişim olmasını istedikleri için samimi bir hava yaratmaya çalışırlar, bu sağlanabilirse yaratıcı fikirlerinden herkes nasibini alır.

Fiziksel-duygusal insanlarla aynı ortamda bulunduğunuzda sadece kendinizi onların iletişim ritmine bırakmanız yeterlidir. Sessizliklerin kelimelere gebe olduğunu bilerek, söylemek istedikleri şeyleri ifade edebilmelerine zaman tanıyın. Onlar nasıl olsa konuşulan konuda gayet ayrıntılı bir konuşma hazırlayacaklardır. Konuşmalarını hikayelerle süslemeyi severler, çünkü hikayeler konuşulanlara gerçeklik katar.

Fiziksel-zihinsel insanlarla iyi iletişim kurabilmek için gerçekçi ve mantıklı olmak gerekir. Önce amacı, sonra içeriği belirlemek doğru olur. Onunla kurduğunuz iletişimden ne beklediğinizi en başında söylemeniz, bunu yaparken de mümkün olduğunca planlı ve ayrıntılı olmanız faydalı olacaktır.

1. 3. 1. 3. Önyargılar

Her bir kişilik dinamiğinin diğerleri tarafından yanlış anlaşıldığını hatırlatan araştırmacılar, bu yüzden olası önyargı tuzaklarına düşmemek gerektiğini belirtirler:

Zihinsel-fiziksel : *soğuk ve ilgisiz*. Aslında ilgilerini farklı şekillerde ifade ettikleri için soğuk görünürler. Yapı itibarıyla mesafeli insanlardır. Tarafsız ve adaletli davranışlarını iyi özellikleri olarak düşünebiliriz.

Duygusal-objektif : *tezcanlı, kontrolü elinde bulunduran*. Duygusal-objektif insanlar yeni girişimlere ışık tutmak isterler. O yüzden karşısındakini harekete ve değişime zorlar. Bizi yeni diyarlara yolculuğa zorlamalarını bir sorun olarak değil de iyi yanları olarak görmeliyiz.

Duygusal-subjektif : *ahıngan, aşırı duygusal*. Onların duygusal hassaslığı, insanlarla olumlu ilişkiler kurma gibi zor bir işin üstesinden gelebilmelerini sağlayan bir özellikleridir. İnsanların kendi deneyimlerinden yararlanmalarını istemeleri ve onlara kişisel destek sağlamaları onların iyi yanlarıdır.

Fiziksel-duygusal : *çok ağır, çok ayrıntı isteyen*. Bu grup insanları diğerlerine göre en fazla veriyi kaydedebilen insanlardır. Sistemli olmak onların doğasında vardır, bu sayede olağanüstü ayrıntı isteyen işleri titizlikle başarabilirler. Bizlere sistemli çalışmayı, işbirliği yapmayı ve işinde dikkatli olmayı hatırlatırlar.

Fiziksel-zihinsel : *özel ilgi göstermeyen, çok fazla ayrıntıcı*. Fiziksel-zihinsel grup büyük miktarlarda veriyi depolayabilen ikinci gruptur. Bilgilerini herkesin işine yarayacak sistemler oluşturmak için kullanırlar. İnsanlarla ilgilendiklerini bu şekilde gösterirler.

1. 3. 1. 4. Bilinçli Ekip Oluşturma

İnsan Dinamiklerinin en büyük uygulama alanının kurumlarda karma ekipler oluşturmak olduğunu belirten Seagal, her kişilik dinamiğinin sahip olduğu özelliklerden ekip içinde faydalanabilmenin büyük bir kazanç olacağını vurguluyor. Böyle bir ekipte bulunabilecek özellikler şöyle sıralanıyor: Vizyon, amaç ve kendine has bir yapı; yaratıcı düşünce ve ilerleme isteği; yaptığı işten diğerlerinin nasıl etkileneceğini düşünen bir hassaslık ve sezgisel kapasite; geleceğe doğru hareket

ederken geçmişe duyulan saygı ve sistematik ve pratik düşünebilme yeteneği ile bu özellikleri en verimli şekilde kullanmak üzere bir araya gelme bilinci. Böyle bir ekip herhangi bir göreve odaklandığında beş değerli özellik bir araya gelmiş ve sinerjik bir şekilde çalışmaya başlamış olacaktır.

1.3.2. Geliştirilmesi Gereken Yanlar

İnsan Dinamikleri adı altında bahsedilen kişilik dinamikleri sadece teoriye dayalı sabit yapılar değildir; aksine, sürekli gelişmeye açık yaşayan sistemlerdir. Bu demektir ki, kişi kendisinde var olan zihinsel, fiziksel veya duygusal kapasiteleri geliştirebilir. Bazı insanlar kendilerinden memnundur ve kişiliklerinin daha derin boyutlara ulaşabileceğinin farkında değildirler. Bazıları ise her üç prensibi de kişiliklerinde barındırırlar ama onları yeterince geliştiremedikleri için bu özellikleri gündelik hayatlarında etkin biçimde kullanamazlar. Kişinin kendi potansiyelini tamamen ortaya çıkarabilmesi için fiziksel, zihinsel ve duygusal prensipleri bilinçli bir şekilde geliştirebilmeli ve bütünleştirebilmelidir.

Aslında her bir kişilik dinamiği iki özelliği birden barındırır, zihinsel-fiziksel, duygusal-objektif gibi. Ancak, üçüncü prensip, çekinik olsa da her zaman mevcuttur. Örneğin, Zihinsel-fiziksel insanlar için üçüncü prensip duygusal prensiptir. Bu özellik her birimizde aktif olmasına rağmen diğer özelliklerle bütünleşemediği için kendisini gösteremez.

Zihinsel-fiziksel insanlar olayları zihinsel yolla algırlar ve dış dünyalarında genellikle somut olan şeyler dikkatlerini çeker. Duygusal ifadelerde ise zayıftırlar. İşte Zihinsel-fiziksel insanlar için geliştirilmesi gereken yön duygusal dünyadır, yani, iç dünyalarına biraz daha kulak vermeli, başkalarıyla biraz daha kişisel ve samimi ilişkiler kurmayı öğrenmelidirler.

Duygusal-objektif insanlar (duygu+zihin) bol bol fikir üretirler ve bu fikirlerle ilgili de çok güçlü hisleri vardır. Üçüncü prensip olan fiziksel prensiplerini de geliştirebildikleri zaman bu fikirler uygulamaya dönüşecektir. Fiziksel prensibin diğerleriyle bütünleşmesi bu insanlara sürekli girişimde bulunurken aynı zamanda bazen yavaşlamaları gerektiğini hatırlatacak, geçmişe saygı duymayı öğretecek ve ürettiği fikirleri

uygulamaya dönüştürmek için diğerleriyle çalışırken sabırlı olma alışkanlığını kazandıracaktır.

Duygusal-subjektif insanlar (duygu+hareket) için zihinsel prensip geliştirilmesi gereken üçüncü prensiptir. Zihin muhakkak sürekli aktiftir ama diğer prensiplerle bütünleşebildiği zaman, Duygusal-subjektif insanların hassasiyet ve çok yönlü odaklanabilme yeteneklerine tarafsızlık ve geniş bakış açısı gibi özellikleri de katacaktır.

Fiziksel-duygusal insanlar için de durum aynıdır; zihinsel prensiplerini bütünleştirebildiklerinde onlar da topladıkları büyük miktardaki veriyi geniş bir bakış açısıyla değerlendirebilecek ve daha rahat organize olabileceklerdir.

Son olarak, Fiziksel-zihinsel insanların geliştirmeleri gereken duygusal yönleri onların topluluğa ait olma eğilimlerine kendilerini ifade edebilme ve kendi duygularının farkında olabilme becerisi kazandıracaktır.

1. 4. Diğer Uygulamalar

1990 yılından bugüne kadar iş performansı, kişisel özellikler ve çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler üzerinde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalarda en yoğun ilgiyi kişilik özellikleri ile iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi görmüştür (Funder, 2001).

Kurumlarda iletişimi kolaylaştırmaya yönelik, kişilik özelliklerinin çözümlenmesi yaklaşımının dışında da farklı uygulamalar vardır. Bunlardan biri, kişiler arası iletişim alanında çalışan davranışçı araştırmacılar Robert Bolton ve Dorothy Bolton'ın, *İnsan Üslupları* adını verdikleri çalışmadır. Bu çalışmada araştırmacılar, özet olarak aşağıda bahsedeceğimiz yaklaşımı geliştirmişlerdir.

Her tür organizasyonun, daha az imkanla daha çok şey yapabilecek çalışanlar talep ettiği bir çağda, iş ilişkilerimizin niteliği her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Günümüzde hemen her işte insanlarla büyük bir uyum içinde çalışmanız beklenir. Ancak dört insandan üçünün sizden çok farklı olması gibi bir istatistiksel olasılık

varken birlikte çalıştığınız insanlarla farklılıklar yaşamamız çok normaldir. Önemli olan bu farklılıkların stresinizi artırıp üretkenliğinizi azaltmasına izin vermemenizdir.

Bunu yapabilmenin bir yolu olarak, Bolton (1997: 7) birlikte çalıştığımız insanların işleri nasıl yapmaya yatkın olduklarını ve kendilerine nasıl davranılmasından hoşlandıklarını *kestirebilmeyi* öneriyor. Davranışların *kestirilebilir* olmasını şu örnekle açıklıyor:

“ İnsan kestirilebilirliği konusundaki en ilginç incelemelerden birini psikolog Arnold Mandell gerçekleştirmiştir. Mandell, Amerikan Futbol Ligi (AFL) oyuncularını dikkatle gözleyerek, bazı davranışların başka farklı özelliklerle güçlü bağlantıları olduğunu görmüştür. Mandell, bu davranışlardan bazılarına ilişkin belirtiler gördüğünde, oyuncunun bu davranışlarla bağlantılı özelliklere sahip olduğunu kestirebiliyordu. Zamanla Mandell, yalnızca soyunma dolabına bakmak suretiyle bir AFL oyuncusu hakkında birçok şeyi kestirebilecek noktaya varmıştı. Mandell, temiz bir soyunma dolabı gördüğünde, oyuncunun hücum takımında olduğunu, düzen ve disiplinden hoşlandığını, iyi planlanmış oyunları tekrar tekrar uygulamaktan zevk aldığını ve oldukça tutucu olduğunu varsayıyor, bu varsayımı çoğu zaman doğru çıkıyordu. Dağınık bir soyunma dolabı gördüğünde ise, oyuncunun neredeyse kesin olarak savunma takımında olduğunu, düzenden hoşlanmadığını, kurallara ve düzenlemelere karşı çıkma eğiliminde olduğunu ve hücum takımındaki oyunculara oranla idare edilmesinin çok daha zor olduğunu kestiriyordu.” (Bolton, 1997: 9)

Mandell’in bu kestirimleri büyük oranda doğru yapabilmesinin sebebini, kendisine yol gösterecek sağlam bir model oluşturmuş olmasına bağlayan Bolton, bundan kırk yıl önce, endüstri psikoloğu Dr. David Merrill’in geliştirdiği Sosyal Üslup Modeli’ni İnsan Üslupları yaklaşımına temel aldıklarını belirtiyor.

Merrill’in Sosyal Üslup Modeli, insan davranışının iki boyutu, Tepkisellik ve Girişkenlik, üzerinde odaklanıyor. Bu modelde insanlar, *Daha Az Tepkisel – Daha Çok Tepkisel* veya *Daha Az Girişimci – Daha Çok Girişimci* olarak farklı özellikler gösteriyorlar. Örneğin, *Daha Az Girişimci* insanların daha yavaş hareket ettiği, daha az göz teması kurduğu, daha yavaş konuştuğu ve bir konuya açıklık getirecekleri zaman geriye yaslandıkları gibi özelliklere sahip oldukları belirtiliyor. Diğer tarafta *Daha Çok Tepkisel* insanların ise, duygularını daha açık olarak ifade ettiklerini, yüz ifadelerinin

daha zengin olduğunu, kıyafetlerine daha az özen gösterdiklerini ve zamanı kullanma açısından daha az düzenli oldukları belirtiliyor. Bolton, bu davranışlar incelenip çalışıldığında, hem kendi üslubumuzu hem de karşımızdaki insanın üslubunu öğrenebileceğimizi ve sorunsuz bir iletişimin gerektirdiği uygun davranışlar geliştirebileceğimizi savunuyor.

Türkiye’de bu konuda yapılan çalışmalardan biri de, işletmelerde eleman seçiminde kullanılmak üzere bir Değerlendirme Merkezi kurulması gerekliliğine değinen Telman’a aittir. Telman (2004), kişilerin bir işletmeye seçilerek alınmasının ne denli önemli olduğunu şöyle açıklamaktadır: kişi kendisine uygun bir iş yaptığında zorlanmaz, böylece zorlanmanın getireceği stres azalır ve psikosomatik hastalıklara yakalanma riski de bir ölçüde önlenmiş olur. Bu durum sadece insan sağlığı açısından değil, iletişim, dünyaya bakış açısı ve verim açısından da önemlidir. Yaptığı işe uygun olmayan insanın işteki mutsuzluğu verimini düşürecek, çevresiyle ilişkileri bozulacak ve depresyona girerek dünyayı karanlıklar içinde görecektir. Telman, kişiliğin yaptığı işe uygunluğunun kendini geliştirme, ülkenin gelişimi, iş yaşamının gelişimi ve çevreyle ilişkiler açısından da önemli olduğuna değinmektedir. Bu yüzden çeşitli ölçme yöntemlerinin kullanılacağı, değerlendirmelerin yapılacağı, elemanların uzmanların gözetiminde seçileceği bir değerlendirme merkezinin kurulmasının faydalı olacağını belirtmektedir. Kişilik, iş doyumunu önemli derecede etkileyen bir etkidir. Örneğin Cattell, yapmış olduğu kişilik testi çalışmalarında farklı meslek grupları için farklı kişilik profilleri belirlemiştir. Her meslek ya da örgüt belli kişilik yapısındaki insanlara daha fazla iş doyumunu verebilir. İçedönük kişiler için fazla dışsal uyaranlarla karşılaşmak stres verici olabilir, ancak dışa dönük bir kişi dışsal uyaranları daha fazla arzu eder. Dolayısıyla içedönük bir kişi mümkün olduğunca az sayıda kişi ile karşılaşacağı, daha sessiz bir ortamda mutlu olabilirken, dışa dönük bir kişi değişik uyaranların olduğu bir işte mutlu olabilirler. (Telman, 2004).

Sonuç olarak, insanlar yıllardır kendilerini ve çevrelerindeki insanları tanımaya, anlamaya, kişiliklerini çözümlenmeye uğraşmışlardır. “Kişilik nedir?” sorusuna farklı cevaplar bulunmuş, kişiliğin çok çeşitli yollarda tarifine çalışılmıştır. Tek bir tanımlanmaması, çok fazla sayıda değişkenin etkisi altında olmasından kaynaklanmaktadır. Yani, kişinin yaşadığı olaylar, çevresi, olanakları, alışkanlıkları, fiziki yapısı ve benzer etkenler bireyin kişiliğini belirleyen etkenlerdir. Kişiliği ölçebilmek içinse birçok

psikolojik test ve envanterler hazırlanmıştır. Bunlar, gözlemsel teknikler, kendini anlatma teknikleri, projektif testler ve durumsal testler olarak gruplandırılabilir. Envanterlerde ise kişiye, içeriği belirlenmiş, uygun şekilde yapılandırılmış bir test verilerek duruma katılıp katılmadığını “katılıyorum”, “katılmıyorum” veya “kararsızım” veya “evet/hayır”, “doğru/yanlış” gibi maddeleri işaretleyerek belirtmesi istenir.

Bu tür değerlendirme ölçütleri zamanımızda, gerek iş hayatında, gerek eğitim alanında gerekse sağlık hizmetlerinde giderek artan bir ihtiyaçla kullanılmaktadır. Ancak tek başına yetersiz olan kişilik ölçeklerinin başka uygulamalarla da desteklenmesi faydalıdır.

BÖLÜM 2

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanması başlıkları altında yer alan bilgiler sunulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

İnsan dinamiklerinin beş boyutunu ölçmeye yönelik hazırlanmış Kişilik Yönelim Ölçeğinin belirtilen özellikleri ölçüp ölçmediğini değerlendirmek üzere hazırlanan bu araştırma niceliksel bir araştırma olup, betimsel modelde yapılmıştır. Betimsel modelle, bir konudaki mevcut durum araştırılır. Betimsel araştırmalar iki şekilde gerçekleştirilebilir: özaktarım araştırmaları ve gözlem araştırmaları. Özaktarım araştırmalarının verileri, örnekleme yer alan bireylerin kendilerinden bilgi alınarak toplanır. Katılımcılardan, anketler aracılığıyla yazılı olarak bilgi alınabileceği gibi, görüşmeler yoluyla sözlü olarak da bilgi toplanabilir ⁽³⁾. Bu araştırmada da katılımcılara ölçekler verilip kendilerine en uygun özellikleri belirlemeleri istenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Sakarya ilindeki lise ve üniversite öğrencileri ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki bazı üniversitelerde, 2005 - 2006 öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Sakarya ilindeki liselerden ve Sakarya Üniversitesi 1. sınıf öğrencilerinden random olarak seçilmiş 486 öğrenci ile Gazi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü, Sakarya Üniversitesi Resim Bölümü, Mimar Sinan Üniversitesi ve İTÜ Mimarlık bölümleri, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümleri, Ege Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Sakarya Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü ve Sakarya Üniversitesi Felsefe ve Matematik bölümlerinde son sınıfta okuyan toplam 219 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin okul ve bölüm farkı olmaksızın toplam sayısı 705'dir.

Araştırmada yer alan öğrencilerin okullara ve bölümlere göre dağılımı şöyledir:

LİSELER	ÖĞRENCİ SAYISI
Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesi	80
Atatürk Lisesi	91
Yunus Emre Ç. P. Lisesi	217
ÜNİVERSİTELER	
SaÜ. Felsefe Bölümü	28
SaÜ. Sosyoloji Bölümü	70
SaÜ. Matematik Bölümü	21
SaÜ. Felsefe Bölümü	19
SaÜ. Kamu Yön. Bölümü	21
DEÜ. Kamu Yön. Bölümü	15
Gazi Ü. Okul Öncesi Öğr.	37
SaÜ. Resim Bölümü	14
İTÜ Mimarlık Bölümü	25
MSÜ Mimarlık Bölümü	22
SaÜ. Bilgisayar Müh. Bölümü	22
Ege Ü. Bilgisayar Müh. Bölümü	23
TOPLAM	705

Tablo 2: Örneklem Dağılımı

İnsan Dinamikleri ölçeğiyle belirlenmek istenen kişilik özelliklerini içeren maddeler öğrencilere oransız küme örnekleme yöntemi ile uygulanmıştır. Böyle bir yöntem, elemanların ya da ünitelerin birbirinden uzak ya da dağınık gruplar halinde olması durumunda kullanılır. Örneklem büyüklüğünün değişken sayısının en az beş katı olması

gerektiği (Tavcancıl, 2002) göz önünde bulundurulursa, 705 kişilik örneklemin 126 maddelik bir ölçek için yeterli olduğu görülmektedir.

2. 3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişilik Yönelim Ölçeği ile toplanmıştır. Aranılan nitelikleri ölçmeye yönelik daha önce Türkiye’de geliştirilmiş, geçerliği ve güvenilirliği ispatlanmış bir ölçek bulunmadığı için bu ölçeğin geliştirilmesine çalışılmıştır. Kişilik Yönelim Ölçeği, Dr. Sandra Seagal ve David Horne’un (1997), 1979’dan bu yana yirmi beş farklı kültüre ait 80 binden fazla insan üzerinde incelemeler yaparak geliştirdikleri *Human Dynamics* (İnsan Dinamikleri) adlı eser incelenerek hazırlanmıştır.

2. 3. 1. Kişilik Yönelim Ölçeği (KYÖ)

Ölçeğin hazırlanması aşamasında öncelikle literatürden yararlanılarak beş kişilik dinamiğinin özellikleri belirlenmiştir. Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğinin, duygusal-subjektif kişilik dinamiğinin ve duygusal-objektif kişilik dinamiğinin özelliklerini yansıtan yirmi yedişer madde, fiziksel-zihinsel kişilik dinamiğini tanımlayan yirmi iki madde ve fiziksel-duygusal kişilik dinamiğini tanımlayan yirmi üç madde sırasıyla listelenmiştir. Listelenen 126 madde, Likert tipi ölçeğe uygun olacak şekilde (1)- kesinlikle katılıyorum, (2) – katılıyorum, (3) – kararsızım, (4) – katılmıyorum, (5) – kesinlikle katılmıyorum şeklinde 1’den 5’e doğru puanlanmıştır (bkz. Ek-1) .

2. 3. 1. 1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Geliştirilen taslak ölçeğin deneme uygulaması Sakarya il merkezinde üç lise ve üniversitenin iki bölümünde gerçekleştirilmiştir. Kişilik dinamikleri cinsiyet, yaş, kültür farklılıkları ve benzer değişkenlere göre farklılık göstermediği için bu tür değişkenler dikkate alınmaksızın toplamda 486 kişiye uygulanan 126 maddelik ölçeğin istatistiksel hesaplamaları SPSS 10.0 istatistik paket programında yapılmıştır.

Bir ölçeğin güvenilirliğini ölçmenin yollarından birinin aynı zamanda elde edilen cevaplar arasındaki tutarlık olması gerektiği gerçeğinden yola çıkarak, hazırlanan ölçeğin iç tutarlığını incelemek için yarıya bölme yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin Likert tipi “derecelendirilmiş” bir ölçek olması dolayısıyla da Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı hesaplanarak güvenilirliği hesaplanmaya çalışılmıştır. Ölçekteki maddelerin

ölçmesi gereken özellikleri ölçüp ölçmedikleri, madde analizi yapılarak belirlenmeye çalışılmış ve madde-toplam puan korelasyonları düşük olan maddeler ölçekten çıkartılmıştır.

Ölçeğin hazırlandığı amaca uygun olup olmadığını bulmak için geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Bir ölçeğin geçerliğini belirlemenin farklı yöntemleri vardır. Bunlardan biri kapsam geçerliğidir. Kapsam geçerliği, ideal olarak, hem ölçeğin hazırlandığı bilim alanını, hem de ölçek geliştirme tekniklerini iyi bilen uzman kişilerin ölçeği incelemesi yoluyla elde edilen geçerlik ölçütüdür. Uzman kişilerin eleştiri ve yorumları dikkate alınarak ölçek yeniden düzenlenir. 126 maddelik bu ölçeğin, öncelikle uzman görüşüne başvurarak kapsam geçerliğine sahip olmasına dikkat edilmiştir.

Geçerlik ölçütlerinden biri de benzer ölçek geçerliğidir. Yeni geliştirilen ölçekler, daha önce aynı amaç için kullanılmış ve geçerliğinin yüksek olduğu bilinen ölçeklerle birlikte uygulanır ve her ikisinden elde edilen puanlar karşılaştırılır. Puanlar arasındaki korelasyon yeni geliştirilmiş ölçeğin geçerliği konusunda ipucu verir. Kişilik Yönelim Ölçeği'nin (KYÖ) benzer ölçek geçerliği 5 Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) kullanılarak ölçülmüştür.

2.3.2. Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)

Kişiliğin ne olduğu hakkında kabul edilen genel bir tanım olmadığı gibi, değişik kapsamda kişilik özelliklerini ölçmek için yüzlerce kişilik ölçeği bulunmaktadır. Hough ve Öneş (2001), bu ölçeklerin pek çoğunun farklı isimler altında aynı boyutu ölçerlerken, bazılarının ise aynı isim altında farklı boyutları ölçmekte olduklarını belirtmektedirler. Bundan dolayı, kişilikle ilgili değişkenler ve ölçekler için kavramsal altyapıyı oluşturacak bir sınıflandırma geliştirilmediği takdirde, araştırmalarda tespit edilen yapısal sonuçları ilişkilendirmek, durumlar arasında genelleme yapmak, öngöründe bulunmak, araştırma sonuçlarını yorumlamak, araştırmacılar arasında etkin bir iletişim kurmak ve psikometrik analizler yapmanın mümkün olmadığını belirtmişlerdir (akt. Yelboğa, A. 2006)

Beş faktör modeli, geçmişten bu yana psikolojide kişilik ile ilgili yapılan araştırmaların sonucunda ortak özelliklerin belirlenmesi ile ortaya çıkarılmış bir kişilik modelidir. Beş faktör modelinde esas alınan fikir, her dilde insanı her yönüyle tanımlayan yüzlerce kavram olduğu ve bu hazinenin ortak değerlerinin belirlenmesi gerektiğidir. Farklı

dillerdeki tanımlar ile ilgili olarak filozof Austin (1957) şöyle demektedir: “bizim sözcük dağarcığımız, insanların nesiller boyu ayırt etmeye değer bulduğu özellikleri barındırmaktadır. Bu çeşitlilik çok uzun süredir varlığını koruyan farklılıkların sembollerini içermektedir.”

Allport ve Odbert yaptıkları araştırmalar sonucunda kişilik özelliklerini tanımlayan yaklaşık 4500 sıfat bulmuş ve bu çalışma da daha sonra yapılan araştırmalara ışık tutmuştur. Cattell (1947), bu veriler ışığında 16 faktör bulmuş, onun çalışmalarını baz alan araştırmacılardan biri olan Norman (1963) ise yalnızca beş güçlü faktörün varlığını saptadıklarına dikkat çekmiştir. Çeşitli çalışmalarda ortaya çıkan bu beş temel faktör, Dışadönüklük (extroversion), Yumuşak başlılık/Uyumluluk (agreeableness), Özdenetim/Sorumluluk (conscientiousness), Duygusal Denge (emotional stability) ve Gelişime Açıklık (intellect/openness to experience) olarak adlandırılmıştır.

Beş Faktör modelinin bazı önemli niteliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- Faktörler (özellikler) birer tip değil, kişilerin iki uç arasındaki değişik noktalarda yer aldıkları birer boyuttur.
- Gençlik döneminden itibaren hayat boyu kalıcılıklarını korurlar.
- Faktörlerin ve alt boyutlarının kalıtsal yönleri vardır.
- Özelliklerin evrensel olduğu kabul edilir; farklı kültürlerde yapılan çalışmalar aynı özelliklere işaret etmektedir.

Beş faktör modelinin içerdiği boyutlar ve bunların adları konu üzerinde çalışan araştırmacılar arasındaki önemli tartışmalardan biridir. Bu açıdan, bu faktörlerin kapsamı hakkındaki araştırmaları açıklamak uygundur.

a) Dışadönüklük – İçedönüklük (Extroversion – Introversion)

Bu faktör temelde, hayat dolu, heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). McCrae ve Costa (1985) bu boyutun sıcaklık, topluluğu sevme, aktivite, heyecan arama ve olumlu duygular gibi alt boyutları olduğunu ifade etmişlerdir.

Özet olarak bu faktör, kişinin sosyal etkileşimlerinde ne derecede katılımcı ve enerjik olduğunu ölçer. Yüksek puan, kişinin sosyal ilişkilere oldukça zaman ayırdığını, hareketli ve canlı biri olduğunu gösterir. Düşük puan, kişinin zamanının çoğunu kendi başına geçirdiğini ve az hareketli bir yaşam tarzını tercih ettiğini gösterir.⁽⁵⁾

b) Yumuşak başlılık / Uyumluluk – Hırçınlık (Agreeableness – Hostility)

Çeşitli araştırma sonuçlarında oldukça güçlü olarak ortaya çıkan bu faktör olumlu ucunda nazik, ince, saygılı, güvenli, esnek, açık kalpli ve merhametli gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004)

Costa, McDrae ve Dye (1991), yumuşak başlılığın kişiler arası ilişkilerde etkili olmasının yanı sıra, kişinin kendilik algısını etkilediğini belirtmekte, sosyal tutumlar ve bir yaşam felsefesi geliştirmekte de etkili olduğuna işaret etmekte ve bu faktörü, güven, dürüstlük, itaat/uyma, alçakgönüllülük ve merhametlilik alt boyutları ile tanımlamaktadırlar (akt. Somer, Korkmaz ve Tatar, 2004).

Kişinin davranışlarında çevresine yönelik güven ve duyarlılığını ölçen bu faktörde yüksek puan alan kişilerin çevresine güven duyan, çevresindeki kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan ve içinde bulunduğu grubun normlarına yüksek derecede bağlı kalan kişiler oldukları görülür. Düşük puan alanlarınsa yönlendirici ve baskılayıcı kişiler oldukları, kendilerini ön plana çıkarma eğiliminde oldukları görülür.

c) Öz-Denetim/Sorumluluk– Dağınıklık (Conscientiousness – Undirectedness)

Costa, McCrae ve Dye (1991), kişiliğin bir yönü olarak özdenetim/sorumluluk boyutunun hem hareket hem de odaklanmayı içerdiğinden ilerleyici ve ketleyici yönleri bir arada içerdiğini belirtmektedirler. Sorumluluk boyutunun ilerletici yönü başarı ihtiyacı ve çalışma kararlılığı şeklinde; ketleyici yönü ise ahlaki titizlik ve tedbirlilik özellikleriyle ifade bulmaktadır. Yeterlilik, düzen, göreve bağlılık, başarı çabası, öz disiplin ve tedbirlilik alt boyutlarının da mevcut olduğuna dikkat çekilmektedir. Yeterlilik ile kastedilen ehliyetli, makul ve hünerli olmaktır. Düzen, kişinin çevresini düzenli tutma ve iyi bir şekilde organize olma yeteneğini; göreve bağlılık ise davranış standartlarına katı bir biçimde bağlı olmayı ifade eder. Öz-disiplin, dikkat dağıtıcı faktörlere ve sıkılmaya rağmen bir göreve devam edebilme yeteneğini, özellikle de

sabırlı olmayı yansıtır. Tedbirlilik alt boyutu da ihtiyatlı, planlı ve dikkatli olmayı içermektedir.

Bu boyutta alınan yüksek puan, belirli hedeflere oldukça disiplinli bir şekilde odaklanmayı; belli bir hedefi gerçekleştirmek için sistemli ve ısrarlı çalışmayı gösterir. Düşük puan, çok sayıda hedefi kesik kesik ve değişken bir odaklanma ile takip etmeyi gösterir.

d) Duygusal Tutarlılık –Tutarsızlık (Emotional Stability – Unstability)

Duygusal Tutarsızlık, çeşitli araştırmalarda endişeli, güvensiz, kendisiyle uğraşan, sinirli, kaygılı gibi terimlerle tanımlanan bir boyuttur (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Kişinin dışsal olaylardan etkilenmeye ne derece açık olduğunu ölçer. Yüksek puan, kişinin dışsal olaylardan daha çok etkilenme ve bunlara tepki gösterme eğiliminde olduğunu, düşük puan ise hayatı daha rasyonel düzeyde gördüğünü ve etrafında olanları daha kontrollü ve olumlu bir bakış açısıyla izlediğini gösterir. Olumlu uçtaki alt boyutlar, duygusal tutarlılık, rahatlık ve kendine güven, diğer uçtaki alt boyutlar ise duygusal değişkenlik, endişeye yatkınlık ve kendine güvensizlik olarak nitelendirilmektedir.

e) Gelişime açıklık – Gelişmemişlik (Intelligence / Openness to Experience – Unintelligence)

Bu faktör, analitik, karmaşık, meraklı, yaratıcı, bağımsız, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, artistik, doğal, açık fikirli gibi özellikleri içeren bir boyuttur. Zeka, yaratıcılık, merak, düşünme ve geleneksel olmama alt ölçeklerinden oluşmaktadır. (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). Kişinin entelektüel-kültürel alanlara ilgi ve değişime açıklık derecesini ölçer. Yüksek puan, zengin bir fikir ve hayal dünyasını; çok ayda alana ilgi duymayı; yeniliğe ve değişime açık olmayı gösterir. Düşük puan, hayatın daha somut ve uygulamaya dönük yönleriyle ilgili olmayı; bilinen yöntemlere bağlı kalmayı ve değişim karşısında dirençli olmayı gösterir.

Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) bu literatür doğrultusunda geliştirilmiş, ülkemizde yaşayan insanların kişilik özelliklerine ilişkin algılamalarına uygun bir yapısal özellik gösteren çok boyutlu bir kişilik envanteridir. Envanter, genç ve yetişkin kişilik

özelliklerini beş temel kişilik boyutunda ve bu boyutların farklı yönlerini 17 alt ölçekte ele almaktadır. 5FKE, kişinin kendi kendisini değerlendirdiği davranışsal, duygusal ve düşünsel özelliklerle ilgili kısa ifadeleri içeren, Likert tipinde, 5 basamaklı, 220 maddeden oluşan bir ölçektir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

2.3.2.1. Beş Faktör Kişilik Envanterinin Geliştirilme Aşaması

Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin madde havuzu, IPIP madde havuzunun 16PF'le en yüksek korelasyon gösteren maddeleri saptanarak oluşturulmuştur.

5FKE'nin madde havuzunu oluşturan 924 IPIP maddesi Türkçe'ye çevrilmiş ve pilot uygulamalar yapılmıştır. Pilot uygulama örneklemelerinden elde edilen verilere her bir boyutta iç tutarlık madde analizleri uygulanmıştır (Somer, Tatar ve Korkmaz, 2001). Madde elenmesinde hem Cronbach-Alpha iç tutarlık katsayıları hem de her bir maddenin kendi boyutu ve diğer boyutlarla olan korelasyonları incelenmiştir. Bu ön madde analizi sonrasında 361 madde ikinci aşamada madde havuzu olarak kullanılmak üzere seçilmiştir.

İkinci madde analizi çalışmasının örneklemini 22-60 yaşları arasında, 790 (433 kadın, 357 erkek) kişilik yetişkin örneklem oluşturmuştur. 361 maddeye uygulanan faktör analizi sonucunda 15 farklı boyut görülmüştür. Bu boyutların madde analizleri yapılmış, ölçek ortalamaları, ölçek varyansları, madde -toplam puan korelasyonları ve Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Madde seçim işlemleri sonucunda her bir boyutta sayıları 10-15 arasında değişen toplam 187 maddelik bir form elde edilmiştir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2002).

Bu çalışmalar sonucunda bazı faktörlerin alt boyutlarının temel faktörü yeterli olarak temsil edemediği kanısına varılmış ve revizyon çalışması yapılmıştır. Revizyon çalışmasının sonucunda 5 temel faktör, 17 alt boyut ve 220 maddelik ölçeğin nihai formu oluşturulmuştur.

Güvenirlilik çalışmalarında, iç-tutarlık ve test-tekrar test güvenirlilik katsayıları incelenmek üzere dört farklı örneklemden veri toplanmıştır. Örneklemeler yetişkin ve öğrenci olmak üzere temel iki gruba ayrılmıştır. Öğrenci örnekleminde yapılan test-tekrar test güvenirlilik çalışmasında elde edilen güvenirlilik katsayılarının medyan değeri 0.85 olarak saptanmıştır. En yüksek korelasyon değeri 0.89 ile "düzenlilik ve

sorumluluk” alt boyutlarında, en düşük korelasyon değerinin ise 0.61 ile “analitik düşünme” alt boyutunda olduğu görölmüştür. Yetişkin örnekleminde ise medyan değeri 0.88 olarak bulunmuştur. En düşük Alpha katsayısı 0.76 ile “sakinlik” alt boyutunda, en yüksek Alpha katsayısı ise 0.93 ile “yumuşak kalplilik, düzenlilik ve analitik düşünme” alt boyutlarında görölmüştür.

Geçerlik çalışmalarıında, maddelerin seçim işlemleri tamamlandıktan sonra ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla ölçekte yer alan 17 alt boyutun toplam puanları üzerinden Temel Bileşenler Faktör Analizi yapılmış ve Varimax döndürmesi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen 17 boyutun beş faktör altında, ait olmaları beklenen boyutlarla uyumlu olarak gruplandırıldığı görölmüştür. İlk beş faktör öğrenci örnekleminde toplam varyansın %73’ünü, yetişkin örnekleminde %72’sini açıklamaktadır.

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, İnsan Dinamikleri Kişilik Yönelim Ölçeği'nin geliştirilmesi sırasında yapılan istatistiksel işlemlerin bulgularına ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

3.1. Geçerlik Çalışmaları

3.1.1. Yapı Geçerliği

KYÖ'nün yapı geçerliği incelenirken, verilerin faktör çözümlemesine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla her bir boyuta ayrı ayrı KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testleri uygulanmıştır. Zihinsel-fiziksel boyutun Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,7 bulunmuştur. Görüldüğü gibi KMO değeri 1'e yakındır. Dolayısıyla eldeki veri grubu faktör analizi için uygundur. Bartlett testi sonucu ise 1714,72 olarak hesaplanmıştır. Duygusal-subjektif boyutun KMO değeri 0,8; Bartlett testi sonucu 1966,15 olarak bulunmuştur. Duygusal-objektif boyutun KMO değeri 0,8; Bartlett testi sonucu 1737,41 olarak bulunmuştur. Fiziksel-zihinsel boyutun KMO değeri 0,8; Bartlett testi sonucu 1826,33 olarak bulunmuştur. Fiziksel-duygusal boyutun KMO değeri 0,8; Bartlett testi sonucu 1512,25 olarak bulunmuştur. Bu iki test sonucundan elde edilen bulgu faktör analizi yapabilmek için üzerinde çalışılan örneklem büyüklüğünün yeterli ve verilerin ise faktör analizi yapabilmek için uygun olduğunu göstermektedir (Sünbül, 2004).

Kişilik Yönelim Ölçeğinin birinci boyutu Zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerini yansıtmaktadır. Zihinsel prensibin baskın olduğu bu insanlar, olayları duygusal değil de zihinsel yolla anladıkları için problem çözmede, olayları tarafsız ve net olarak değerlendirmede iyidirler. Düşünce, görüş, kavramlar ve bakış açılarına önem verirler, duygusal veya içgüdüsel davranmazlar. Bu faktör altında yer alan 12 maddenin bu özellikleri yansıtması beklenmektedir. Dağılımı 1'den 12'ye kadar olan bu maddelerin faktör yükleri 0,332 ile 0,630 arasında değişmektedir (Tablo 3).

İkinci boyut Duygusal-subjektif kişilik dinamiklerini yansıtan 13 – 32. maddeler arasındaki boyuttur. Bu faktör altındaki maddelerin, duygusal prensibi gelişmiş olan insanların duygularını net olarak ifade edebilen, iletişim becerileri gelişkin ve empatik

olduklarını ifade eden maddeler olması beklenmektedir. Bu maddelerin faktör yükleri 0,335 ile 0,607 arasında değişmektedir (Tablo 4).

Üçüncü boyut Duygusal-objektif kişilik dinamiği boyutudur. 33. madde ile başlayıp 47. maddeye kadar olan maddeler bu kişilerin yenilik meraklarını, içinde buldukları gruba özgür düşünce, problem çözme, risk alma ve iş bitiricilik özelliklerini yansıtan özelliklerini ölçen maddelerdir. Bu maddelerin faktör yükleri 0,345 ile 0,551 arasında değişmektedir (Tablo 5)

Dördüncü boyut Fiziksel-zihinsel kişilik dinamikleri özelliklerinin ölçüldüğü gruptur. 47-64 arasındaki maddeler bu boyuta aittir. Fiziksel odak, sistematik ve pragmatik düşünceyi temsil eder. Fiziksel-zihinsel insanlar fikirler ve prensipleri sistematik olarak birleştirerek amaçlara hizmet edecek mantıksal yapılar oluştururlar. Biçimleri algılama konusunda çok yetenekli olan bu insanlar sadece anlamak ve düşünmek için değil iletişim kurmak için de şekil, şema, grafik gibi biçimlerden faydalanırlar. Bu grupta maddelerin faktör yükleri 0,341 ile 0,677 arasında değişmektedir (Tablo 6).

Beşinci boyut ise Fiziksel-duygusal kişilik dinamiğinin özelliklerini yansıtan maddelerden oluşan son boyuttur. Ölçeğin son on üç maddesinden, yani 65-78 arasındaki maddelerden oluşan bu boyutta kişilerin sistematik düşünce özellikleri ön planda incelenmektedir. Kendilerini bir bütünün parçası olarak gören bu insanların içinde buldukları sisteme olumlu katkıları vardır. Aldıkları verileri uygulanabilir bir plana dönüştürüp “biz” bilinciyle sunarlar. Bu özellikleri ölçen maddelerin faktör yükleri 0,314 ile 0,733 arasında değişmektedir (Tablo 7).

Tablo 3: Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğinin faktör yükleri

Faktör	Madde No	Madde	Faktör Yüğü
Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğı	1	Hedefe varma konusunda son derece kararlıyım.	,367
	2	Çalışırken kendi başıma olmayı tercih ederim.	,510
	3	Kendi kendime daha rahat öğrenebilirim.	,346
	4	Yaptığım işin kalıcı olmasını isterim	,451
	5	Yaşadığım deneyimlerden ders alırım.	,385
	6	Bir değişikliğe karar vermeden önce bunun faydalı olup olmayacağını değerlendiririm.	,437
	7	Yaptığım işi, mükemmel olduğunu düşündüğüm ana kadar tekrarlayabilirim	,630
	8	Duygularımı davranışlarımla ifade etmeye çalışırım	,362
	9	Bir şeyi niçin öğrendiğimi biliyorsam, daha iyi öğrenirim	,533
	10	İnsanların görüşlerine önem veririm.	,543
	11	Yaptığım işe kolay odaklanabilirim.	,392
	12	Tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.	,605
Açıkladığı varyans % 14,13			

Tablo 4: Duygusal-subjektif kişilik dinamiğinin faktör yükleri

Duygusal-subjektif kişilik dinamiğı	13	Başkalarıyla uyum içinde olmak isterim.	,465
	14	Başkalarının duygularına karşı hassasım	,607
	15	En büyük zevkim etrafımdaki insanlarla iletişim kurmaktır.	,555
	16	Hislerim çok kuvvetlidir.	,480
	17	Etrafımdaki insanların hareketlerinin altında yatan anlamları hemen sezerim.	,440
	18	Farklı insanlar tanımayı, farklı fikirler öğrenmeyi, farklı ilgiler edinmeyi severim.	,587
	19	Deneyimlerimi başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım.	,478
	20	Başkalarının benim deneyimlerimden yararlanabilmesini isterim.	,369
	21	Renkler, kokular, dokular ve tatlar beni çok etkiler.	,505
	22	İçinde bulunduğum duruma uygun giyinirim.	,522
	23	Estetik açıdan beni mutlu eden ortamlar oluştururum.	,495
	24	Değişik malzemeleri karıştırıp yeni şeyler üretmekten hoşlanırım.	,392
	25	“Nasıl” diye başlayan sorulara cevap bulmakta üstüme yoktur.	,363
	26	Eğlenceli ortamlarda fiziksel olarak da kendimi iyi hissederim.	,335
	27	Gergin ortamlarda fiziksel rahatsızlık hissederim.	,420
	28	Olumsuz duygularımı içime attığımda fiziksel olarak rahatsızlanırım.	,395
	29	Başkalarının sıkıntısını kendi sıkıntım gibi hissederim	,400
	30	Kendimi duygusal açıdan karşımdaki insanla bütünleşmiş gibi hissederim.	,527
	31	Değer verdiğim bir ilişkiyi uzun süre sürdürürüm.	,542
	32	Anılarımı çok canlı ve ayrıntılarıyla hatırlarım.	,475
Açıkladığı varyans % 18,61			

Tablo 5: Duygusal-objektif kişilik dinamiğinin faktör yükleri

Duygusal-objektif kişilik dinamiği	33	İnsanları bir araya getirip fikir alışverişinde bulunmalarını sağlarım.	,517
	34	Yaşadığım sürece her şeyi tecrübe etmek isterim.	,345
	35	Yarına bitirilmemiş işler bırakmayı sevmem.	,463
	36	Yaşamımız sınırlı, yapılacak çok iş var diye düşünürüm.	,454
	37	Bugünün işini yarına bırakmam.	,408
	38	“Önce iş, sonra eğlence” derim.	,402
	39	Beyin fırtınası ortamlarını severim.	,462
	40	Becerilerimi artırmak için başkalarıyla yarışırım.	,478
	41	İşbirliğine önem veririm.	,364
	42	Fikirlerin aktif bir şekilde paylaşıldığı ortamları severim.	,345
	43	Fikirlerimi açıklarken örneklemeler yapmayı tercih ederim.	,446
	44	İş bitirici bir özelliğim vardır.	,533
	45	Bir işe yoğunlaşmışsam açlığımı ve yorgunluğumu hissetmem.	,520
	46	Gücümün son raddesine kadar çalışmazsam, yeterince iyi çalışmadığımı düşünürüm.	,551
Açıkladığı varyans % 15,53			

Tablo 6: Fiziksel-zihinsel kişilik dinamiğinin faktör yükleri

Fiziksel-zihinsel kişilik dinamiği	47	Herhangi bir şeyin nasıl çalıştığını çok kolay anlayabilirim.	,480
	48	Grafikler, şekiller, şemalar kullanarak daha kolay anlayabilirim.	,399
	49	Anlayamadığım sistemlerde bir bozukluk olduğunu düşünüp düzeltmeye uğraşırım.	,374
	50	Amacıma ulaşmak için stratejik davranırım.	,550
	51	Bazı taktikler belirleyerek amacıma ulaşmaya çabalarım.	,569
	52	İşimi bozabilecek her ihtimali göz önünde bulundururum	,522
	53	Çok dikkatli plan yaparım.	,597
	54	Alternatif planım mutlaka vardır.	,604
	55	Bir işi sadece yapmış olmak için değil, bir amaca yönelik yaparım.	,611
	56	Her şeyin işleyiş prensibini öğrenmek isterim.	,677
	57	Eşyaları bozup yeniden yapmayı severim.	,341
	58	Problem çözme yeteneğim gelişmiştir.	,430
	59	Üç boyutlu maketlerle çalışmak daha kolay anlamamı sağlar.	,366
	60	Karmaşık konuları anlamak için maketler oluştururum.	,474
	61	Ayrıntılara önem veren biriyimdir.	,388
	62	Bir işi üstlenmeden önce o işin amacını bilmek isterim.	,516
63	Aletlerin nasıl işlediğini bilmek isterim.	,591	
64	Yeni bir görev üstlendiğimde işin tüm ayrıntılarını bilmek isterim.	,577	
Açıkladığı varyans % 23,23			

Tablo 7: Fiziksel-duygusal kişilik dinamiğinin faktör yükleri

Fiziksel-duygusal kişilik dinamiği	65	Yeni bir görev üstlendiğimde işin tüm ayrıntılarını bilmek isterim.	,688
	66	Yapmam gereken işi önce kafamda tüm ayrıntısı ile planlarım.	,389
	67	Yapacağım işi önce planlarım, sonra sistematik bir şekilde çalışırım.	,733
	68	Geçmişe karşı özel bir ilgi duyarım.	,641
	69	Bulduğum ortamda neye ihtiyaç olduğunu görür ve o ihtiyacı gidermeye çalışırım.	,517
	70	Geçmişte yaşadığım olayları yeniden yaşar gibi hissedebilirim.	,487
	71	Düşüncelerimi uygulamaya dönüştürmek isterim.	,543
	72	Duygularımdan ziyade gerçeklerden konuşmayı tercih ederim.	,314
	73	Konuşurken hikâye ve anekdotlarla örnek vermeyi severim.	,486
	74	Aynı amacı paylaşan insanlarla işbirliği içinde çalışmayı severim.	,331
	75	Çalıştığım ortamda, ayrıntılı plan yapma özelliğimi kullanırım.	,421
	76	Dinlerken, söylenen her kelimeyi özümserim.	,534
	77	Değişim gerektiren her konuyu iyice irdelemeden harekete geçmem.	,631
	78	Görev ve sorumluluklarımın net olarak belirtilmemesi strese sebep olur.	,543
Açıkladığı varyans % 20,26			

İkinci madde analizinden sonra kalan bu maddelerin ait oldukları boyutlarda bahsedilen özellikleri gerçekten ölçüp ölçmediğini görmek için o özelliklere sahip olduğu düşünülen bir örnekleme uygulanmasına karar verilmiştir. Bu aşamada araştırmanın örneklemini 219 kişiden oluşmaktadır. Bölümlerin örnekleme içindeki dağılımları Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Örneklemin bölümlere göre dağılımı

Bölümler	n	%
Matematik	21	9,6
Felsefe	19	8,7
Kamu Yönetimi	35	16,0
Okul Öncesi Öğr.	38	17,3
Güzel Sanatlar	14	6,4
Mimarlık	48	22,0
Bilgisayar Müh.	44	20,0
Toplam	219	100,0

Platon'un "Felsefe dođruyu bulma yolunda dűşünsel bir çalıřmadır" sűzűnűn ıřıđında, dűşűnsel aktivitelerle yođunlukla uđrařan Felsefe, Mantık ve Matematik gibi iřlerle uđrařan insanlarda, Zihinsel-fiziksel prensibin yansıttıđı dűřűnme, deđerler ve geniř bakıř açısı gibi űzelliklerin baskın olması gerektiđi dűřűnűlerek ۆleklerin bir kısmı bu bűlűmlerin son sınıflarında okuyan ۆđrencilere uygulanmıřtır. Bu ۆđrencilerin Zihinsel-fiziksel boyutu temsil eden ilk 12 soruda yűksek puan almaları beklenmiřtir.

İkinci boyut olan Duygusal-subjektif kiřilik dinamiđinin, iletiřim, empati ve yaratıcı hayal gűcű gibi űzellikleri temsil eden bir boyut olmasından yola çıkılarak, bu űzelliklerin ana sınıfı ۆđretmenliđi gibi empati ve iletiřim kurmayı ۆngűren, resim, műzik, heykel gibi gűzel sanatlar ile yaratıcılıđı, zengin hayal gűcűnű gerektiren iřlerle uđrařanlarda bulunması beklenmiřtir. Bu sebeple gűzel sanatlar fakűltesi ve okul ۆncesi eđitimi bűlűmlerinin son sınıflarında okuyan ۆđrenciler bu ۆleđin ۆrneklemine dahil edilmiřtir. Bu grubun da 13-32. sorular arasında yűksek puan alıp almadıđına bakılmıřtır.

Duygusal-objektif boyut ۆnderlik, iř bitiricilik, yenilikçilik gibi űzellikleri temsil etmektedir. Bu gruptaki insanların iyi birer yűnetici olabilecekleri dűřűnűlerek, Kamu Yűnetimi bűlűmlerindeki ۆđrencilerin bu űzellikleri yansıtıp yansıtmadıkları ۆlűlmek istenmiřtir. Bu grupta 33-46. maddelerin yűksek puanlı olması gerekmektedir.

Fiziksel-zihinsel grubu bilgisayar műhendisliđi son sınıf ۆđrencileri temsil etmiřtir, űnkű bu grup insanların grafikler, řemalarla algılama, biçimleri gűrme, veya makinelerin iřleyiřlerini kolayca anlayabilme gibi sistematik olaylara yatkınlıkları vardır, ve bu űzelliklerin bilgisayar műhendisi adaylarında olması beklenmiřtir. 47-64. maddeler bu boyuta aittir.

65 – 78. maddelerin temsil ettiđi Fiziksel-duygusal boyut ۆ boyutlu dűřűnebilme, teknik çizim gibi konularda zorlanmadan, hayal gűlerinin yardımıyla, çizdikleri nesneyi her açıdan gűrebilme gibi űzellikleri içerir. Bu űzelliklerin de mimarlık gibi iřlerle uđrařanlar için artı puan olduđu dűřűnűlerek mimarlık bűlűmű ۆđrencilerinin gerçekten bu űzelliklere sahip olup olmadıklarına bakılmak istenmiřtir.

Bu alışma sonrasında, benzer ۆlek uygulaması yoluna gidilmiştir. Benzer ۆlek olarak 5FKE (Beř Faktűr Kiřilik Envanteri) adı verilen ۆlek kullanılmıştır.

3.1.2. Benzer Ölçek Geçerliği

Kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla geliştirilen pek çok geçerli kişilik envanteri ya beş faktör boyutlarını ölçmekte, ya da beş faktör boyutlarıyla yüksek düzeyde ilişkili çıkmaktadır (Selengil, 2004). Bugüne kadar geliştirilen kişilik özellikleri modelleri içerisinde beş faktör modelinin bu kadar geniş çapta kabul görmesinin temel sebebi, bu modelin insan kişiliğini tanımlamakta geçerli ve güvenilir olduğunun bilimsel olarak kanıtlanmış olmasıdır (Hough ve Öneş, 2001).

Beş Faktör Kişilik Envanteri temel boyutları olan Dışa dönüklük, Yumuşak Başlılık, Öz-Denetim, Duygusal Tutarsızlık ve Gelişime Açıklık faktörleri, İnsan Dinamikleri'ni oluşturan Zihinsel-fiziksel, Duygusal-subjektif, Duygusal-objektif, Fiziksel-zihinsel ve Fiziksel-duygusal kişilik dinamikleri ile benzerlik gösterdikleri için bu ölçeğin benzer ölçek olarak kullanılmasına karar verilmiştir.

Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim görevlilerinden Prof. Dr. Oya Somer, Dr. Mediha Korkmaz ve Dr. Arkun Tatar'ın birlikte çalışarak Türkçe'ye uyarladıkları *The Big Five – Beş Faktör Kişilik Envanteri* (bkz. Ek-3), İnsan Dinamikleri incelenerek araştırmacı tarafından oluşturulan Kişilik Yönelim Ölçeği ile birlikte farklı yaş gruplarında ve farklı eğitim seviyelerinde 348 kişilik bir örnekleme eş zamanlı olarak uygulanmıştır. 5FKE'ye ait toplam puanlar Dr. Mediha Korkmaz tarafından hesaplanıp gönderilmiş, Kişilik Yönelim Ölçeğinin toplam puanlarıyla aralarındaki korelasyon incelenmiştir.

Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğinin Öz-Denetim/Sorumluluk faktörü ile benzeştiği görülmüştür. Şöyle ki, Zihinsel-fiziksel kişilik dinamiğinin özellikleri arasında yer alan mükemmeliyetçilik özelliği Öz-denetim boyutundaki düzenlilik alt boyutunda da görülmektedir. Zihinsel-fiziksel insanlar, yaptıkları işleri mükemmel olduğunu düşündükleri ana kadar tekrarlayabilirler. Öz-denetim boyutundan yüksek puan alan insanlar da ayrıntılara önem veren, titiz, dikkatli, planlı hareket etmekten hoşlanan insanlardır.

Zihinsel-fiziksel insanlar için değerler motive edici güçtür. Değer verdikleri şeyler çerçevesinde hayatlarını sürdürürler. Değerlerine ters düşen bir davranış gördüklerinde o davranışı yapan insandan uzaklaşırlar. Duygularıyla değil, mantıklarıyla hareket ettikleri için derin ilişkileri bile kolayca silebilirler. Bu özellikler, Öz-Denetim

boyutunun kurallara bağıllık alt boyutundaki kontrollü olma, ahlaki değerler konusunda katı kriterleri olma emin ve güvenilir olma gibi özelliklerle benzeşmektedir.

Yine bu boyuttaki sorumluluk/kararlılık alt boyutunun özellikleri yüksek başarı motivasyonu, kararlı çabalar, çalışmayı sevme ve üretkenliktir. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler aktif, amaçlarına ulaşmak için sıkı çalışan, güvenilir, sorumluluk sahibi ve içsel kontrolü yüksek kişilerdir. Bu bağlamda, Zihinsel-fiziksel kişilik özelliklerindeki “Vizyon belirleme konusunda başkaları kadar yaratıcı olmasalar da hedefe varma konusunda son derece kararlıdır. Bitiş noktası ne kadar uzakta olursa olsun o noktaya kilitlenmiş durumdadırlar. Dikkatli düşünmesini ve işini iyi yapmasını sağlayan bir yalnızlık eğilimleri vardır” ifadeleri tam da bu özelliklerle örtüşmektedir.

Tüm bu benzer özellikler göz önünde bulundurularak Zihinsel-fiziksel prensibe ait toplam puanlar ile Öz-Denetim/Sorumluluk boyutuna ait toplam puanlar karşılaştırılmıştır. Ne var ki, bu uygulamadan elde edilen veriler arasındaki korelasyon -,30 olarak bulunmuştur. (bkz. Tablo 9)

İnsan Dinamiklerinin ikinci boyutu olan Duygusal-subjektif boyutun 5FKE'nin Dışadönüklük boyutuyla benzerliği olduğu düşünülerek, bu iki boyut arasındaki korelasyona bakılmıştır. Dışadönüklük boyutunda yüksek puan alan kişiler genel olarak insanlarla bir arada bulunmayı sevme, sosyallik, girişkenlik, hareketlilik gibi özelliklere sahiptirler. Canlılık, girişkenlik ve insanlarla etkileşim alt boyutlarında da konuşkanlık, coşku, yeni ortamlara rahatça uyum sağlama, etkileşimden hoşlanma gibi özellikler ifade edilir. Bu özellikler, Duygusal-subjektif insanların şu özellikleriyle benzeşmektedir: “İnsanlarla, fikirlerle, olaylarla, kısacası etraflarındaki her şeyle bağlantı kurma onlar için bir ihtiyaçtır. Duygulara ve çevreye karşı olan hassasiyetleri sayesinde herkesin ihtiyacına cevap verecek yapıdadırlar. Etraflarındaki insanlarla iletişim ve empati kurmak en büyük özellikleridir. Kelimelerle, dokunarak, not ve mektuplarla, hediyelerle, göz kontağı, mimikler ve yüz ifadeleriyle, kısacası herhangi bir yolla iletişim kurabilirler. Onlar için iletişim temel bir gereksinimdir.” Bu iki boyutun toplam puanları arasındaki korelasyon -,34 olarak bulunmuştur.

Duygusal-objektif boyutu, duygusal değişkenlik endişeye yatkınlık, kendine güvensizlik alt boyutları olan Duygusal Tutarsızlık boyutu ile eşleştirilmiştir. Duygusal değişkenlik boyutundan yüksek puan alan kişiler heyecanlı, kendine güvenen,

problemler karşısında etkin başa çıkma stratejileri olan kişiler olarak görülürler. Benzer olarak, Duygusal-objektif kişilik özelliklerinde girişimcilik, heyecanlılık, kendine güven özelliklerini görebiliriz. “Yeni bir olayı başlatan konumundadırlar. Duygusal-objektif insanların bir aktivite içinde olmamaları az görülen bir durumdur. Elde edecekleri fırsatlara ve onları elde etmek için harekete geçmeye o kadar odaklanmışlardır ki, olası sorunları görmek istemezler. Sınırları görmek istemezler, çünkü o zaman hareket özgürlükleri kalmaz. Bilinmeyeni keşfetmek, becerilerini artırmak amacıyla başkalarıyla yarışmak gibi yollarla mücadele ihtiyaçlarını karşılarlar. Fiziksel tehlike yaşasalar bile vazgeçmezler.” Duygusal-objektif ve Duygusal Tutarsızlık boyutları arasındaki korelasyon ,25 olarak bulunmuştur.

Fiziksel-zihinsel boyut ile Gelişime Açıklık boyutu eşleştirilmiştir. Çünkü gelişime açıklık boyutundan yüksek puan alanlar analitik düşünen, kendisi ve dünya hakkında düşünmekten hoşlanan, yeniliğe açık ve yaratıcı kişiler olarak tanımlanmaktadır. Alt boyutlarından biri olan Analitik düşünme özelliği, araştırma, inceleme, olayları irdeleme, soyutlamalar yapma, eleştirme gibi özellikleri; bir başka alt boyutu olan Yeniliğe açıklık boyutu da olaylara farklı açıdan bakabilme, tekdüzelikten sıkılma, ilgi alanlarının genişliği gibi özellikleri içermektedir. Benzer şekilde, Fiziksel-zihinsel kişilik prensibinin şu özellikleri dikkat çekicidir: “Biçimleri görme, algılama konusunda kendilerine has bir yetenekleri vardır. Bilgisayar programları, makineler, bilimsel girişimler, şehir alt yapıları, organizasyonların hareketleri gibi konularda geniş görüş açısına sahiptirler. Bir saatin veya arabanın nasıl işlediğini, bir oyunda oyuncular ve oyun kurallarının etkileşimini, bunların ardında neler olduğunu çok iyi görürler. Dünyayı ve işleyişini anlamak için biçimlerden faydalanırlar. Sadece anlamak ve düşünmek için değil, iletişim kurmak için de biçimlerden faydalanırlar, grafikler çizer, şemalar, haritalar, modeller kullanırlar. Fiziksel-zihinsel insanlar her şeyin işleyiş prensibini öğrenmek isterler. Sürekli akıllarında “Buranın / Bunun çalışma şekli nasıldır?” sorusu vardır. Çocukluklarından gelen bir cevap arayışı yüzünden, eşyaları bozup yeniden yapmayı severler. Fiziksel odaklı gruplar zamanın sürekliliğini algılamakta ve geçmişe saygı duyarak gelecekle olan bağlantısını bilmektedirler. Bu özellikleri onların hem uzun vadeli planlar yapabilmelerini hem de değişen ortamlara uyum sağlayabilmelerini mümkün kılar.”

Bu özellikler göz önünde bulundurularak Fiziksel-zihinsel boyutun ve Gelişime Açıklık boyutunun benzeştiği düşünülmüş ve toplam puanları arasındaki korelasyona bakılmıştır. Sonuç -,32'dir.

Son boyut olan Fiziksel-duygusal boyutun özellikleri şöyle özetlenebilir: “Sistemik düşünce Fiziksel-duygusal insanların doğuştan gelen bir yeteneğidir. Kendilerini sistemin bir parçası olarak görürler; ailelerinin, işlerinin, arkadaşlıklarının, kültür veya insanlığın... Bireysel öncelikleri grup önceliklerinin arkasındadır; “ben” değil, “biz” demeyi tercih ederler. Kendini bir bütünün parçası olarak görmek bazen kendi adına konuşmayı ve gerektiği yerde sınır koymayı zorlaştırır. Normalde bir insanın üstlenebileceğinden fazla yük üstlenir ve aynı fikri paylaşmasalar da başkalarına karşı gelemezler, çünkü “hayır” demek onlara tuhaf gelir.” Benzer şekilde Yumuşak başlılık boyutunun da uyum, alçakgönüllülük, ılımlılık özellikleri vardır. Bu faktörden yüksek puan alan kişiler çatışmalardan kaçınan, geçimli ve işbirliğine yatkın kişilerdir. İnsanlara karşı ilgili, hassas, merhametli ve yardımsever olmalarının yanı sıra vicdani duygulardan fazlaca etkilenen kişiler olarak görülebilirler. Bu iki boyutun toplam puanları karşılaştırıldığında korelasyonun -,29 olduğu görülmüştür.

Tablo 9: Kişilik Yönelim Ölçeği ile 5FKE toplam puanları arasındaki korelasyonlar

	Özdenetim/ sorumluluk	Dışadönüklük	Duygusal tutarsızlık	Değişime açıklık	Yumuşak başlılık
Zihinsel- Fiziksel	-,299**	-,070	,121	-,290	-,271
Duygusal- subjektif	-,241	-,339**	,102	-,428	-,348
Duygusal- objektif	-,429	-,193	,256**	-,287	-,370
Fiziksel- zihinsel	-,313	-,149	,209	-,319**	-,282
Fiziksel- duygusal	-,309	-,186	,174	-,362	-,289**

Benzer ölçek çalışmasında, 5FKE ve KYÖ ölçeklerinin toplam puanları alınmış ve her iki ölçeğin toplam puanlarının korelasyonlarına bakılmıştır. Ancak, KYÖ'nün geçerli bir ölçek sayılabilmesi için korelasyonların -1 ve +1 aralığında olması gerekir. Bu bulgular da ölçeğin geçerli çıkmadığını göstermiştir. Bunun sebeplerinden biri, Likert tipi bir ölçek olan KYÖ'nün kapsam geçerliği çalışmalarında ve maddelerin ölçmek istenilen özelliği ölçme konusunda yetersiz olması olabilir.

Bir başka sebep, ölçek maddelerinin örneklem dahilindeki kişiler tarafından net olarak ayrıştırılmamış olması olabilir. Çünkü kişilik dinamiklerinin içerdiği ölçülmek istenen özellikler aslında her insanda temelde mevcuttur ancak aktiflik dereceleri farklıdır. Zihinsel-fiziksel grupta yer alan bir özellik, Fiziksel-zihinsel özelliklere sahip bir kişi tarafından da benimsenmiş olabilir. Dolayısıyla Fiziksel-zihinsel bir insanın yüksek puan alması beklenen sorular olması gerekenden daha fazla sayıda çıkmış olabilir.

Prof. Dr. Hüseyin Başar'ın Likert Tipi ölçeklerle ilgili yanılgılardan bahsettiği yazısındaki yorumu dikkate alarak üzerinde durmak istediğim bir diğer sebep ölçekteki derecelendirme sistemindeki hata olabilir. “Kesinlikle katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde derecelendirilmiş olan ölçekte “Kesinlikle katılıyorum /Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum /Katılmıyorum” cevapları kişinin verilen durum karşısındaki olumlu veya olumsuz tepkisini belirtirken “Kararsızım” cevabı herhangi bir tepki belirtmez. “Bu sözcükler yerine kullanılması uygun olan, yargıya esas olacak cümlenin anlamına göre uyarlanmak üzere, yansızım, ortadayım, nötrüm, iki uca da eşit uzaklıktayım, orta derecede katılıyorum / katılmam anlamları veren, “orta” sözcüğüdür. Bu, ölçekteki yerine uygun olarak, orta derecede katılma / katılmama bildirir. Bu durumda, katılma dereceleri en çoktan en aza sıralandığında, ölçeğin seçenekleri, tam katılıyorum, çok katılıyorum, orta derecede katılıyorum, az katılıyorum, hiç katılmam şeklinde, hepsi katılmanın bir derecesini bildiren seçenekler olarak, “dereceleme” ye dayalı bir ölçeğe uygun hale gelirler. Kararsızım'ın bulunduğu bir sıralama, olumludan olumsuzla sıralama olmaz. Likert ölçeğinde yapılan, birikimli değerlendirme olduğundan, ortada yer alan durum kararsızlığı değil, birikimin orta yeri olan yarı yarıya birikimi anlatır. Beşli bir Likert ölçeği, birden beşe eşit aralığa bölünmüş ve derecelendirilmiştir. Bir derece bildirmeyen kararsızım sözü, bu ölçeğe konursa, ölçeğin eşit aralıklılığını da bozar. Nötr, yansız anlamı taşır ve bir karar bildirir: Kararımı verdim: Herhangi bir yanda

değilim, ortadayım. Kararsızım ise karar bildirmez, kararın ne diye soran araştırmacıya, kararım yok der. Kararı olmayana, karar derecesi bildiren puan verilemez.”⁽⁶⁾

Bir başka sorun da, katılımcıların cevaplarını gerçekten kendilerini yansıtacak yönde değil de, toplumun onayladığı, sosyal açıdan arzu edilen şekilde verme isteklerinden kaynaklanıyor olabilir.

3. 2. Güvenirlilik Çalışmaları

KYÖ'nin (Kişilik Yönelim Ölçeği) güvenilirlik çalışmalarında uygulanan test yarılama yönteminde, her bir boyut kendi içinde ikiye bölünerek Cronbach Alpha katsayıları ve Guttman Split-half katsayıları bulunmuştur.

Ölçekte Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları; Zihinsel-fiziksel boyut için 0.74, Duygusal-subjektif boyut için 0.82; Duygusal-objektif boyut için 0.77; Fiziksel-zihinsel boyut için 0,83; Fiziksel-duygusal boyut içinse 0,83 olarak bulunmuştur. Test yarılama güvenilirlik katsayıları ise birinci boyut için 76,65, ikinci boyut için 80,88; üçüncü boyut için 74,58; dördüncü boyut için 76,52 beşinci boyut içinse 79,62 olarak bulunmuştur (Tablo 10).

Tablo 10: Genel ve Alt Ölçeklere İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlık (α) ve Yarıya Bölme (r) Güvenirlilik Katsayıları

Alt Ölçekler	N	Madde	A	r
Fiziksel-Zihinsel	373	12	0,7415	0,7665
Duygusal-subjektif	374	19	0,8175	0,8088
Duygusal-objektif	374	14	0,7699	0,7458
Fiziksel-Zihinsel	373	18	0,8327	0,7652
Fiziksel-duygusal	374	13	0,8180	0,7962

Faktör analizinin kullanılma amaçlarından biri, çok sayıdaki değişken arasından en yüksek korelasyona sahip değişkenleri seçmektir. Testte etkili olmayan soruları çıkarmak içinse madde analizi yapılır. Bu yüzden, uzman görüşleri ve ön denemelerden sonra 126 maddeden hangilerinin işlediğini belirlemek amacıyla madde analizi yapılmıştır. Madde analizi sonuçlarına göre ilgili yapıyı ölçmeye yönelmiş maddeler,

(her bir faktör bir grubu temsil etmek üzere) ölçeğin son hali için ayrılmış, faktörlerde temsil edilmeyen maddeler ise son hal formuna alınmamıştır. Daha sonra her bir maddenin madde-toplam test korelasyonlarına bakılmıştır.

Madde-toplam test korelasyonu “test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar” (Büyüköztürk, 2004:165). Bu bağlamda, maddelerin gerçekten ifade ettiği özelliği ölçüp ölçmediğini görmek için madde-toplam test korelasyonunun yüksek olması beklenir. Madde-toplam test korelasyonu .30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri ölçülen özellik bakımından iyi derecede ayırt ettiği kabul edilir (Topkaya ve Yalın). Bu çalışmada da faktör yükleri 0.30 ve altında olan maddeler elenerek kalan 78 madde yeniden ölçek haline getirilmiştir. (bkz. Ek-2)

Yapılan analizler sonucunda beklenen ilişki bulunamamış ancak, başka bir gerçek doğrulanmıştır. Türkiye’de meslek seçiminde bireyler, kişilik özelliklerinden çok çevrenin etkisi, ekonomik durum ve genellikle de şans faktörüne bağlı olarak meslek seçmektedirler. Öğrenciler ile yapılan çalışmalar, öğrencilerin iş seçimi ile ilgili bilgi eksikliği, çatışma, seçim kaygısı yaşadıklarını, olumsuz yaklaşımlarının olduğunu, yetersizlik duygusuna kapıldıklarını ve kadenci bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.⁽⁷⁾ Bu yüzden meslek gruplarıyla kişilik dinamikleri arasında bir bağlantı beklemek yanlıştır. Ancak, meslek seçimine karar vermeden önce, kişilerin İnsan Dinamikleri kavramıyla tanışması ve kendini tanımaya başlaması belki ileride kendisine uygun olmayan bir meslek seçtiği için mutsuz olma ihtimalini azaltabilecektir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, kişilik dinamiklerinin belirlenmesine yönelik Kişilik Yönelim Ölçeği geliştirilme çalışması sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak varılan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusundaki önerilere yer verilmiştir.

Ölçek geliştirme çalışması her ne kadar olumlu bir sonuç vermemiş olsa da, bu çalışmadan çıkarılabilecek olumlu bir sonuç vardır. Elde edilen bulgular, Likert tipi bir ölçeğin kişilik dinamiklerini ölçmekte yetersiz kaldığını göstermektedir. Bunun sebeplerinden biri, her bir kişilik dinamiğinin temsil ettiği özelliklerin aslında her insanda var olması olabilir. Her insanda fiziksel, zihinsel veya duygusal prensipler mevcuttur ama aktiflik dereceleri farklıdır. Dolayısıyla, ölçek maddelerinde ifade edilmeye çalışılan özellikler, ölçeklerin uygulandığı kişiler tarafından birbirine çok benzer olarak değerlendirilip genellikle birbirine çok yakın cevaplar verildiği için sağlıklı bir şekilde ayrıştırılamamış olabilir.

Kişilik dinamikleri teorik bilginin ötesinde yaşayan sistemler olduğu için her an gelişime açık olma özelliğine sahiptir. Kişilik dinamiklerinin şekillenmesi sesteki farklılıklar incelenerek mümkün olduğu gibi, DNA’da veya beyinde de bu özelliklerle ilgili şifreler olması muhtemeldir. Bu yüzden genetik mühendisliği veya beynin işleyişiyle ilgili çalışmalarla da ortak incelemeler yapılabilir.

“Human Dynamics” araştırmalarının sürdürüldüğü sırada Dr. Seagal ve ekibinin dikkatini çeken bir konu, farklı kişilik dinamiklerine ait insanlarda enerjinin farklı bölgelerde yoğunlaşmış olduğuydu. Zihinsel odaklı insanların enerji merkezinin kafa bölgesinde; duygusal odaklı insanların enerji merkezinin göğüs civarında ve fiziksel odaklı insanların enerji merkezinin karın bölgesinde olduğu belirtilmektedir. Bu konuda verilebilecek eğitimlerle insanların bu farklılıklara karşı hassas olmaları sağlanabilir.

Her grubun strese verdiği tepkinin de farklı olduğu düşünülürse, bu konuda yapılabilecek çalışmalar olduğu görülür.

Dr. Seagal, araştırmaları süresince gördüğü insanlardan fiziksel odaklı olanların genellikle şeker hastalığı şikayeti olduğunu belirtmektedir. Kendi bulgularının yanı sıra, Amerika yerlileri arasındaki yaygın şeker hastalığının bilimsel olarak ispatlanmış

olduğunu belirterek, kendi araştırmalarında da Amerika yerlilerinin fiziksel odaklı olduğunu gördüklerini hatırlatmaktadır.

Bu araştırmalar fiziksel odaklı insanların genetik olarak şeker hastalığına karşı bir yatkınlığı olduğunu göstermektedir. Buna benzer olarak, Duygusal-subjektif insanların da gastro-intestinal bozukluklar yaşadıkları elde edilen bulgular arasındadır. Fiziksel-duygusal insanların kol, bacak, el ve ayak uzuvlarında rahatsızlıklar yaşadığı grlmştr.

Farklı kişilik dinamiklerinin hangi hastalıklara karşı zayıf olduğunun, bu konuda neler yapılabileceğinin araştırılması, kişilerin sağlık konusundaki bilinçli yaklaşımlarına katkıda bulunacak, yaşam kalitelerini yükseltmelerine yardımcı olacaktır. Elde edilen bulgular, insan dinamiklerinin sağlık alanında sağlayabileceği faydaların araştırılmaya değer olduğunu göstermektedir.

Eğitim alanında da İnsan Dinamiklerinden faydalanabileceği açıktır. Eğitim sektörü, diğer herhangi bir sektörden daha fazla kaliteli iletişime önem vermesi gereken bir sektördür. Geleceğin şekillendiricisi oldukları düşünüldüğü zaman öğretmenlerin ne kadar büyük sorumluluk altında oldukları görülmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin diğer herhangi bir meslek grubuna göre daha bilinçli olmaları büyük önem taşımaktadır. İnsan dinamikleri konusunda öncelikle öğretmenlerin, daha sonra da öğrencilerin eğitilmesi ve kazandıkları yetiler sayesinde daha verimli bir eğitim ortamı yaratılması mümkündür.

İnsan dinamiklerinin bilincinde olan ğretmen, kendi gelişimine önem vereceği için öğrencisine kendini geliştirme konusunda örnek olacaktır. Diğer yandan, kendini anlamaya başladığı karşısındakini de daha rahat anlayabilecektir. ğrencisinin ne istediğini, neye ihtiyaç duyduğunu, iletişim, motivasyon ve gelişim konusundaki yaklaşımını bilen ğretmen, sınıf ortamını çok daha verimli hale getirebilecektir. Öğrencinin davranışını, çalışmalarını ve ilerlemesini daha anlayışlı bir yaklaşımla değerlendirebilecektir.

Bu farkındalık aşaması ne kadar erken yaşta başlarsa, bireylerin eğitilmesi o kadar kolay olacaktır. Her ğrenci, öğretmeninin kendisini “duymasını”, “görmesini”, “anlamasını” ister. Bu yaklaşım kendisine sunulduğunda öğrenme becerisi de, kişisel

olarak olgunlaşma becerisi de gelişecektir. Kişisel olgunlaşma ise öğrenciye önce kendisine, dolayısıyla çevresine saygı göstermeyi öğretecektir.

Çağımızın ve özellikle de ülkemizin en büyük ihtiyaçlarından biri de bu özellikleri kazanmış bireylerdir. Öz saygısı tam, başkalarına saygılı, ne istediğini, ne yapabileceğini bilen, eksik olduğu konularda kendini geliştirmeye istekli ve ekip çalışmasında başarılı insanlar çoğaldıkça toplumsal olarak gelişmek ve kalkınmak da hayal olmayacaktır.

İnsan dinamikleri, sadece bir ölçek çalışması olarak değil, bir eğitim sistemi olarak incelenmeli, araştırmada bahsedilen beş prensip üzerinde yoğunlaşarak hem bireysel gelişime, hem de toplumsal gelişime katkıda bulunulmalıdır.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan çalışmada da görülmüştür ki, insan dinamikleri kağıt üzerinde uygulanabilecek bir testle belirlenemez, ancak kişinin bu konuda yeterince bilgilenmesi, kendini tanıması veya davranışların gözlemlenmesi yoluyla daha iyi anlaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Adasal, Prof. Dr. Rasim, (1973), *Medikal Psikoloji*, Minnetoğlu Yay., İstanbul.
- Allen Bem P. , (1997), *Personality Theories*. 2nd Ed. Allyn & Bacon, USA.
- Allport, G. W. (1968), *The person in psychology: Selected essays by Gordon W. Allport*, Beacon Press, Boston.
- Alpar R. (1998). *İstatistik ve Spor Bilimleri*. Bağırgan Yay., Ankara.
- Altınköprü, Tuncel, (2003), *Şahsiyet Analizi*, Hayat Yay, İstanbul.
- Altıntaş, E. ve Gültekin, M., (2003), *Psikolojik Danışma Kuramları*, Alfa Yay., İstanbul.
- Ateş, Metin (2006). “Kişilik”. <http://www.merih.net/m2/lid/wmetate27.htm>
- Atkinson, r. Atkinson, R.H. Smith, (1987), *Introduction to Psychology*. 9th ed. Harcourt, Brace Publishing, Florida.
- Austin, J.L. (1957). A Plea for Excuses. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 57, 1-30.
- Başaran. İ.Ethem. Ed. Ayhan Hakan, (1991), *Psikoloji*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:238. Eskişehir.
- Bolton Robert & Dorothy Grover Bolton, (1997), *People Styles At Work - İş Hayatında İnsan Üslupları*. Teknoloji Holding, İstanbul.
- Burgess R L, Bushell D Jr., (1969), *Behavioral Sociology*, Colombia U.P. USA.

- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri Analizi El Kitabı*. Dördüncü Basım. PegemA Yay. Ankara.
- Cattell, R.B. (1947). Confirmation and Clarification of Primary Personality Factors. *Psychometrica*, (12), 3, 197-220.
- Costa, P.T., McCrae, R.R. & Dye, D.A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness; a revision of the Neo-personality inventory. *Personality and Individual Differences*, (12),), 887-898.
- Cüceloğlu, Doğan, (2000), *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Digman, J. M. (1997). Higher-order factors of the Big Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1246-1256.
- Funder, D.C. (2001). *Annual Reviews Psychology*, 52, p:197-221. Annual Reviews Inc.
- Hall, Calvin S. & Vernon J. Nordby, (1973), *A Primer of Jungian Psychology*. New American Library, USA.
- Hough, L.M. & Ones, D.S. (2001). The structure, measurement, validity and use of personality variables in industrial work and organizational psychology. In N. Anderson, D.S. Ones, H.K. Sinangil & C. Viswesvaran (Ed.), *Handbook of Industrial Work and Organizational Psychology* (Vol.1; p.233-277). London, SAGE Publication.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, (1996). *Family and Human Development Across Cultures*, Lawrence Erlbaum Ass. Inc. Publ.

- McCrae, R.R., & Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "Adequate Taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, (49), 3, 710-721.
- Myers, Isabel B. ve Peter B. Myers (1997), *Kişilik*, Kuraldışı Yay. İstanbul.
- Norman, W.T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, (66), 6, 574-583.
- Özgüven, İ. E., (1999), *Psikolojik Testler*. PDREM Yay. Ankara.
- Özkalp, Enver ve diğerleri, (1991), *Davranış Bilimlerine Giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayın No:173, AÖF Yayınları No:75, Eskişehir.
- Seagal, Sandra ve David Hornes, (1997), *Human Dynamics*, Pegasus Publ., USA.
- Selengil, T.S. (2004). *Motivasyon Yönelimleri ve Rol Uyumsuzluğu Değişenlerinin Kişilik ile İş Performansı Arasındaki İlişki Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Serter, Prof. Dr. Nur, (1996), *Giydirilmiş İnsan Kimliği*, Der Yay. İstanbul.
- Somer, O. (1998). Türkçe'de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42),17-32
- Somer, O., Korkmaz M., & Tatar A. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Beş Faktör Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE)*. Ege Üni. Edb. Fak. Yay. No:128, İzmir.

Sünbül, A. M. (2004). “*Düşünce Stilleri Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliliği*”

Eğitim ve Bilim. Cilt 29, sayı, 132, ss:25-42

Tavcancıl, E.(2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Telman, N., Türetgen, İ. (2004). *Eleman Seçimi*. Epsilon Yay., İstanbul.

Telman, N., Ünsal, P. (2004). *Çalışan Memnuniyeti*. Epsilon Yay., İstanbul.

Yelboga, A. (2003). *İnsan Kaynakları Yönetiminde Performans Değerlendirilmesi için Geliştirilen Bir Ölçeğin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

- (1) <http://www.personalityresearch.org/bigfive.html>
- (2) <http://www.cycad.com/cgi-bin/Brand/quotes/q03.html>
- (3) <http://www.aof.edu.tr/kitap>
- (4) <http://www.ship.edu/~cgboeree/fromm.html>
- (5) <http://www.turbocv.com/psikometriktestler.asp#GlossY>
- (6) <http://www.orghkivrikogluatml.com/meslek.doc>
- (7) <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~alerbas/Likert.doc>

EKLER

Ek 1:

Aşağıda kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik bazı ifadeler verilmiştir. Maddeleri dikkatle okuyarak her maddeye ilişkin görüşünüzü, size en uygun düşen seçeneği birini yuvarlak içine alarak belirtiniz. Cevaplarınızı mümkün olduğunca çabuk veriniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmamaya dikkat ediniz.

- 1- kesinlikle katılıyorum 2 - katılıyorum 3 – kararsızım
4 – katılmıyorum 5 – kesinlikle katılmıyorum

KİŞİLİK YÖNELİM ÖLÇEĞİ

- 1 2 3 4 5 1. Olayları tarafsız değerlendirebilirim.
1 2 3 4 5 2. Başkalarıyla uyum içinde olmak isterim
1 2 3 4 5 3. İnsanları bir araya getirip fikir alışverişinde bulunmalarını sağlarım.
1 2 3 4 5 4. Herhangi bir şeyin nasıl çalıştığını çok kolay anlayabilirim.
1 2 3 4 5 5. Olayların ayrıntılarıyla değil de, genel akışı ile ilgilenirim.
1 2 3 4 5 6. Grafikler, şekiller, şemalar kullanarak daha kolay anlayabilirim
1 2 3 4 5 7. Hedefe varma konusunda son derece kararlıyım.
1 2 3 4 5 8. Dokunaklı bir olay karşısında bile tarafsız tepki verebilirim.
1 2 3 4 5 9. Başkalarının duygularına karşı hassasım.
1 2 3 4 5 10. Yeni bir olayı başlatan konumundayım.
1 2 3 4 5 11. Önceliklerimi kendim için değil, içinde bulunduğum grup için belirlerim.
1 2 3 4 5 12. En büyük zevkim etrafımdaki insanlarla iletişim kurmaktır.
1 2 3 4 5 13. Çabuk düşünüp, çabuk harekete geçebilirim.
1 2 3 4 5 14. Yeni bir görev üstlendiğimde işin tüm ayrıntılarını bilmek isterim
1 2 3 4 5 15. Anlayamadığım sistemlerde bir bozukluk olduğunu düşünüp düzeltmeye uğraşırım.
1 2 3 4 5 16. Öfkemi nadiren ifade ederim.
1 2 3 4 5 17. Hislerim çok kuvvetlidir
1 2 3 4 5 18. Bir işe gözü kapalı dalamam
1 2 3 4 5 19. Yaşadığım sürece her şeyi tecrübe etmek isterim.
1 2 3 4 5 20. Amacıma ulaşmak için stratejik davranırım
1 2 3 4 5 21. Etrafımdaki insanların hareketlerinin altında yatan anlamları hemen sezerim
1 2 3 4 5 22. Olumlu duygularımı ifade etmekte zorlanırım
1 2 3 4 5 23. Yapmam gereken işi önce kafamda tüm ayrıntısı ile planlarım.
1 2 3 4 5 24. Bazı taktikler belirleyerek amacıma ulaşmaya çabalarım
1 2 3 4 5 25. Yarına bitirilmemiş işler bırakmayı sevmem.
1 2 3 4 5 26. Farklı insanlar tanımayı, farklı fikirler öğrenmeyi, farklı ilgiler edinmeyi severim.
1 2 3 4 5 27. Birçok şeye aynı anda odaklanabilirim.
1 2 3 4 5 28. Yoğun hislerimi bile duygusal bir şekilde ifade edemem.
1 2 3 4 5 29. Yaşamımız sınırlı, yapılacak çok iş var diye düşünürüm.
1 2 3 4 5 30. Yapacağım işi önce planlarım, sonra sistematik bir şekilde çalışırım.
1 2 3 4 5 31. Geçmişe karşı özel bir ilgi duyarım.
1 2 3 4 5 32. İşimi bozabilecek her ihtimali göz önünde bulundururum
1 2 3 4 5 33. Hayatımı değer verdiğim şeyler çerçevesinde sürdürürüm.
1 2 3 4 5 34. Duygularımla değil, mantığımla hareket ederim.
1 2 3 4 5 35. Deneyimlerimi başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım.
1 2 3 4 5 36. Bugünün işini yarına bırakmam.
1 2 3 4 5 37. Fikirlerimi açıklarken örneklemeler yapmayı tercih ederim
1 2 3 4 5 38. Bir şeyi öğrendikten sonra nadiren unuturum.
1 2 3 4 5 39. Çalışırken kendi başıma olmayı tercih ederim.
1 2 3 4 5 40. Başkalarının benim deneyimlerimden yararlanabilmesini isterim.
1 2 3 4 5 41. Çok dikkatli plan yaparım.
1 2 3 4 5 42. Üç boyutlu maketlerle çalışmak daha kolay anlamamı sağlar.
1 2 3 4 5 43. “Önce iş, sonra eğlence” derim.
1 2 3 4 5 44. Bulduğum ortamda neye ihtiyaç olduğunu görür ve o ihtiyacı gidermeye çalışırım.
Arka sayfadan devam ediniz.

- 1 2 3 4 5 45. Kendi kendime daha rahat öğrenebilirim
- 1 2 3 4 5 46. İşler yolunda gitmediğinde kendimi suçlarım
- 1 2 3 4 5 47. Beyin fırtınası ortamlarını severim
- 1 2 3 4 5 48. Aletlerin nasıl işlediğini bilmek isterim.
- 1 2 3 4 5 49. Konuşurken el, yüz ve beden hareketlerini sıkça kullanırım
- 1 2 3 4 5 50. Görev ve sorumluluklarımın net olarak belirtilmemesi strese sebep olur.
- 1 2 3 4 5 51. Etrafımda kimse olmadan da mutlu olabiliyorum.
- 1 2 3 4 5 52. Yaptığım işin kalıcı olmasını isterim.
- 1 2 3 4 5 53. Çok fazla ayrıntıyı aklımda tutamam.
- 1 2 3 4 5 54. Alternatif planım mutlaka vardır.
- 1 2 3 4 5 55. Bir işi sadece yapmış olmak için değil, bir amaca yönelik yaparım.
- 1 2 3 4 5 56. Her şeyin işleyiş prensibini öğrenmek isterim
- 1 2 3 4 5 57. Renkler, kokular, dokular ve tatlar beni çok etkiler.
- 1 2 3 4 5 58. Yenilik uğruna geleneksel olanı bir kenara atabilirim.
- 1 2 3 4 5 59. Doğal afetler beni üzmez, çünkü onları doğanın kendini yenileme yolu olarak görürüm.
- 1 2 3 4 5 60. Eşyaları bozup yeniden yapmayı severim.
- 1 2 3 4 5 61. İçinde bulunduğum duruma uygun giyinirim
- 1 2 3 4 5 62. Sadece gerekli olan şeyleri hatırlarım
- 1 2 3 4 5 63. Olayları, insanları, her şeyi olduğu gibi kabul etmekte zorlanmam.
- 1 2 3 4 5 64. Yaşadığım deneyimlerden ders alırım.
- 1 2 3 4 5 65. Estetik açıdan beni mutlu eden ortamlar oluştururum
- 1 2 3 4 5 66. Problem çözme yeteneğim gelişmiştir
- 1 2 3 4 5 67. Eski şeyleri yapmanın yeni yollarını bulmaya çalışırım
- 1 2 3 4 5 68. Gücümün son raddesine kadar çalışmazsam, yeterince iyi çalışmadığımı düşünürüm
- 1 2 3 4 5 69. Kötü giden işlerden genelde kendimi sorumlu tutarım
- 1 2 3 4 5 70. Kendime yakıştığını düşündüğüm kıyafeti uzun süre kullanırım
- 1 2 3 4 5 71. Değişik malzemeleri karıştırıp yeni şeyler üretmekten hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 72. Değişikliğe karşı aceleciyimdir.
- 1 2 3 4 5 73. "Nasıl" diye başlayan sorulara cevap bulmakta üstüme yoktur.
- 1 2 3 4 5 74. Aynı fikri paylaşmasam da başkalarına itiraz etmem.
- 1 2 3 4 5 75. Karmaşık konuları anlamak için maketler oluştururum.
- 1 2 3 4 5 76. Beğendiğim bir yemeği sürekli yemek isterim.
- 1 2 3 4 5 77. Bir değişikliğe karar vermeden önce bunun faydalı olup olmayacağını değerlendiririm.
- 1 2 3 4 5 78. Yeni bir şeyi denemek uğruna risk alabilirim
- 1 2 3 4 5 79. Fıkra anlatmaya karşı sıra dışı bir yeteneğim vardır.
- 1 2 3 4 5 80. Yaptığım işi, mükemmel olduğunu düşündüğüm ana kadar tekrarlayabilirim.
- 1 2 3 4 5 81. Geçmişte yaşadığım olayları yeniden yaşar gibi hissedebilirim
- 1 2 3 4 5 82. Rutin işlerden sıkılırım.
- 1 2 3 4 5 83. Gergin ortamları yumuşatmak için rol yapma yeteneğimi kullanırım.
- 1 2 3 4 5 84. Mücadele ve risk beni heyecanlandırır.
- 1 2 3 4 5 85. Değişim gerektiren her konuyu iyice irdelemeden harekete geçmem.
- 1 2 3 4 5 86. Becerilerimi artırmak için başkalarıyla yarışırım.
- 1 2 3 4 5 87. Duygularımı davranışlarımla ifade etmeye çalışırım.
- 1 2 3 4 5 88. Haritalarla ilgilenmeyi severim.
- 1 2 3 4 5 89. Cisimleri hayalimde her boyutuyla çok rahat canlandırabilirim.
- 1 2 3 4 5 90. Eğlenceli ortamlarda fiziksel olarak da kendimi iyi hissederim.
- 1 2 3 4 5 91. Yazılı iletişimle kendimi daha iyi ifade edebilirim.
- 1 2 3 4 5 92. Aklıma estiği gibi hareket ederim.
- 1 2 3 4 5 93. Bir işe yoğunlaşmışsam açlığımı ve yorgunluğumu hissetmem.
- 1 2 3 4 5 94. Gergin ortamlarda fiziksel rahatsızlık hissederim.
- 1 2 3 4 5 95. İşbirliğine önem veririm.
- 1 2 3 4 5 96. Düşüncelerimi uygulamaya dönüştürmek isterim.
- 1 2 3 4 5 97. İş ortamında oldukça hareketliyimdir.
- 1 2 3 4 5 98. Olumsuz duygularımı içime attığımda fiziksel olarak rahatsızlanırım.
- 1 2 3 4 5 99. Tartışma ortamlarında, söylenenlerle hemfikirsem konuşmamayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 100. Fikirlerin aktif bir şekilde paylaşıldığı ortamları severim.
- 1 2 3 4 5 101. Dinlerken, söylenen her kelimeyi özümserim.
- 1 2 3 4 5 102. Yalnız kaldığım zaman kendimi yorgun ve halsiz hissederim.
- 1 2 3 4 5 103. Bir şeyi niçin öğrendiğimi biliyorsam, daha iyi öğrenirim.

- 1 2 3 4 5 104. Başkalarının sıkıntısını kendi sıkıntım gibi hissederim.
- 1 2 3 4 5 105. Bağımsız çalışmayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 106. Duygularımdan ziyade gerçeklerden konuşmayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 107. Tatilde olduğum zaman iş ortamının hareketliliğini özlerim.
- 1 2 3 4 5 108. İş bitirici bir özelliğim vardır.
- 1 2 3 4 5 109. İnsanların görüşlerine önem veririm.
- 1 2 3 4 5 110. Kendimi duygusal açıdan karşımdaki insanla bütünleşmiş gibi hissederim.
- 1 2 3 4 5 111. Ayrıntılara önem veren biriyimdir.
- 1 2 3 4 5 112. Konuşurken kelimeleri dikkatle seçtiğim için yavaşım.
- 1 2 3 4 5 113. Yaptığım işe kolay odaklanabilirim.
- 1 2 3 4 5 114. Konuşurken hikâye ve anekdotlarla örnek vermeyi severim.
- 1 2 3 4 5 115. Değer verdiğim bir ilişkiyi uzun süre sürdürürüm.
- 1 2 3 4 5 116. Yüz yüze iletişimi tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 117. Yaptığım her iş için bir strateji belirlerim.
- 1 2 3 4 5 118. Bir işi üstlenmeden önce o işin amacını bilmek isterim.
- 1 2 3 4 5 119. Aynı amacı paylaşan insanlarla işbirliği içinde çalışmayı severim.
- 1 2 3 4 5 120. Emir vermekten ve almaktan rahatsızlık duymam.
- 1 2 3 4 5 121. Tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 122. Yalnız kalacağımdan aşırı derecede endişe ederim.
- 1 2 3 4 5 123. Çalıştığım ortamda, ayrıntılı plan yapma özelliğimi kullanırım.
- 1 2 3 4 5 124. Tartışma yaratmak üzere fikir ortaya atmaktan hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 125. Anılarımı çok canlı ve ayrıntılarıyla hatırlarım.
- 1 2 3 4 5 126. Basit ve amaçsız sosyal ortamlarda çok rahat olamam.

☺ Teşekkür ederim.

Ek 2:

Aşağıda kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik bazı ifadeler verilmiştir. Maddeleri dikkatle okuyarak her maddeye ilişkin görüşünüzü, size en uygun düşen seçeneği birini yuvarlak içine alarak belirtiniz. Cevaplarınızı mümkün olduğunca çabuk veriniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmamaya dikkat ediniz.

- 1- kesinlikle katılıyorum 2 - katılıyorum 3 – kararsızım
4 – katılmıyorum 5 – kesinlikle katılmıyorum

KİŞİLİK YÖNELİM ÖLÇEĞİ

- 1 2 3 4 5 1. Hedefe varma konusunda son derece kararlıyım.
- 1 2 3 4 5 2. Çalışırken kendi başıma olmayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 3. Kendi kendime daha rahat öğrenebilirim.
- 1 2 3 4 5 4. Yaptığım işin kalıcı olmasını isterim.
- 1 2 3 4 5 5. Yaşadığım deneyimlerden ders alırım.
- 1 2 3 4 5 6. Bir değişikliğe karar vermeden önce bunun faydalı olup olmayacağını değerlendiririm.
- 1 2 3 4 5 7. Yaptığım işi, mükemmel olduğunu düşündüğüm ana kadar tekrarlayabilirim.
- 1 2 3 4 5 8. Duygularımı davranışlarımla ifade etmeye çalışırım.
- 1 2 3 4 5 9. Bir şeyi niçin öğrendiğimi biliyorsam, daha iyi öğrenirim.
- 1 2 3 4 5 10. İnsanların görüşlerine önem veririm.
- 1 2 3 4 5 11. Yaptığım işe kolay odaklanabilirim.
- 1 2 3 4 5 12. Tek başıma çalışmaktan hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 13. Başkalarıyla uyum içinde olmak isterim.
- 1 2 3 4 5 14. Başkalarının duygularına karşı hassasım.
- 1 2 3 4 5 15. En büyük zevkim etrafımdaki insanlarla iletişim kurmaktır.
- 1 2 3 4 5 16. Hislerim çok kuvvetlidir.
- 1 2 3 4 5 17. Etrafımdaki insanların hareketlerinin altında yatan anlamları hemen sezerim.
- 1 2 3 4 5 18. Farklı insanlar tanımayı, farklı fikirler öğrenmeyi, farklı ilgiler edinmeyi severim.
- 1 2 3 4 5 19. Deneyimlerimi başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 20. Başkalarının benim deneyimlerimden yararlanabilmesini isterim.
- 1 2 3 4 5 21. Renkler, kokular, dokular ve tatlar beni çok etkiler.
- 1 2 3 4 5 22. İçinde bulunduğum duruma uygun giyinirim.
- 1 2 3 4 5 23. Estetik açıdan beni mutlu eden ortamlar oluştururum.
- 1 2 3 4 5 24. Değişik malzemeleri karıştırıp yeni şeyler üretmekten hoşlanırım.
- 1 2 3 4 5 25. "Nasıl" diye başlayan sorulara cevap bulmakta üstüme yoktur.
- 1 2 3 4 5 26. Eğlenceli ortamlarda fiziksel olarak da kendimi iyi hissederim.
- 1 2 3 4 5 27. Gergin ortamlarda fiziksel rahatsızlık hissederim.
- 1 2 3 4 5 28. Olumsuz duygularımı içime attığımda fiziksel olarak rahatsızlanırım.
- 1 2 3 4 5 29. Başkalarının sıkıntısını kendi sıkıntım gibi hissederim.
- 1 2 3 4 5 30. Kendimi duygusal açıdan karşımdaki insanla bütünleşmiş gibi hissederim.
- 1 2 3 4 5 31. Değer verdiğim bir ilişkiyi uzun süre sürdürürüm.
- 1 2 3 4 5 32. Anılarımı çok canlı ve ayrıntılarıyla hatırlarım.
- 1 2 3 4 5 33. İnsanları bir araya getirip fikir alışverişinde bulunmalarını sağlarım.
- 1 2 3 4 5 34. Yaşadığım sürece her şeyi tecrübe etmek isterim.
- 1 2 3 4 5 35. Yarına bitirilmemiş işler bırakmayı sevmem.
- 1 2 3 4 5 36. Yaşamımız sınırlı, yapılacak çok iş var diye düşünürüm.
- 1 2 3 4 5 37. Bugünün işini yarına bırakmam.
- 1 2 3 4 5 38. "Önce iş, sonra eğlence" derim.
- 1 2 3 4 5 39. Beyin fırtınası ortamlarını severim.
- 1 2 3 4 5 40. Becerilerimi artırmak için başkalarıyla yarışırım.
- 1 2 3 4 5 41. İşbirliğine önem veririm.
- 1 2 3 4 5 42. Fikirlerin aktif bir şekilde paylaşıldığı ortamları severim.
- 1 2 3 4 5 43. Fikirlerimi açıklarken örneklemeler yapmayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 44. İş bitirici bir özelliğim vardır.
- 1 2 3 4 5 45. Bir işe yoğunlaşmışsam açlığımı ve yorgunluğumu hissetmem.
- 1 2 3 4 5 46. Gücümün son raddesine kadar çalışmazsam, yeterince iyi çalışmadığımı düşünürüm.

Arka sayfadan devam ediniz.

- 1 2 3 4 5 47. Herhangi bir şeyin nasıl çalıştığını çok kolay anlayabilirim.
- 1 2 3 4 5 48. Grafikler, şekiller, şemalar kullanarak daha kolay anlayabilirim.
- 1 2 3 4 5 49. Anlayamadığım sistemlerde bir bozukluk olduğunu düşünüp düzeltmeye uğraşırım.
- 1 2 3 4 5 50. Amacıma ulaşmak için stratejik davranırım.
- 1 2 3 4 5 51. Bazı taktikler belirleyerek amacıma ulaşmaya çabalarım.
- 1 2 3 4 5 52. İşimi bozabilecek her ihtimali göz önünde bulundururum
- 1 2 3 4 5 53. Çok dikkatli plan yaparım.
- 1 2 3 4 5 54. Alternatif planım mutlaka vardır.
- 1 2 3 4 5 55. Bir işi sadece yapmış olmak için değil, bir amaca yönelik yaparım.
- 1 2 3 4 5 56. Her şeyin işleyiş prensibini öğrenmek isterim.
- 1 2 3 4 5 57. Eşyaları bozup yeniden yapmayı severim.
- 1 2 3 4 5 58. Problem çözme yeteneğim gelişmiştir.
- 1 2 3 4 5 59. Üç boyutlu maketlerle çalışmak daha kolay anlamamı sağlar.
- 1 2 3 4 5 60. Karmaşık konuları anlamak için maketler oluştururum.
- 1 2 3 4 5 61. Ayrıntılara önem veren biriyimdir.
- 1 2 3 4 5 62. Yaptığım her iş için bir strateji belirlerim.
- 1 2 3 4 5 63. Bir işi üstlenmeden önce o işin amacını bilmek isterim.
- 1 2 3 4 5 64. Aletlerin nasıl işlediğini bilmek isterim.
- 1 2 3 4 5 65. Yeni bir görev üstlendiğimde işin tüm ayrıntılarını bilmek isterim.
- 1 2 3 4 5 66. Yapmam gereken işi önce kafamda tüm ayrıntısı ile planlarım.
- 1 2 3 4 5 67. Yapacağım işi önce planlarım, sonra sistematik bir şekilde çalışırım.
- 1 2 3 4 5 68. Geçmişe karşı özel bir ilgi duyarım.
- 1 2 3 4 5 69. Bulduğum ortamda neye ihtiyaç olduğunu görür ve o ihtiyacı gidermeye çalışırım.
- 1 2 3 4 5 70. Geçmişte yaşadığım olayları yeniden yaşar gibi hissedebilirim.
- 1 2 3 4 5 71. Düşüncelerimi uygulamaya dönüştürmek isterim.
- 1 2 3 4 5 72. Duygularımdan ziyade gerçeklerden konuşmayı tercih ederim.
- 1 2 3 4 5 73. Konuşurken hikâye ve anekdotlarla örnek vermeyi severim.
- 1 2 3 4 5 74. Aynı amacı paylaşan insanlarla işbirliği içinde çalışmayı severim.
- 1 2 3 4 5 75. Çalıştığım ortamda, ayrıntılı plan yapma özelliğimi kullanırım.
- 1 2 3 4 5 76. Dinlerken, söylenen her kelimeyi özümserim.
- 1 2 3 4 5 77. Değişim gerektiren her konuyu iyice irdelemeden harekete geçmem.
- 1 2 3 4 5 78. Görev ve sorumluluklarımın net olarak belirtilmemesi strese sebep olur.

Teşekkür ederim ☺

Ek-3:

Aşağıda insanların bazı özelliklerini tanımlayan cümleler verilmiştir. Lütfen dikkatlice okuyarak her ifadenin sizi tanımlamakta ne derece uygun olduğunu belirten seçeneklerden bir tanesini işaretleyiniz.

Eğer cümle sizi tanımlamakta;

Tamamen Uygunsa	baş harfleri olan	"TU" yu	TU	BU ?	PUD	HUD
Biraz Uygunsa	baş harfleri olan	"BU" yu	TU	BU ?	PUD	HUD
Pek Uygun Değilse	baş harfleri olan	"PUD" yi	TU	BU ?	PUD	HUD
Hiç Uygun Değilse	baş harfleri olan	"HUD" yi	TU	BU ?	PUD	HUD

daire içine alın. Eğer hiç bir seçenek size uymuyorsa veya **kararsızsınız** " ? " ni daire içine alınız. Lütfen karar vermekte çok zorlanmadığınız sürece soru işaretini (?) kullanmayınız.

Bu anketteki hiç bir sorunun doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Bizim için önemli olan sizin samimi görüşünüzü almaktır. Lütfen cevaplarınızı **genel halinize göre, çoğunlukla nasıl olduğunuzu** düşünerek veriniz. Ayrıca olmak istediğinize göre değil, şu anda kendinizi nasıl görüyorsanız ona göre cevaplayınız.

Tamamen Uygun TU	Biraz Uygun BU	Kararsız ?	Pek Uygun Değil PUD	Hiç Uygun Değil HUD
1. Yüksek sesle konuşurum.	TU BU ? PUD HUD			
2. Bağışlayıp unutmaya çalışırım.	TU BU ? PUD HUD			
3. Çılgın hayallere dalmaktan hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD			
4. Kin tutarım.	TU BU ? PUD HUD			
5. Yeni şeylere başlamayı severim.	TU BU ? PUD HUD			
6. Değişikliklerden hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD			
7. Otoriteye saygı duyarım.	TU BU ? PUD HUD			
8. Benden beklenenden fazlasını yaparım.	TU BU ? PUD HUD			
9. Başkalarıyla pek ilgilenmem.	TU BU ? PUD HUD			
10. Kolayca uyum sağlarım.	TU BU ? PUD HUD			
11. Coşkulu bir grupta olmaktan hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD			
12. Başkalarını bağışlamakta güçlük çekerim.	TU BU ? PUD HUD			
13. İnsanlara acı konuşurum.	TU BU ? PUD HUD			
14. Çoğu insanla iyi geçinirim.	TU BU ? PUD HUD			
15. Değişiklik fikrinden hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD			
16. Kolayca kızmam.	TU BU ? PUD HUD			
17. Derin umutsuzluklara kapılırım.	TU BU ? PUD HUD			
18. Çılgın fikirlerden rahatsız olmam.	TU BU ? PUD HUD			
19. Yönetmek isterim.	TU BU ? PUD HUD			
20. Başkalarının göremediği güzellikleri farkedirim.	TU BU ? PUD HUD			
21. Herşeyi sorun haline getiririm.	TU BU ? PUD HUD			
22. Konsantre olamam.	TU BU ? PUD HUD			
23. Herşeyi son dakikada yaparım.	TU BU ? PUD HUD			
24. Çalışırken sıklıkla canım sıkılır.	TU BU ? PUD HUD			

Tamamen Uygun TU	Biraz Uygun BU	Kararsız ?	Pek Uygun Değil PUD	Hiç Uygun Değil HUD
25. Konuşkan bir insanım.	TU BU ?	PUD HUD	50. Konserleri sevmem.	TU BU ? PUD HUD
26. Hata yapmamaya dikkat ederim.	TU BU ?	PUD HUD	51. Ruh halime göre hareket ederim.	TU BU ? PUD HUD
27. Beklenmedik şeyler yaparım.	TU BU ?	PUD HUD	52. Çocuksu sevinçlerimi dışa vururum.	TU BU ? PUD HUD
28. Zamanımı boşa harcarım.	TU BU ?	PUD HUD	53. Olayların altında ezilirim.	TU BU ? PUD HUD
29. Hemen korkarım.	TU BU ?	PUD HUD	54. Her şeye endişelenirim.	TU BU ? PUD HUD
30. Her yerde tehlike görürüm.	TU BU ?	PUD HUD	55. Başkalarını memnun etmek isterim.	TU BU ? PUD HUD
31. Telefonu birinin yüzüne kapatmışlığım vardır.	TU BU ?	PUD HUD	56. Bana eşlik edilmesinden hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD
32. Çekingen bir insanım.	TU BU ?	PUD HUD	57. Disiplinli bir insanım.	TU BU ? PUD HUD
33. Geçmiş hatalarımı düşünerek zaman harcarım.	TU BU ?	PUD HUD	58. Bir şeylerin kötü sonuçlanacağını düşünürüm.	TU BU ? PUD HUD
34. Çılgın şeyler yaparım.	TU BU ?	PUD HUD	59. Kurallara aldırış etmem.	TU BU ? PUD HUD
35. Tek bir doğru din olduğuna inanırım.	TU BU ?	PUD HUD	60. Başkalarının endişelerini gidermeye çalışırım.	TU BU ? PUD HUD
36. Hiç yemek yemem.	TU BU ?	PUD HUD	61. Hayatımın bir yönü olmadığını hissediyorum.	TU BU ? PUD HUD
37. Dedikodu yaparım.	TU BU ?	PUD HUD	62. Kolayca gücenirim.	TU BU ? PUD HUD
38. Başkalarına tepeden bakarım.	TU BU ?	PUD HUD	63. Kendimle ilgili olumlu düşüncelerim vardır.	TU BU ? PUD HUD
39. Kendimi olduğumdan daha aşağıda görürüm.	TU BU ?	PUD HUD	64. İşlerimi tamamlamadan bırakırım.	TU BU ? PUD HUD
40. Neyi, neden yaptığımı daima bilirim.	TU BU ?	PUD HUD	65. Rekabetten çok işbirliğine önem veririm.	TU BU ? PUD HUD
41. Emirlerle uyarım.	TU BU ?	PUD HUD	66. Macera ararım.	TU BU ? PUD HUD
42. Ailem ve arkadaşlarımla sık sık tartışırım.	TU BU ?	PUD HUD	67. Şiddetli arzularımı kontrol edebilirim.	TU BU ? PUD HUD
43. Nazik konuşmalarla zaman kaybetmem.	TU BU ?	PUD HUD	68. Yapacağım işlerin listesini çıkarırım.	TU BU ? PUD HUD
44. Girişken bir insanım.	TU BU ?	PUD HUD	69. Çeşitlilikten hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD
45. Sosyal ortamlarda başarılıyım.	TU BU ?	PUD HUD	70. Hiç okula gitmedim.	TU BU ? PUD HUD
46. Kendimden çok başkalarını överim.	TU BU ?	PUD HUD	71. Kendimi kolayca tehdit altında hissederim.	TU BU ? PUD HUD
47. Öküz altında buzağı arayan biriyim.	TU BU ?	PUD HUD	72. Başkalarıyla yazışmayı sevmem.	TU BU ? PUD HUD
48. Müziği severim.	TU BU ?	PUD HUD	73. Eleştiriye açığım.	TU BU ? PUD HUD
49. Herşeyin mükemmel bir şekilde sonuçlanmasını isterim.	TU BU ?	PUD HUD	74. Hayal kırıklıklarımın acısını başkalarından çıkarırım.	TU BU ? PUD HUD

Tamamen Uygun TU	Biraz Uygun BU	Kararsız ?	Pek Uygun Değil PUD	Hiç Uygun Değil HUD
75. Moralim çabuk bozulur.	TU BU ? PUD HUD		99. Harekete bayılırım.	TU BU ? PUD HUD
76. Fırsatını buldum mu gösteriş yaparım.	TU BU ? PUD HUD		100. Eleştirileri kızmadan kabul edebilirim.	TU BU ? PUD HUD
77. Olaylara yeni bir bakış açısı getiririm.	TU BU ? PUD HUD		101. Olaylara yalnız tek bir açıdan bakarım.	TU BU ? PUD HUD
78. Duygusal davranan insanları anlayamam.	TU BU ? PUD HUD		102. Gülünç işler yapmaya kolay ikna olurum.	TU BU ? PUD HUD
79. Problemlerimin içinde kaybolurum.	TU BU ? PUD HUD		103. Başkalarının onayına ihtiyaç duyarım.	TU BU ? PUD HUD
80. Az konuşurum.	TU BU ? PUD HUD		104. Heyecana bayılırım.	TU BU ? PUD HUD
81. Her zaman gördüğüm gibi değilimdir.	TU BU ? PUD HUD		105. Hiçbir şey yapmadan etrafta dolanırım.	TU BU ? PUD HUD
82. Geleneklerin önemine inanırım.	TU BU ? PUD HUD		106. Güzel davranışları takdir ederim.	TU BU ? PUD HUD
83. İleriye dönük plan yapmayı severim.	TU BU ? PUD HUD		107. Düşüncelerimi hayata geçiremem.	TU BU ? PUD HUD
84. Kalabalıktan hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD		108. İşleri hafife alırım.	TU BU ? PUD HUD
85. Kolay kolay hayal kırıklığına uğramam.	TU BU ? PUD HUD		109. Kendimle ilgili fazla bilgi vermem.	TU BU ? PUD HUD
86. Duygularımı yoğun yaşarım.	TU BU ? PUD HUD		110. İnsanlara yardım etmeyi severim.	TU BU ? PUD HUD
87. Farklı düşünen insanları anlarım.	TU BU ? PUD HUD		111. Farklılığı monotonluğa tercih ederim.	TU BU ? PUD HUD
88. Asla öfkelenmem.	TU BU ? PUD HUD		112. İnsanlara güvenirim.	TU BU ? PUD HUD
89. En ufak bir kıskırtmada gülerim.	TU BU ? PUD HUD		113. Başkalarıyla ilgilenir gibi yaparım.	TU BU ? PUD HUD
90. Düşünmeye iten filmleri severim.	TU BU ? PUD HUD		114. Kendi başıma vakit geçirmekten hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD
91. Hoşnutluğumu gösteririm.	TU BU ? PUD HUD		115. Engellerin altından kolayca kalkerim.	TU BU ? PUD HUD
92. Başkalarını düşünürüm.	TU BU ? PUD HUD		116. Ayrıntılara dikkat	TU BU ? PUD HUD
93. Arkadaşlarımı güldürürüm.	TU BU ? PUD HUD		117. İyi hazırlanmış olmayı severim.	TU BU ? PUD HUD
94. İşleri planlayarak yaparım.	TU BU ? PUD HUD		118. Etrafımdaki insanları eğlendiririm.	TU BU ? PUD HUD
95. Herşeyin iyi olacağına inanırım.	TU BU ? PUD HUD		119. Hayatın iyi yönlerini görürüm.	TU BU ? PUD HUD
96. Cesaretim çabuk kırılır.	TU BU ? PUD HUD		120. Çabucak telaşlanırım.	TU BU ? PUD HUD
97. Herkesin gittiği yoldan giderim.	TU BU ? PUD HUD		121. Kurallara sıkı sıkıya bağlıyım.	TU BU ? PUD HUD
98. Kolayca huzursuz olurum.	TU BU ? PUD HUD		122. Olayları analiz etmeye çalışırım.	TU BU ? PUD HUD

Tamamen Uygun TU	Biraz Uygun BU	Kararsız ?	Pek Uygun Değil PUD	Hiç Uygun Değil HUD
123. Ruh halim çok sık değişir.	TU BU ? PUD HUD		148. Göze göz diş diş taraftarıyım.	TU BU ? PUD HUD
124. Hiçbir sınır tanımam.	TU BU ? PUD HUD		149. İstenenin tersini yaparım.	TU BU ? PUD HUD
125. Kendi fikirlerimi oluşturmak isterim.	TU BU ? PUD HUD		150. Sosyal kurallara karşı koyarım.	TU BU ? PUD HUD
126. Olayların komik yönlerini görürüm.	TU BU ? PUD HUD		151. Sürpriz partilere bayılırım.	TU BU ? PUD HUD
127. Almaktan çok veririm.	TU BU ? PUD HUD		152. İşimi düzgün yaparım.	TU BU ? PUD HUD
128. İnsanların beni anlamakta güçlük çektiğine inanıyorum.	TU BU ? PUD HUD		153. Başkalarının gizli niyetleri olduğundan şüphelenirim.	TU BU ? PUD HUD
129. Başladığım işi bitiririm.	TU BU ? PUD HUD		154. Her zaman faalimdir.	TU BU ? PUD HUD
130. Kahkahayla gülerim.	TU BU ? PUD HUD		155. Verdiğim sözü tutarım.	TU BU ? PUD HUD
131. Vücut ağırlığım yüz elli kilonun altındadır.	TU BU ? PUD HUD		156. Başkalarının beni kullanmasına izin veririm.	TU BU ? PUD HUD
132. İşlerimi ihmal ederim.	TU BU ? PUD HUD		157. Yeni şeyleri denerim.	TU BU ? PUD HUD
133. Kendimi anlamaya çalışırım.	TU BU ? PUD HUD		158. Diğerlerine gerçekten ne düşündüğümü söylerim.	TU BU ? PUD HUD
134. Başkalarının duygularını hissederim.	TU BU ? PUD HUD		159. Toplantılarda değişik insanlarla konuşabilirim.	TU BU ? PUD HUD
135. Duygularımın altında ezilirim.	TU BU ? PUD HUD		160. Kolayca etki altında kalırım.	TU BU ? PUD HUD
136. Tartışmaya açığımdır.	TU BU ? PUD HUD		161. Sivri dilliyim.	TU BU ? PUD HUD
137. Kendimi geliştirmeye çalışırım.	TU BU ? PUD HUD		162. Olaylar arasında kolayca bağlantı kurabilirim.	TU BU ? PUD HUD
138. Genellikle eşyaları yerine koymayı unuturum.	TU BU ? PUD HUD		163. Her zaman söylediğimi yapmam.	TU BU ? PUD HUD
139. Fikirlerle doluyumdur.	TU BU ? PUD HUD		164. Gözüm kolayca korkar.	TU BU ? PUD HUD
140. Korunmaya ihtiyaç duyarım.	TU BU ? PUD HUD		165. Yeni insanlarla tanışmak beni huzursuz eder.	TU BU ? PUD HUD
141. Amaçlarıma ulaşmak için sıkı çalışırım.	TU BU ? PUD HUD		166. Başkalarının fikirlerini sorgularım.	TU BU ? PUD HUD
142. Sık sık içki içerim.	TU BU ? PUD HUD		167. Tehlikeli şeyler yaparım.	TU BU ? PUD HUD
143. Dik kafalı ve inatçıyım.	TU BU ? PUD HUD		168. Ağlama nöbetlerim vardır.	TU BU ? PUD HUD
144. Başkalarının duygularının farkına	TU BU ? PUD HUD		169. Vicdanımın sesini dinlerim.	TU BU ? PUD HUD
145. Kolayca kendimi baskı altında hissederim.	TU BU ? PUD HUD		170. Anlık fikirlerle hareket etmeyi severim.	TU BU ? PUD HUD
146. Sessizlikten zevk alırım.	TU BU ? PUD HUD		171. Kendimle barışığım.	TU BU ? PUD HUD
147. İlgi alanlarımın çabuk değiştiğini hissediyorum.	TU BU ? PUD HUD		172. Başkalarının garip bulduğu şeyler yaparım.	TU BU ? PUD HUD

Tamamen Uygun TU	Biraz Uygun BU	Kararsız ?	Pek Uygun Değil PUD	Hiç Uygun Değil HUD
173. Özürleri kolayca kabul ederim.	TU BU ? PUD HUD		196. Önemli olduğuma inanırım.	TU BU ? PUD HUD
174. Okumaktan hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD		197. Planları hayata geçiririm.	TU BU ? PUD HUD
175. Aynı anda birçok şeyi idare edebilirim.	TU BU ? PUD HUD		198. Yabancı ortamlarda rahatımdır.	TU BU ? PUD HUD
176. Kendimden çok memnunum.	TU BU ? PUD HUD		199. Başkaları hakkında çabuk hüküm veririm.	TU BU ? PUD HUD
177. Randevularımı unuturum.	TU BU ? PUD HUD		200. Sakinliğimi korurum.	TU BU ? PUD HUD
178. Çocukluğumda hiç ağlamadım.	TU BU ? PUD HUD		201. Sürekli aynı şeyleri yapmaktan hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD
179. Başkalarının ihtiyaçları beni ilgilendirmez.	TU BU ? PUD HUD		202. Komşularla içli dışlı olmayı sevmem.	TU BU ? PUD HUD
180. Olayları anlamak isterim.	TU BU ? PUD HUD		203. Hazır cevap biriyimdir.	TU BU ? PUD HUD
181. Yakalanmayacağımı bilsem dahi vergi kaçırmam.	TU BU ? PUD HUD		204. Problemlerimi olduğundan büyük hale getiririm.	TU BU ? PUD HUD
182. Başkalarına çok fazla önem veririm.	TU BU ? PUD HUD		205. Sonradan pişman olacağım şeyler yaparım.	TU BU ? PUD HUD
183. Sabit fikirlerim vardır.	TU BU ? PUD HUD		206. Riske girerim.	TU BU ? PUD HUD
184. Tezgahtarlara nazik davranırım.	TU BU ? PUD HUD		207. Tek başıma olmaktan zevk alırım.	TU BU ? PUD HUD
185. Kendime karşı her zaman dürüst değilimdir.	TU BU ? PUD HUD		208. Düzensizlikten rahatsız olmam.	TU BU ? PUD HUD
186. Başkaları için uğraşmaktan hoşlanmam.	TU BU ? PUD HUD		209. Başka insanlarla arada mesafe bırakırım.	TU BU ? PUD HUD
187. Gürültücüyümdür.	TU BU ? PUD HUD		210. Genelde rahatımdır.	TU BU ? PUD HUD
188. Göze girmek için insanlara yaranırım.	TU BU ? PUD HUD		211. Bazen yalan söylemek zorunda kalırım.	TU BU ? PUD HUD
189. Sürekli herşeyden vazgeçerim.	TU BU ? PUD HUD		212. Sakinleştirici bir etkim vardır.	TU BU ? PUD HUD
190. Borçlarımı zamanında öderim.	TU BU ? PUD HUD		213. İnsanları kolayca bağışlayabilirim.	TU BU ? PUD HUD
191. Yalnız kalmak isterim.	TU BU ? PUD HUD		214. Sanata ilgi duymam.	TU BU ? PUD HUD
192. Kendimi birşeylere veremem.	TU BU ? PUD HUD		215. Yeni hiçbir şey söylemem.	TU BU ? PUD HUD
193. En ufak ayrıntılara dikkat edilmesini isterim.	TU BU ? PUD HUD		216. Yalnız olmaktan hoşlanırım.	TU BU ? PUD HUD
194. Başkalarının ihtiyaçlarını farkederim.	TU BU ? PUD HUD		217. Tatmin edilmesi zor biriyim.	TU BU ? PUD HUD
195. Herşeyin tam olarak doğru yapılmasını isterim.	TU BU ? PUD HUD		218. Uykum gelince uyumak isterim.	TU BU ? PUD HUD
			219. Sevdiğim insanlar vardır.	TU BU ? PUD HUD
			220. Hiç baş ağrısı yaşamadım.	TU BU ? PUD HUD

ÖZGEÇMİŞ

19.02.1974 yılında Sakarya'da doğan Özlem Şimşek, ilköğrenimini Donatım İlkokulu'nda tamamlayarak 1984 yılında Sakarya Anadolu Lisesi'ne başladı. 1991 yılında tamamladığı lise eğitiminin ardından Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı. 1996 yılında mezun oldu. Ulusoy Tekstil firmasında iki yıl Fabrika Müdürü asistanlığı yaptıktan sonra 1998 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde İngilizce Öğretmeni olarak göreve başladı. Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünde sırasıyla Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesi, Akyazı Lisesi ve Sakarya Fen Lisesi'nde görev yaptı. Daha sonra 2002 yılında İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde kurulan Avrupa Birliği Temel Eğitimi Destekleme Projesi biriminde görevlendirildi. Buradaki iki yıllık çalışmasının ardından Sakarya Üniversitesi'nde İngilizce Okutmanı olarak göreve başladı. Halen bu görevine devam eden Özlem Şimşek evli ve iki çocuk annesidir.